

STRATEGIJA WUWIŠA ŁUŽYCA

2050

BOK ZAPIS WOPŠIMJEŠA

3	Zawježenje a pšedsłowa
10	Proceše participacije w projekše Žělarnja pšichoda Łužyca
14	Směrnice za strategiju wuwiša
15	Pšíkład
Strategija wuwiša Łužyca 2050	
1. Infrastruktura a zjawne služby za eksistencu	
17	Atraktívne jsy a města
22	Infrastruktura wobchada a mobilita
25	Towarišnostne zjawne služby
29	Digitalizacija
33	Płoniny wuglowych jamow, infrastruktura a twarjenja energijowego góspodařstwa
2. Inowacija, slěženje a wědomnosć	
38	Slěženje, eksperimentelne póla a energija
3. Spěchowanje a wuviše góspodařstwa	
43	Góspodařstwo a pšedewzeša
47	Rolníkařske, gólnikařske a rybařske rědy twórjenja gódnootow
52	4. Wuviše fachnikow
56	5. Marketing, kultura, wuměštvo a turizm
61	6. Europejski modelowy region
7. Participacija	
64	Towarišnosć a zgromadnosć
68	Zastojnstwo a politika ako zmóžnjař a pódprěař
Pšídank	
73	Pšeglěd awtorkow a awtorow
74	Pšewježone formaty wobželenja
78	Studije a fachowe pósuzowanja
79	Impresum

Lube cytařki, lube cytarje,

chtož se póra na maraton do pśichoda, njedejał se nanejmjenjej juž na start zakomužiš. Toś tej dewiży smy slědowali. Nježiwajacy na korona-pandemiju smy casowy plan dožaržali a mózomy Wam z wjaselim "Strategiju wuwiša Łužyc 2050" pśedpołožyś. Za to kšel se wšym wobželonym wutšobnje wužekowaś.

Za co trjebamy strategiju wuwiša?

Do Łužyc słušaju wokrejse Budyšyn, Dubje-Błota, Łobjo-Halštrow, Zgórjelc, Górne Błota-Łužyc, Spree-Neiße/Sprjewja-Nysa a bżewokrejsne město Cottbus/Chóšebuz. Wóna zwěžuju na jadnorazowu wašnju góspodařstwo, wědomnosć, kulturnu krajinu a žywjeński rum musy my sebje rozymne wobglědowaś a njesmějomy na krajowych granicow zastaś. Trjebamy ramik, na kótaremž mógu se wše wobželone rad orientěrować. K tomu smy startowali 1.12.2017 "Žělařnu pśichoda Łužyc (ni. ZWL) – wuviše nowych perspektiw w ramiku krajine granice pśesegajuce regionalnego wuwiša we Łužycy" ako projekt góspodařskego regiona Łužyc GmbH. Nadawk su dali zwěžk, Lichotny stat Sakska a Bramborska.

Projektowy team ZWL jo gromaže z wjele drugimi partnerjami strategiju wuwiša za Łužycu wužěla. W zachadnych jadnab tsi a poł lětach jo dało wuske pśewóžowanje a pšawidłowne wótgłosowanie z tymi 14 člonkami wóžeńskiego wuběrka ZWL, kótarymž se wurazne za jich angažement wužekujom. "Strategiju wuwiša Łužyc 2050" jo wóžeński wuběrk dnja 29.09.2020 jadnogłosnje wobzamknut. Wóna twóri wótgłosowany ramik za wutwórjenje do pśichoda a žywjenja gódneje Łužyc a jo wažny zaklad za strukturnu změnu.

Jano z takim regionalnym, masterskim planom se pomocne srědkí wót zwězka a Europejskeje unije pśizwólju. Dalej segajuci strategija se rozmějo mimo togo ako drogovník za wuwišowe koncepty wokrejsow a městow ako teke za mjazykomunalne pśedwzeša.

Wnej su teke pórucenja komisije "Rosčenje, změna struktury a žěto" ako teke jeje konkretizacija w ramiku kazni zmócnjenja struktury. Južo wužělanje strategije wuwiša ma inowatiwny charakter. Něži 50 awtorkow a awtorow z cěleje Łužycy jo pisało mjazy majom a septembrom 2020 na strategiji. Jich pśedlogi su se pšídatnje jadnab 100 regionalnym wótpóslanym, krajnym ražcam, šoltam a zastupnikam institucijow k gódnošenju pśedpołožyli. Jo, napinajuce jo bylo. Ale proca jo se wuplašiła. Pśed nami lažy awtentiska papjera strategije – z Łužycy za Łužycu.

Wšym tym, kenž su konstruktivne diskutěrowali se wažili a se běžili, pšejmjete wót wóle, žělaś na pśichoże našeje Łužyc, płaśi mójo pšípóznaše a

pócesčenje. Wutšobny žěk!

Natwará strategije wuwiša

Naša jědrowa papjery jo rozředowane do pólów pśichoda. Toś te natwarjaju na pólach pśichoda, kótaře su krajnej kněžarstwie Sakskeje a Bramborskeje na swojom zgromadnem pösejženju w juniju 2017 w Ranju wobzamknut. W kapitlach se gótuj o nejpjerwjej kompriměrowane wopisanje wuchadnego połoženia, z kótarychž se główne zaměry a jadnańskie kategorie wótwózują.

Dalšne slězynowe informacie pódawaju naželane studije a pósuzowanja ako dodank. Wóni su stawizniske znanki casa, w kótarej formje jo Łužycy stoała, ako jo startowała k maratonoju do pśichoda.

Dejali se byś togo wědobne, až pśedlažeca "Strategija wuwiša Łužyc 2050" wótbýšcujo jano momentany stav. Wóna musy se, na to jo teke wóžeński wuběrk wjeliku wažnosć kładł, w swětle pónzašow procesow strukturnego wuwiša dalej pisaś. Som optimistiski, až se tek to z Łužycy sameje ražio.

Póstupowanje pla wužělanja

Strategija wuwiša njejo se naželała w někakem bajkowem tormje, ale jo nastała "wót dojoce", we wobšyrnem procesu směrnicow a wobželenja. Smy wjasołe, až smy móglí tak wjele Łužycanarjow stakim dojšiš. Jano pši našich informaciskich stojniščach smy móglí z něži 2.500 bergařkami a bergarjami powědaś. Paralelnje jo se pśewjadł ceły rěd žělařnjow a drugich formatow.

Ze širokim wobželenim Łužycanarjow jo nastało 25 fachowych studijow a pósuzowanjow. Toś ta wobšyrna zberka materiala a južo pśedlažece regionalne směrnice, koncepty a poziciske papjery su se do "Strategije wuwiša Łužyc 2050" zežéłali.

Heiko Jahn, jadnář góspodařskego regiona Łužyc GnbH

PŚEDSŁOWO AWTORKOW A AWTOROW

Jadnab 50 awtorkow a autorow jo zgromadnje žělało wót maja do septembra 2020 na "Strategiji wuwiša Łužycia 2050". Ceły mócný team zastupujacy wopisuo jadnasco žeńskich a muskich, dla cogo su se w pisańskej žělańi angažerowali.

Cujom se zwězana z mójeju domownju a wižim změnu struktury ako šansu. Mója žělabnosć w pisańskej žělarni jo móžnosć, wujězdzone koleje wopušći, swójski horicont rozšyriſ a nowe drogotne kontakty za píiduce žělo nawězaſ.

Sandra Bardely, Wuvišowe towaristwo Dolnošlažyńska Górná Łužyc mbH

Ze swójimi kórjenjami w žinsajšnyma žěloma bramborskeje a sakskeje Łužyc se rad zarédujom do procesa wuwiša. Zachopjony a šyroko nastajony proces pisańskeje žělarnje połožyo za mnjo zakladny kameń za wuwiše a psesajženje inowatiwnego kubłanja, se dalej derje wuwijajucego góspodařstwa a dej perspektivi do píchoda žiši, młodostnych a dorosconych zmóžni, kenž kšel rad we Łužycy žywe byś a žělaš.

Katja Bolz, Góspodařske spěchowanje Bramborska GmbH

Som w bramborskem Gubinje wótrosť, som w sakskem Budyšynje studowaſ a bydlim něnt w srjejži łužyskich jazorow. W pisańskej žělarni na wuvišowej strategiji za Łužycu sobu žělaš, jo za mnjo wutšobina pótřebnosć.

Stephan Hornak, wokrejs Górne Blota-Łužyc

Za mnjo jo ideja zgromadnego pisanja wuvišowej strategije za Łužycu wjelicna a rad kšel impulse teke za žiši tšeſego rodu gódne wuwiše w píiducych 30 lětach pínosowaſ.

dr. Fabian Jacobs, Sorbisches Institut/Serbski institut Bautzen/Budyšyn a Cottbus/Chóšebuz

Angažerujom se, aby mógała swóju wědu a swóje znaſa písidaš. Wuknjenje wót drugich a wuměna z drugimi awtorami jo

wjelike wjasele. Comy Łužycu zgromadnje pozitiwnje wugótowaſ.

Anja Nixdorf-Munkwitz, Założba milinarna ja Hirschfelde

Strukturalna změna Łužycy deſała se w dalokej měrje wót Łužycanarjow samych póstajoneje wuvišowej strategije a zaměrow wugótowaſ. K tomu kšel swój snadny pšinosk wugbaſ.

Klaus Oelschläger, wokrejs Łobjo Halštrow

Našo towaristwo kšelo, až se ciwilnotowarišnostna perspektiva na změnu struktury mócnjej do fokusa wzejo. Aby se to ſéžyšco teke we wuvišowej strategiji wótbłyšcowało, wobzéljom se w tej pisańskej žělarni.

Dagmar Schmidt, Łužyske perspektivi z.t.

Luže, komuny a píedeweſa Łužycy stope w píiducych lětach píed wjelikimi změnami. Rownocasne pak bitujo změna struktury wjeliku šansu, píichod Łužycy aktiwnje wugótowaſ. Ze žělom na wuvišowej strategiji kšel pitšku k tomu pšinosowaſ.

Michael Schulz, Góspodařska iniciatiwa Łužyc z.t.

Angažerujom se (cesnoamtski) w pisańskej žělarni, dokulaž Łužycu, jeje stawizny a wuviše derje znajom a sebje Łužycu dla swójeje bogateje a diferencērowaneje pširody wjelgin wažym. Wěm wót tych wupominanjach, kenž maju rownocasne wjelike šanse, kótarež dejali něnto wužywaſ.

dr. Hans-Joachim Gericke, sakski kontaktowy běrow Brüssel

Njekšel rědku šansu na aktiwnie sobu-powědanje a nažejam se stakim teke píiduce sobuwugótowanje regiona Łužycy pšepušciſ.

Sven Guntermann, jadnař E&G Projekt Agentur GmbH w Grabinje a regionalny manager LEADER-Aktionsgruppe Łobjo-Halštrow

How žo wó domownju wjele luži a ja kšel dobrę móžnosć wužywaſ, změnu struktury pozitiwnje sobu wugótowaſ.

Maik Heimann, Góspodařske spěchowanje Bramborskeje (WFBB)

Za píedlažecu "Strategiju wuwiša Łužycia 2050" su se musali teksty teama awtorkow a autorow spóraſ do běžne cytajobnegó formata a se skrotcyſ. Wobšyrne wopisanja k wuchadnym pozicijam, zaměram a zachopkam jadnanja awtorkow a autorow stope ako njeskrotcony pšewózowański material k dispoziciji.

[online](#)

PŘEDSŁOWO

POWĘDARJA GÓSPODAŃSKIEGO REGIONA ŁUŻYCA GMBH

Harald Alteküger

Krajny rać wokrejsa Sprjewja-Nysa a powědaŕ Góspodańskiego regiona Łužyca GmbH

Bernd Lange

Krajny rać wokrejsa Zgórjelc a zastupujacy powědaŕ Góspodańskiego regiona Łužyca GmbH

Žěkujomy se wšym sobužělašerjam a partnerjam projekta Žělarnja pŕichod Łužyca, kótaryž jo se pód kšywom Góspodańskiego regiona Łužyca GmbH (WRL) pŕesajží. Njeglédajacy šězkośow korona-pandemije dla, smy se žaržali na plan, Strategiju wuwiša Łužyca 2050 až do kóica 2020 pŕedpołožyš.

Ten cel jo se mógał dojśpić žěkowanou wjelicnemu anagažementu wjelikeje licby Łužyskich akterow, kenž su proces ze swójimi nazgónjenjami a idejami pódprerowali. Mamy něnt Łužyski ramikowy plan. Toś ten musy se něnt ze żywjenim napołni.

Z wopšimješowym pŕedělom smy derje nastajone na wuviše a pŕesajženie projektow pŕichoda w změnje struktury a organizatoriski jo se nam rážilo, wjèle partnerow pód kšywom WRL zgromaziš a zjadnośiš.

Pŕed teju slězynu mózo se zgromadnosć mijazy góspodaństwom, wědomnosću, komunami, wokrejsami a bězwokrejsnego města Cottbus/Chósebuz wuwiša k motoroju regionalnego wuviša.

To pšítrjefijo na píkład tek za nowu ofensiwu zasedlenja za Łužyski rewěr, za zmócnjenje inowaciskeje mócy w regionalnych pŕedewzešach ako teke za lěpše zwězanje mijazy góspodaństwom a wědomnosću z pomocu konkretnych projektow.

Studije Žělarnje pŕichod Łužyca bituju zakład za natwař sešow, kenž wuwiują inowatiwne rozwězanja, produkty a službywugbaša a pŕinosuju k twórjenju gódnostow we Łužycy.

Rozsuźecy za změnu struktury ako wuspěšne pólo we Łužycy bužo, wuwiša zgromadne my-zacuše. Za to trjebamy regionalnu zgromadnosć a móć, zmužnosć a dobre ideje wšych Łužycanarjow.

PŠEDSŁOWO

POWĚDARJA ŁUŽYSKEJE RUNDY

W slědnych lětach jo wjele luži zbliska a zdaloka diskutěrowało wó Łužycy a wó zakóńczenju wudobywania wugla, wobzamknjom pšež zwězkowe kněžařstwo. Jo bylo nejwušy cas, až luže regiona sami se słowa písma a se wobzeliš mógu na wugótowanju pícho- da. Spadnjenje cečeje struktury, kaž smy jo dožywili pó politiskej změne až do 2000nych lět, změstymi z groznymi slědami, njesmějo se wóspjetowaś.

Dla togo jo wjelgin gódne, gaž łužycanarje zgromad- nje na píchože swóje domownje žělaś a swóje ideje dodawaś mógu: za źišam tšešego rodu gónny a wa- bjecy region, źož luže rad žywe su a žělaju, se derje cuju, źož se dobra nažeja rozšyrjujo a pozitívne za- cuše domownje se kněžy.

Ze Strategiju wuwiša Łužycy 2050 jo se dojšpił waż- ny mročnik. Wobzelenje bergařstwa a partnařské zgromadne žělo Bramborgarjow a Saksow bžez wob- granicowanego myšlenja jo stajilo nowe měritka. Wutšobny žěk wšym, kenž su pí tom nadawku so- bustatkowali. Něnto źo wó to, elan a zacuše zgromad- nosci wužywajaś, gaž pójzo na konkretne pésajženje. Łužycy bužo w paže wuspěcha europejski modelowy region za ražonu změnu struktury. How dej byś wižes, ka se šanse zaměrnje wužywajaś a luže nowe perspek- tiwy dostawaju, dokulaž maju rozměše za drugego, zgromadnosć mjazsobu a zgromadnu lušt na píchod dawa. Aby to dojšpili, trjebamy mudre ideje, kenž stoj- niščo Łužycy cělkownje wukšušuju.

Njejžo jano wó wuwiše písedewzešow, wó nowoza- sedlenje abo transfer wědomnosti do gópodařstwa. Rowno tak ważne su žywjenja gónny bydleński wob- ceřk, atraktivne kubłanišča, moderna infrastruktura wobchada ako teke pówabna píširoda a wódycha- nišča. Z pomocu pjenjez za změnu struktury bituju se našym komunam jadnorazowa šansa, gromaže ze swójimi bergarjami konkretne projekty za píchod wu- wijsa a pésajžowáś. Njewuzbytne bužo, idejam ber- garjow jano njepísłuchaś, ale jim napšawdnu šansu za pésajženje daś. Dajmy se dožěla!

Christine Herntier

šołtowka města Spremberg/Grodk powědařka Łužyskeje rundy

Torsten Pötzsch

wušy šolta Běleje Wódy/G. Ł. powědař Łužyskeje rundy

PŘEDSŁOWO

ZASTUPNIKA KRAJOWU

dr. Stephan Rohde

zagronity za strukturne
wuwiese we Łužycy a w regionie Lipsk
Sakske statne ministařstwo za regionalne wuwiese

dr.-ing. Klaus Freytag

zagronity bramborskego
ministařskego prezidenta za Łužycu

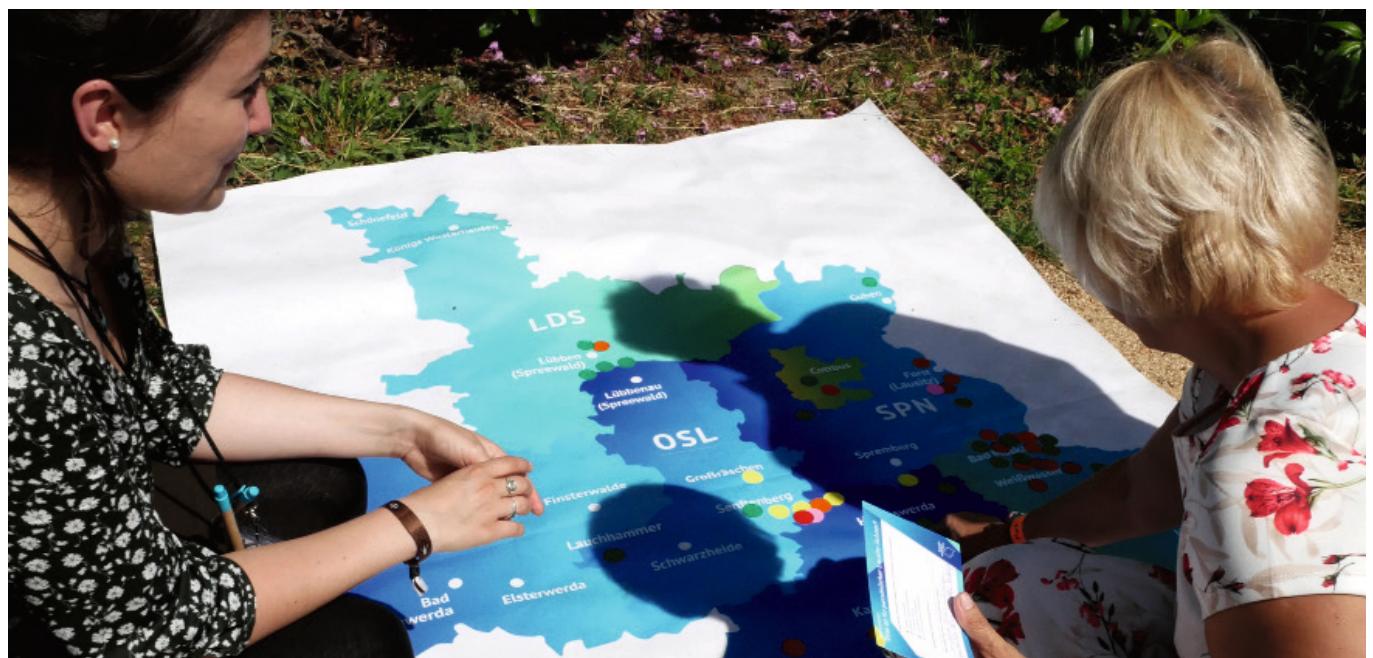
Z wobzamknjenim a stupjenim do płašiwości kazni zmócnjenja struktury jo se stwórit zaklad, wuwiše struktury we Łužycy aktiwnje pſesajží. Pſi tom jo se nam ražilo, wažne pſedewzeſa do kazni zapisaš. Rownocas- nje płaſi, financialne srědky, kótarež kraja wudajotej, w zgromadnosći z komunami za prospererujuce regionalne wuwiese zasajží. Wjaselimi se togodla, až jo pſez žělo Žělařnie pſichod Łužcy ražilo, wědomnostne poźnaſa a regionalny knowhow do regionalnej strategije wuwiſa zwězaſ. Wóni twórje pódla směrnice dalšny wažny zaklad za to, až mózo se změna struktury z regiona samego wuwijaſ.

Změna struktury stoj njeglédajacy na južo intensiwne a we wjele padach tek wjelgin wuspěšne žělo hyšci na zachopjeńku. Pſizwete rozsuženja a napšawy změju akle w pſiducych lětach swóje połne wustatkowanja. Za kraja a wšykne aktery w strukturnem wuwiſu wóznamjenijo to, až mamy ze strategiju wuwiſa wjeliki sklad wědy a temow k dispoziciji, kótaryž ako zaklad za regionalnu změnu struktury słužyſ mózo. Natwarjujuce na toſ tej wěže deje se projektowe ideje w ramiku wót- powědných póstupowanjow kraja do procesa struktur- neje změny zatwariš. How stojtej kraja ako zmóžnjarja a pódþerarja k swójomu słowoju.

Smy sebje wěste, až jo žělo za něnt pſedlažecu strategiju wuwiſa zachopk za mócnjejšu, krajne granice pſe- segajucu, kooperaciju. Teke na krajowej rawninje jo se w zachadnych lětach intensiwna a pſijselska kultura kooperacije woplěwała, kótaraž jo se mjaztym we wšakorakich formatach institucionalizérowała a pſez kótarež na wšakoraku waſnju jaden wót drugego wuknjomy.

Kšeli se na tom městnje wužekowaſ wšym cesnoamt- skim awtoram strategije wuwiſa ako teke sobužělaſer- kam a sobužělaſerjam, nadawkibjerjecym studijow, sobustatkujucym an zarědowanjach a wobzělnikam na napšašowanjach za swój swój angažement. Proces Žělařnie pſichod Łužcy njejo jano k tomu pſinosował, až wěcej wó našom regionje wěmy, ale teke, až móžomys w změne struktury natwarjowaſ na žwy region z wje- likeju wólu wuwijanja a wugótowanja.

PROCESE PATICIPACIJE

PROCESE PARTICIPACIJE W PROJEKŠE ŽĚLAŘNJA PŠICHOD ŁUŽYCA

Procese participacie w projekše Žělařnja Łužyca

Strategije wuwiša Łužyca 2050 jo se w širokem procesu wobzelenja naželała a wuželała. Jadnab 2500 Łužycanaŕkow a Łužycanarjow su do tych wšakorakich formatow pśinosowali a stakim na pśichoże Łužyce sobu statkowali. W dodanku namakajośo pśegléd ku wšym wažnym zarēdowanjam a dalšnym formatam, kenž su wobzelenja bergaſtwa zmóznili.

Wubrane formaty wobzelenja

W ramiku Žělařnje pśichod Łužyca su se wobzelenie formaty wuwijali a pśewózowali respektiwnje z kooperaciskimi partnerjami realizerovali. Wusłedki a pónaše su stojali awtorskim teamam strategije wuwiša k dispoziciji a su se pśiwzeli do jadnotliwych płów statkowanja.

Proces wobzelenja za ceļe wobydlarstwo Łužyce

Dialog bergarjow w ramiku procesa za twórjenje směrnicow a koncipērowanie bergařskeje rady (december 2018 – oktober 2020): Dialog bergarjow jo se zachopil w juniju 2019 zjawnostnje se wugbaſuy z fazu aktiwērowanja. Pši wuſej 50 informacijskich stojnišćow w ceļej Łužycy jo se informerovalo k projekše žělařnje pśichod, k bergařskemu dialogoju a powšyknje k změnje struktury. Zaměr jo był, z lužimi do rozgrona pši, jich za ten proces sensibilizeroaš a zajm za wobzelenje na bergařskem dialogu bužiš. Teke wobzelenje na akciji „Łužyske poklady“ jo mózne było. Rownocasne z fazu aktiwērowanja jo se zachopilo pśigótowanje na fazu dialoga, kótarejež pśesajzenje jo było pśedvižone za nazymu 2019. Toś ta jo se pśewjadla w zgromadnem žele z 235 gmejnami, aby se wulicona licba pśipadowych něži 5000 wósobow direktnje na zarēdowanja pśepšosyla. Mimo togo jo se w casnikach a socialnych medijach napominało, aby se dalšnym zajmcam wobzelenje zmóžniło. Efektiwnje jo se wobzeliło jadnab 100 Łužycarjow a na pśewózujuczych onlie-dialogach dalnych 40 akterow.

Wobzelniki zarēdowanow bergařskego dialoga su pśedstajali dobry pśerézk ludnosći projektowego regiona. Kwalitatiwnje na wusokem niwowje stoece pśinoski su zmóznili fundērowane rozestajenje

z regionom ako teke perspektivi a konkretne nařaženja za napšawy. Wósebnje jasne jo se pokazał aspekt, nawęzanje na kótaregož jo gódnje: Łužyca ma wobšyrnu kompetencu pśeměnjenja a zasadne stojnišćo se togo teke pśimaś. Wobraz žinsajšneje Łužyce se wótbyłyšujo na wjelebocnu wašnu w diskusijach k temam pśichoda. Wusłedki bergařskego dialoga su dali w dalšem pśeběgu projekta wopśimješovo-tematiſki pόšegowy ramik, za naželjanje Strategije pśichada Łužyca 2050. Dajo jasne sformulērowane žycenie za sobupowědanim pši wugótowanju změny struktury a za wobstawnym diaolgom bergarjow.

Wobzelenje młožiny

Pśichodowy bus – The Constitute (awgust 2019 – apryl 2020)

W sedym workshopach w tych šesć łužyskich wo-krejsach a Města Cottbus/Chóšebuz jo se něži 120 młodych luži pśez na celowe kupki wusměrjone na-pominanja z „Creative Technology Workshops“ akti-werovalo. W ramiku zarēdowanow su se móglali swójske ideje k pśichodoju Łužyce wuwijaš a w mode-lu pśesajžiš. Tema jo byla pśedstajenje Łužyce w lěše 2030, ze šezyšćami: zamóžnosć Łužyce do pśichoda, dobra socialna wobstawnosć za pśiduce generaci-je, pozicionērowanie k zapśimješuju Łužyca ako teke wóckowanja za wósobinski pśichod we Łužycy. Póz-naša z togo formata su:

- ekstremne wótdrogowanaja a demografiske efekty zawiñuju kulturelny a wopśimješowy deficit pla młodych luži pśdewšym we wejsnem rumje
- rědke wobchadowe zwiski do bliskości reducēru wósobinsku wuměnu w tej celowej kupce
- wótwójone, wót nich samych zastojane rumnosći feluju, teke online
- brachujo na žělowych městnach, kenž wótpo-wěduju zajmam młodych luži respektiwnje se woglěduju ako za perspektiwu bogate
- regionalna kublańska struktura se kritiski woglědujo, teke dla casy dľujkich drogov do pówolańskich a wusokich šulow

#Misija 2038 – Nimska załožba za žiši a młodostnych

Format Misija 2038 jo projekt Nimskeje załožby za žiši a młodostnych (ni. DJKS). Workshop za změnu struktury, image Łužyce, angažementa etc. jo se dla korona19-pandemije pśewjadł w digitalnych formatach. Dalejwejšeje projekta jo było w ramiku wšakich workshopow w septembrje 2020. Póznaše z doněn-tajšnego procesa jo, až dajo wjèle zajmowanych a angažowanych młodych luži we Łužycy, kenž kše se aktiwnje pśi wugótowanju regiona wobzeliš. Jich pak až dotychměst lěbda do diskusijow wó pśichože Łužyce zapśegnu. Dla togo se na jich przedstajenja, ideje a życenia w procesu teke jano mało žiwa abo pśisamem nježiwa. Młoda celowa kupka ma mócnu wólu za změnjenja a wugótowanje. Pódla wobzelenja na politiskem diskursu trjeba finacialnu pódprěu, z kótarejuž mógu se małe projekty we wósobinskem wobcerku pśesajžiš, aby stakim móglie pśinosowaš k pólěpšenju lokalnych żywjeńskich wobstojnosćow.

Wobzèleńske formaty w jědrje pótřefjonego regiona

Pśiklad Hamor/G.Ł. (oktober 2019 – awgust 2020)

Zaměr projekta kompetencnego centruma Baršć jo pódprěanje a wukšušenje berašskego angažementa, kenž jo se wuwijało w gmejnje Hamor. Mimo togo deje se póznaše z togo procesa tak pśigótowaś, až daju se tranferěrowaś, aby se z togo póznaše dobyli, kak móglie se pódobne procese we Łužycy zmocniš a zaměrnje spěchowaś. Bergańska inicjatywa w Hamorje, spóčetnje wobstoječa z 50 luži, jo se w projekto-wem casu we wšakich kompetencach kubłała. K tomu su słušali mjazy drugim gódnym pśipóznawajaca a zaměrná komunikacija, zgromadne póstajanje zaměra, napóranje jadnańskich šéžyščow ako teke wobchadanie ze wšakorakimi akterami z góspodařstwa a zastoj-nstwa. W tom procesu su se definěrowali swójske cele a su se formulěrowali předne projektowe ideje. Aby angažement wóstał wobstawný a spěchowańskie projekty se pśesajžowaś móglie, jo nastalo zachopjeňk decembra 2019 towaristwo "Perpektiva Hamor". Paralelnje k przedstajeńskim rundam su se južo před-ne koncepty nažělali. Někotare ideje su se wót jury sakskego fonda sobugótowanja wubrali a mógu se re-alizěrowaś. W septembrje 2020 jo se pśewjadł zjawnje wugabajcy workshop, na kótaremž jo se diskutěro-wało wó dalšem póstupowanju towaristwa ako teke wó nowych projektowych idejach a jich pśesajženju.

Pśiklad Grodk:

Dalšny wobzèleński format w jědrje pótřefjonego regiona jo pśewjadł kompetency centrum Baršć w zgromadnem žěle ze Założbu Körber. Na žaseš berašskich zgromažinach su se konkretne pśedewzeša w Grodku a jadnotliwych městnych želach z ber-ガrkami a bergarjami diskutěrowali. W srježišću su stojali napšawy, kótarež město ako góspodařske sto-jniščo atraktiwnje a do pśichoda zamózne wugótujtu. Na zakóńcem zarědowanju zachopjeňk septembra

2020 jo se wótglosowało wó konkretnych projek-towych naraženjach, z cymž jo nastala jasna prioritna pozicja.

Zmocnjenje ciwilneje towarišnosći

Bergański region Łužyc (september 2019 – oktober 2020)

Aby se ciwilnotowarišnostny angažement we Łužycy zmocnił, jo wótzamkuła Žělańja Łužycy koope-raciske dogrono z towaristwom Łužyske perspektivi z.t. Toś to towaristwo pśigótuojo z dalšnymi akterami założenie ciwilnotowarišnostneje transformaciskeje seši. We chyli žěla 26 ciwilnotowarišnostnych inisiativow, organizacijow a institucijow w seši Bergański re-gion Łužycy sobu. Oficialne założeňske zarědowanje jo było srježj septembra 2020 we Wórjejcach. Slědu-jucym nadawkam co se seš wót septembra ako zas-tupnica ciwilneje towarišnosći we Łužycy pśiwobrośiš:

- pólěpšenje ramikowych wuměnjenjow za ciwilnotowarišnostne wobzelenje pśi wugótowanju pśichoda Łužyce
- k dispoziciji stajenje zjawnje pśistupnego łužyske-go składa wědy a datow wó ciwilnotowarišnostnych akterach a inicjatiwach, jich projekty a par-ticipatiwne formaty
- wutwórnjenje fonda za finacialnu a fachowu pódprěu łužyskeje ciwilneje towarišnosći
- finančerowanje głownoamtskego žělowego tea-ma ako kompetentny nagranjańsku partnař za akterow na wšich rowninach
- informatiwnje wopisujuce wobglědowanje a pśe-wózowanje towarišnostnych diskursow we Łužy-cy

Wobzèleński format za serbsku ludnosć

Inowacija pśez tradiciju – Fraunhofer (september 2019 – oktober 2020)

Fraunhoferowy institut za žělowu organizaciju jo w nadawku ZWL toś ten projekt pśewjadł, aby identi-ficěrował potenciale serbskego luda za strukturnu změnu we Łužycy a za praktiske wużywanje spis-tupnił. Wušej 70 wobzělnikow wót nich něži połoca Serbowkow a Serbow jo na tom kreatiwnem procesu sobu žělo. Zaměr jo nejpjerzej był, diskurs wó tra-dicijach a gódnach Łužyce zwězaś z dialogom wó pśichože a inowacji. Pśi tom su dejali życzenia, wizi-je a pótřebnosći serbskego luda byś wuchadniščo a předne zachopki za wuwíše pśichoda Łužyce nastać. Toś te wusłedki su se dejali zapśegnuš do fiziskego inowaciskego ruma. Ta za Bautzen/Budyšyn plano-wana "Manufaktura pśichod Łužyca" njejo se dla covid19-pandemije mógała realizěrowaś. Alternatiwnje k tomu su se tsi wubrane zachopki stakowanja k wob-góspodarjowańskim modelam konkretizěrowali. W tom zwisku su se wótwózili politiske pórucenja, aby se serbske tradicije a gódnymi ako inowaciski motor

za změnu struktury we Łužycy wužywali a zmócnili.

Wobżeleński proces w tom projekše jo se pśewjadł w tých metodiskich kšacach. Nejpjerwjej su se pśewjadli na směrnice se zepřajuce pólowe rozgrona ze zastupnicami a zastupníkami serbskich institucijow ako teke dalšnych organizacijow we Łužycy. W druhem kšacu jo Fraunhofer pśewjadł serbske fokusowe kupkowe rozgrono. How su se diskutérowali wuslědki pólowych rozgronow, aby se rola serbskego luda za Łužycu a změna struktury dalej wužěała. W tšešem kšacu su se w styrich mobilnych rumach pśichoda w bramborskej a sakskej Łužicy pótřebnosći, wizije a konkretne zachopki statkowanja za wugótowanje strukturneje změny wuwijali. Z togo procesa rezultuju slēdjuće konkretne naraženja:

- Pśěza 2.0: Pśězu ako městno za zmakanja a stwórjenja gódnootow zasej wózywiš
- Digitalne wikowaniščo: Łužyska platforma za regionalne produkty a službywugaša
- KulturTechniku dalej myslíš: Transfer wědy mjazy serbskeju kultury a slěžením intensiwěrowaš
- Wejsna kjarcma 2.0: Kulturelna zwězjuća platforma za Łužycu
- Dožywjenje Łužycy app: Zmόžniš dožywjenje serbskeje rěcy, serbskich stawiznow a pśichoda Łužyce
- Bilingualna pop-up-akademija: Žywy byś ze serbskeju récu a kulturu
- Łužycy powěda: Platforma diskusije pō cełej Łužycy za regionalne wuwiše
- Móst 2021: Regionalne wiki we słowjańském réčnem rumje za wužywanje kulturelneje a réčneje bliskosći za spěchowanje góspodařstwa
- Kóstka: Transporter sobugótowanja za dalejwu wiše serbskich temow pśichoda

Wušej togo su se wótwózili politiske pórucenja:

- Zmócnjenje drobneje góspodařskeje struktury pśez wósebne žiwanje na serbski założeński a góspodařski potencial
- mócnjejša integracija serbskich pótřebow a ekspertizow do wědomnostnego a technologiskego transfera
- wužywanje récneje a kulturelneje bliskosći serbskego luda k Českej a Pólskej za zasedlenje pśedewzešow a dobyše fachnikow
- wužywanje serbskich kuturnych pokładow za kulturne a kreatiwne góspodařstwa we Łužycy
- zmócnjenje serbskich kulturnych pokładow w kulturnem regionje Łužycy
- pozicioněrowanie Łužycy ako europejski "Modelowy region za žywą wjelebocnosć"
- dalšne zmócnjenje strukturneje změny "wót dojoce" ako teke wjelebocnych móžnosćow participacie

Wobżeleński format z ewangelskeju a katolskeju cerkwju we Łužycy

Dialogowy żeń Łužycy

Na "Dialogowen dnju Łužycy" se diskutěruju potenciale za Łužycu ako region w strukturnej změnje, se žělo Žělarnje pśichod Łužyc a wósebne proces wobželenja pśedstajaju. We wósebnem fokusu stoj pśi tom rola cerkwjowu we wutwórjeńském procesu regionalnegu wuwiša. Aby se zmócnili a pódprěrovali ciwilnotowarišnostny angażement we Łužycy, jo Žělarnja pśichod Łužycy wótzamknuta kooperaciske dograno z Centrumom za dialog a změnu. Wjacor pśi kaminje a dialogowy żeń stej se dejajej 2020 pśewjasć. Dla cowid19-pandemije jo se format na oktober 2021 pśepołożył.

SMĚRNICE ZA STRATEGIJU WU WIŠA

Strategija wuwiša Łužyc 2050" (EWS) kłažo fokus na póstajanje celow a zachopki statkowanja. Konkretné projekty se w pískladowej formje pomjenjuj. Wóni njejsu někake rozsuženja za spěchowanje.

1. Zakład za wuwišowu strategiju jo analiza doněntajšnego wuwiša, wobstojecich resursov a potencialow w ramiku SWOT analyzy.
2. Zaměry a pólá statkowanja su **SMART**.

S – specifiski, pótakem w dosegajucej mérje konkretnje na strukturnu změnu w regionje wusměrnjone

M – daju se mériš, daju se precizěrowaś abo su precizěrowane

A – akceptěrowane wót tych, kenž deje sobu wugótowaś (participacija)

R – realistiski

T – terminěrowane – pónaś musy se casowje diferencěrowany slěd wuwiša

3. Na demografiske wuwiše a "rumnostne wobraze" se žiwa.
4. Wuwišowa strategija jo tak powšykna, až wóstajijo wšym statkowańskim a přecnym pólam móžnosći a rovnocasne tak konkretna, až pomjenijo šežyšća a stakim se njespowšytkownijo.
5. Konflikty mjazy smužkami su se rozwězali w zmysle prioritow "Zmócnjenje a wuwiše wuběžowańska zamóžnosći pśedewzešoś", "wuwiša Marku Lausitz/Łužica/Łužyc" a "Zmócnjenje a wuwiše žywjeńskeje kvality". Synergije su se vužěłali.
6. Strategija wuwiša konkretizěrujo směrnicu za łužyski rewěř. Wóna jo na wše znate narodne, regionalne a komunalne strategije we wótpowědujucej mérje žiwała. To płaši we njewobgranicowanej formje teke za strategije a programy Europejskeje unije.
7. Strategija wuwiša Łužyc 2050" ma dosegajucu akzeptancu pla wšich akterow, pla gospodařskich a socialnych partnerow a ciwilneje towarišnosći.
8. Strategija wuwiša Łužyc 2050" ma se w zmysle rulujucego planowanja stawnje na bazy systematiskich analyzow (pśewóžujuce slěženje) a kritiskego dopšašowanja zaměrow a zachopkov statkowanja pšežělaś.

PŠIKŁAD

ZA ŁUŽYSKI REWĚR

Ako wuslědk procesa zmócnjenja struktury bužo Łužyski rewěr wót CO2 newtralny góspodařski wobcerk. Južo wobstojecé góspodařske struktury su se w zmysle green-industry-zachopka dalej wuwijali. Pšez wustajenje nowych technologijow su se trajuce seši wutwórjenje gódnitow w regionje zaměstnili.

Łužyski rewěr jo

- europejski modelowy region za trajuce zmócnjenje struktury;
- centralny, europejski rum splešenja z wugbašowym a trajucym twórjenim gódnitow, infrastrukturu a inovatiwnej mobilitu;
- inovatiwny, wugbašowy, socialne spšawny a CO2 newtralny góspodařski region;
- moderny a trajucy energijowy region;
- modelowy region strowosći, kenž slězenje, wucenie a zastaranje teke a wósebnje na jsach na nowu wašnju zwězjo;
- moderne stojniščo slězenja a wědy
- region z wusokeju žywjeńskeju kwalitu, kulturelnemu a sportowej wjelerakosću, z image a marku z mjazy-narodnym wupromjeniem.

Za adekwatne pšesajženje pšíkłada su se slědujuce priority a šězyšća póstajili:

Priorita 1: Zmócnjenje a wuviše wuběžowańska zamónosći pšedewzešow

- inowacija, slězenje, wědomnosć za natwař trajucich sešow stwórjenja gódnitow
- stabilizacija trajnych pšedewzešow
- realizowanje góspodařskich zasedlenjow
- natwař góspodařstwoju bliskeje infrastruktury
- zawěšenje fachowych mócow

Priorita 2: Marku Lausitz/Lužica/Łužycia wuwijaś

Priorita 3: Zmócnjenje a wuviše žywjeńskeje kwality

- kultura a wumělstwo
- socialna infrastruktura
- turizm
- wobswět a ščit pširody
- sport

1. INFRASTRUKTURA A PLANOWANJE ZJAWNYCH SŁUŽBOW

ATRAKTIWNE JSY A MĚSTA

Centralne problemowe pôle towarišnosći we Łužycy jo demografiska změna a z togo rezultěrujece pómjeňšenje póbítowanjow kultury, wólnego casa a kublana respektiwnje pšíběrajacy prozno stoece imobilije. Atraktiwné města a jsy deje k tomu pśinosowaś, až se zasej wécej młodych luži a familiijow zasedlijo respektiwnje až se wuwijaju perspektivy tudywóstaśa. Teke pśedewześa stawnje pytaju za takimi atraktiwnymi městnami, źož se jich sobuželaśerje derje cuju.

INFRASTRUKTURA A ZJAWNE SŁUŽBY

Wuchadnišćo

Łužycy dožywiwo wót 1990 masiwnu změnu struktury. Njeglěda- juci na želne towarišnostne zachyšenja jo wuwiše pozitivne. Žywjeńske wobstojnosći su dobre a wótpowěduju standardoju wejsnych rumow w Nimskej. Widne znamje za to su lubosnje saněrowane města a gmejný, moderna infrastruktura ako teke atraktiwné pširože bliske wobceřki ako Górnolužyske góry, Błota, Górnolužyska góla a gaty a nastawajuce tūžyske jazora.

Demografija

Dla lěta długkego pšecšěgnjenja a lětnikow z mało žisimi jo wót 1990 mjenjej a wécej starých luži we Łužycy. Pšerězne starstwo wugótujo 48,4 lět (w Nimskej 44,4, w pódzajtnej Nimskej 47,2).

Teke wuwiše licby wobydlařstwa jo w pširownanju z pódzajtneju Nimskeju a ceļeju Nimskeju negatiwna. Rownož někotare wokrejse zasej pitšku rostu, profitěruj region jano w njedosegajucej měrje wót aktuelnegu trenda, až wécej luži wót pódwjacora na pódzajtšo šěgnjo. Łužyske komuny a wokrejse stajaju se tym negatiwnym licbam z inwesticijami do atraktiwnego žywjeńskego a bydleńskiego wobceřka. Wažne faktory za pšišěgnjencych a se zas wroścencych su dobre žělo, socialne kontakty, swýchich pjenjez gódne bydlenje a pówabna krajina. Teke prozno stoece bydlenja mógu pšišégowaś. Dla togo wuwijaju gmejný pšíběrajacy koncepty, aby njewužywane imobilije zasej wózywili. Teke do pši-witańska kultury se inwestěrujo. Wjèle lokalnych iniciatiwow pódprěrujo pšišęgujucych a se wroścencych.

Komunalne finance

Financielne wuwiše komunow jo wjelgin rozdželne. Pši tom graju dëugi w pširownanju z celonimskim pšerězkom pódředowanu rolu. Wjèle městow a gmejnow pak šerpi pód snadnymi dankowy- mi nabrankami, pśedewšym pla žělarstwogo danka. To pšitrjefijo wósebnje za wót wóttupjenja z wugla pótřejfone gmejný. Pši-pokazanja z boka zwězka a kraja toś tu dankowu słabosć lěbda narownaju. Take klucowe pšipokazanja su zasej wótwisne wót licby wobylarjow městow a gmejnow, kenž su w zajžonych 30 lětach wó połojcu spadnuli, wósebnje te šerpe pód tym. Ceļemu rědoju komunow brachujo na swójskich srědkach a personalu, aby spěchowańska projekty pšesajžili. To zasej wobgranicuju jich

móžnosći za wugótowanje pšichoda.

Komuny a kraja

Móčny wliw na wuwiše komunow maju planowanja Bramborskeje a Sakskeje. Wobej kraja wużywajotej "Centralne-města-koncept", aby funkcije zastarana socialne, ekologiski a ekonomiske zawěscili. Z tym instrumentom pak su w zachadnosći nasajnski rum wuproznili. Komunalne institucije, kublanišća a bydleńskie kwartěry su se zredukowali, sedlišća ako "njecentralne" městna su se z planowanja wzeli. Direktny slěd su brachujuce móžnosći wuwiše a daloke drogi do blišego centralnego městna, kenž pótřeby wšednego dnja bituju.

Až se Łužycy rozpšestrěwa pšež dwa zwězkowej kraja a wót 1990 krajne kněžařstwa z rozdželnymi šězyšćami žěļaju, wugbajo se na spěchowański filozofiju. Cesto feluju na kontinuowanym zgromadnym žěle zastojinstwa, wědomnosći a ciwilneje towarišnosći, ako teke na mjazykomunalnej kooperaciji. Wuske myślenje jo daloko rozšyrjone. Brachujo na želenju žěla, zgromadnem wužywaniu resursov a wuměnje nazgónjenjom.

Kublānje

Kublański profil Łužycy jo wjèlebocny, joga wuwiše wupomi- naje. Juž z kaznískim pšawom na město w žíšowni jo se pótřeba relatiwnje derje dopołniła. Pedagogiske žělo personala ako teke twařski stav žíšownjow dopołnuju w dalojke měrje žin- sajne pominanja na ranožišece kublānje. Cas zamknjenja šulow dla lětnikow z mało žisimi jo mimo. Prognosticērowany dalšny spad licby wuknikow njejo we wjèle komunach pšišet. Nawopaki: Cesto feluju saněrowane šule, personal a dosegajuce městna za pšezej wécej kompleksnejše nadawki ako inkluzija a multiprofesionalne teamowe žělo. Pedagogiske zaměry, kenž na pšiklad z rosćencych wupominanjow towarišnosći wědy rezultěruju, mógu se jano w snadnej měrje dopołniš. Komunam feluju pjenjeze za twař nowych šulow a moderne wugótowanje. Ten deficit móžo se negatiwnje na wuwiše wobydlařstwa wugbaś. Serbske šule a in- stitucije z wucbu w serbskjej rěcy su tejerownosći pótřejfione a dla juž snadneje licby substancialne wogrozone.

Za pwołańska kublānje ma Łužycy atraktiwné šulske centry. Dla

centralizacije pó pówolanjach musy pak wjele wuknjeńcow swoju bźezpósrédnu domownju wopušći. Z rumnostnym wótkoplowanym kubłanišća a pówolańskeje šule rosćo tšach, až mlobe luže region wopušće.

Kulturelne póbiciwanja

Łužycia ma wósebnje we wětszych městach relatiwnje wjele kulturnych póbiciwanjow a móžnosćow pšepóranja wólnego casa. Najsach su mjeńše zjadnošenja abo kulturne towaristwa cesnoamtski aktiwne. Wobogaśujucy wugbaju se wliwy drugich kulturow. W serbskem sedleńskiem rumje su institucije a towaristwa słowjańskeje mjeńšny główne aktery kulturelnego żywjenja. Wósebnje w bliskości granice starcyoš teke na pólsku a česku kulturu. Potencjal za wuwiše kulturneje a kreatiwneje sceny bitujo we wjele městnach pšigódny bydleński a želowy rum w kombinacji z bliskości do Drježdžan, Lipska a Barlinja.

ZAMĚRY, ZACHOPKI JADNANJA A PROJEKTY

Demografija

01

Wuwiše ludnosći jo se stabilizéraoło. Trendy se dľuko-dobnje pseměnju: Emocionalna wězba na region a licba wobydlarjow stupajotej lažko.

- Wutwarjenej a dalejwuwiše wobstoječych wrošáskich iniciatiow pō celem teritoriju regiona, ako na pšiklad
 - » www.Ankommen-in-Brandenburg.de – seš bram-borskich iniciatiow wrošarjow
 - » Doma felijoš – grodkojska iniciatiwa za wrošarjow, Nowo-Grodkarjow a zalubowanych do domownje; www.heeme-fehlste.de
 - » Comeback Łobjo-Halštrow – witańska iniciatiwa za pšísegowarjow a wrošarjow w zmysle One-Stop- Agency und Co-Working-Space w Grabinje; www.come-back-ee.de
 - » Gubin ši tyjo – iniciatiwa wrošarjow, kenž co něgajšnym Gubinarjam pšet zamérne pódperowanje wrošenje do domowniskego města wólažcy; www.guben-tut-gut.de
- aktiwne nagranjanje młodšich wobydlarskich kupkow za žywjenje w regionje , na pšiklad pšez:
 - » rozšyrjenje kublańskich wikow (transparencza za wjelebočny pšedewzeański wobceřk)
- stimulacija potencielnych pšísegowarjow a wrošarjow respektiwnje zamérne zasedlenje stawnje sem na žělo jězdžecých, na pšiklad pšez:
 - » pšitowanje swjich pjenjez gódnich twaščikh area-low abo imobilijow respektiwnje atraktiwe móžnosći indiividuelnegu wutwarjenja za dobre kreditowe kondicije
 - » na specifiske kupki wusměrnjone wabjenje image zwězaš z konkretnymi móžnosćami a pšitowanjami za žywjenje, wuknjenje a žělo w regionje, na bazy pónašow studijow miljeja (Sinus)
 - » natwär institucijow kublania a wukublania za dualne kublanje pšedewšyn za mjazynarodne fachnikи
 - » natwär Re-Location-Services ako centralna funkcija za łyžyske góspodařstwo k zamérnemu dobywanju studentow, pwołańskich nowozachopjeňkarjow ako teke fachnikow wót wenka (narodne, mjazynarodne)
 - » pórucenja k statkowanju ako wopisane w statusowej papjerje "Žeńskie ako góspodařski faktor za łyžycu"
- pówušenje pšitowanjow praktikumowych městnow a proznińskego žěla w priwatem góspodařstwie ako teke w zjawnich institucijach, napšiklad pšez:
 - » sensibilizérwanje pšedewzešow pšez industrijowe a wikowańskie komory ako teke rucnikańskie komory a

zjadnošeństwa, inwestěrowaś do wótpowědujucych aktiwitow

- zmócnjenje zwězanoscí z domownju, z městom a jsu pšez jěsne zapšegnjenje młodych luži do žělabnosći towarzist-wow respektiwnje komunalnych rozsudow
- pólěpšenje serwisoweje orientacije a komunikaciskeje kultury we wobchaže mjazy sobu
- wutwórjenje modernych infrastrukturow, kenž budu notne za žywjenje a žělo we łyžycy, na pšiklad pólěpšenje wobchadneje infrastruktury, trjebnych digitalnych infrastrukturow ako teke wjelebočnych kulturelnych institucijow a pšitowanjow
- etablérwanje programow a napšawow za temporerne žělanje we łyžycy; gronidla: New York 4.0, Home Office, Co-Working, fleksibilizacija tradicionelnych žělowych formow, wuwiše nowych "žělowych rumow"
- wuwdobniš lěpšyny žywjenja w najsańskiem rumje, jo-lic notne we wobjadnosći z turistiskimi pšitowanjami

Komunalne finance

02

Města a gmejny maju dosegajuce financke móžnosći za dopołnenje swjich nadawkow, inkluziwnje personala a joga finančerowanja, specielne glědajuci na strukturnu změnu a z tym zwězany pšesajzenju projektow. Komuny majudosć sředkov za notne nadawki a dostawaju pšiměrjone narownanje za pšepódane nadawki. Za zachowanje a saněrowanie zjawnych infrastrukturow jo finančerowanje rowno tak dosegajuce ako za dobrowólne nadawki we wobceřku kultury, sporta a w socialnem sektorje. Komuny dostawaju wósebne pšipokazanja pši wutwórjenju "noweje" infrastruktury.

- regularije za spěchowańskie programy EU , zwězka abo krajowu za komunalnych nosarjow pšeželaś
- pówušenje powšyknych klucowych pšipokazanjow ako teke pózela za inwestiwe napšawy njewótvisne wót žělařtoweje dankoweje sajžby

Atraktiwe bydlenje, dobre žělo, dobre žywjenje

03

łyžycia jo jaden z nejwěcej žywjenja gódnich najsańskich rumow w gromadu rosčezej Europje regionow. Atraktiwnych a wjelebočnych móžnosćow bydlenja dajo dosć we łyžycy.

- etablérwanje "Principa-město-campus" ako instrument měšańskiego a rumnostnego planowanja za pówušenje atraktiwy městow a jsow
 - » wuwiše měsánskego campusa we Wórjejcach,

měsčarski kwartér krotkich drogov, multifunktionalita a měšane wužywanje, kooperacija istitucijow wucenja/wědy a pśedewezešow ako teke institucijow kultury a wólneho casa

- měriš žywjeński spokojnosć Łužycanarjow (na pšiklad bydleński situaciju, Work-Life-Balance)
- wótgłosowane jadnanje komunow za trajne regionalne wuwiše bydleńskich arealow
- naželjanje koncepta bydleńskich arealow, wótgłosowane mjazy wušimi a srježnymi centrami a wokolnymi komunami, ze žiwianim na motivy mobility a pótřebnosći bydleńskich městnow ludnosći
- zmócnjenje póségow město-kraj ako teke dalejwuše wobstojeczych wejsnych strukturow, na pšiklad nastatych městnych strukturow, starych kulturelnych pomnikow a drogotneje twařskeje substance, zawěšczenie funkcionalnosći sedlišćow ako žywjeński rum za typiski wejsnu florą a fawnu, wuželanje wuwiowych koncepcijow
 - » póstarcenie za kooperacije mjazy a z łužskimi LEADER-regionami k zmócnjenju najsaskego žywjenja
 - » społnomócnjenje wejsnych zgromadeźstwów pśez póstarcenia k wuměnje mjazy wejsnymi aktiwami, za transfer wědy a know-how ako teke zamérne, drobne finansielne pódprę
- wutwórjenje a zmócnjenje założowařskich šulow ze sěšyšćom wuwiisa inowacijow pśedewezeowych modelow
- pólěpšenje zawupytnjenja Łužycy ako žywjenja gódnego, najsaskego regiona z wjelebocnymi móžnosćami indiividuelnegu rozwiša
 - » wuwiijaš a pśesajžis kampanju "Dobre žywjenje w modelowem regionje Łužycy"

04

"Dobre twarjenje" w zmysle žywje twařskeje a industrijo-weje kultury jo ako wažna kokula za gospodařske wuwiše a pówušenje aktraktivity bydleńskiego a žywjeńskiego ruma we Łužycy etablērowane.

- napóranje krajne granice pśesegajuceje twařskeje kultury Łužycy a zawěšczenie jeje kwality
- spěchowanje ekologicznych, trajucych twařskich formow glědajuci na materialije, pśetrjebanje resursov, bilancu ekologije, eficiencu energije atd.
- wobinjenje pśidatnego zazylgowania płoninow
 - » napóranje sešowych instrumentow za transdisciplinaru, regionalnu wuměnu wědy a nazgónjenjow k temje twařskeje kultury
 - » wuwiijaš a etablērowaš twařskokulturelny zygel gódnotty za projekty strukturneje změny

05

"Dobre žělo" w zmysle diwersnych a wjelebocnych žělowych wikow, pśiměrjonego niwowa mytowanja a zjadnošeňskosći žěla z drugimi žywjeńskimi wobceřkami jo pregujuce za Łužycu.

- wuwiše kreativnych póbítowanjow w zmysle "Nowe měst-

na žěla", aby se zarucyla wjelebocnosć pótřebow

- na- a wutwariš, splaſć Co-Working-Spaces, Shared Offices resp. Serviced Offices we Łužycy, je zgromadnje zwikowaš a mów zakniglowaš
- pólěpšenje dojšpiša łužyskich žělowych městnow a wokolnych urbanych centrow Lipsk, Barliň, Drježdžany, Wrocław ako wuměnje za fleksibelne wugótowanje žěla
 - » naželjanje nowych konceptow mobilnosći za lěpše dojšpiše, pśistup k póbítowanjam zjawných slúžbow w celem regionje
 - » modelowe zawjeżenje multimodalnych systemow mobilnosći

06

Wjele digitalnych póbítowanjow za pólěpšenje žywjeńskeje kwality jo žěl žywjeńskeje wopšawdnosći we Łužycy.

- wuwiše digitalnych póbítowanjow k pólěpšenju žywjeńskeje kwality, na pšiklad pśez zawjeżenje bergařskich portalow abo strowotniſkego serwisa¹³
- natwař a dalejwuše digitalnych kompetencow za aktiwne agěrowanie towarišnosći w digitalnem rumje¹⁴

Kulturelne póbítowanja a wobželenje

Kulturelne póbítowanja a wobželenje su wažne wuměnjenja za atraktívne města a jsy. Wobej temowej kompleksa se pśedstajatej wobšyrnje w kapitlach towarišnosć a zgromadnosć ako teke w kapitlu Europejski modelowy region w srježji Evropy. Togodla se how jano pomjeniju wudopołnjece zaměry.

07

Rěčna a kulturelna wjeleserakosć ako teke kulturelne žywjenje su zmócnjone.

08

Pódprowane pśez nimsko-serbsku multikulturelnosć a wěcejrěnosć su dalšne wuske zwiski z Pôlskeju a Českeju nastali, mjazy drugim we wobceřkach žěla, kublanja a kultury.

09

Wobej serbskej rěcy se ako žěl mōcneje regionalneje identity woplěwaju; serbske institucije póstajaju široke kulturelne póbítowanja; zgromadne žywjenje a wuměna mjazy Serbami a Njeserbami jo zmócnjone.

10

Kulturelne póbítowanja a struktury su teke zwenka regio-
na Łužyca znate, teke w Pólskej a Českej.

Kubłanje

11

Łužyca bitujo nejžlepše kubłańskie wuměnjenja a móžnosći
glédajuci na kwalitu pedagogiskeje architektury, šansam
wótpowědjujcem, inkluziwem, cełodnjownem wobzěle-
nju na kubłanju, wumělstwje a kulturje – za samopóstajo-
ne žywjenje a ze žywjenim pśewóžujuce wuknjenje.

- wuwiše pedagogiski a rumnostnje dosłednych konceptow na městnje w zawězujuce "Fazy Nul" wót wšich pótřejfowych pšezy wótpowědjujuce procese a formaty wobzělenja
 - digitalizaciju, pedagogiku a šulske respektiwnje kubłańskie
twarjenja gromadu myslí a spěchowaś
 - założenje lichotnych šulow z ekspertami reflektěrowaś a wótpowědjujuci swójego pśinoska za wjelebocnosć kubłanja pósużowaś
 - regionalne struktury kubłańskiego managementa etablěro-
wa a komuny w kubłańskich pšašanjach mócnjej zwězaś
 - » běrowy seši pódpreruji wóžeńskie gremije regionalnych kubłańskich institucijow, wujasnuju bazěrujuci na da-
tach strukturne wuměnjenja, wuwijaju scenarije pśicho-
da a wuwijaju interkomunalne wóžeńskie struktury dalej,
etablěruju pśawidłownu wuměnu mjazy relevantnymi,
šulskimi a zwenkašulskimi akterami kubłanišcow
-

12

Wuknjece se na se stawnje změnjecy swět pśigótuju a w
swójom wědobnju za trajnosć wukšušuju.

- zmócnjenje programow a inciatiwok ku kubłanju za trajuce
wuwiše wót žarjenja energije až k strowotnistwoju
-

13

Kubłańskie póbítowanja pśinosuju k europejskemu zwě-
zanju a spěchuju wěcejrěnosć.

- Kubłanišča ze serbskimi, pólskimi a českimi wucbnymi
póbítowanjamia ako mósty k słowjańskim susedam dalej
profilěrowaś
-

14

Za wše aktery na pólku kubłanja maju se spokojece
wuceńške a wuknjeńške situacije napóraś. Šulske a
kubłańskie twarjenja dajo w dobrej kvališe, wóni se
eficientnje a na wužytk komunow a jich ludnosći wužywa-
ju. Šulske twarjenja wótpowěduju pominanjem žarjenja
energije, pówušenju eficientnosći a ščitoju klima. Wóni
reducēruju zasajézne techniki a zmóžniju zniženje wob-
góspodarjeńskich kostow.

- kriterije kwalita za dobre šulske a kubłańskie twarjenja
definěrowaś
- wugbałe a fleksibelne wužywajobne kubłańskie rumu
stwóriš, w kótarychž se kompetencie k samostatnemu
žélanju a k fleksibelnemu wobchadoju z digitalnymi medi-

jami pśiswójś mógu

- ekspertize k adaptiwnym "dychajucym" wužywańskim
konceptam wobstaraś
- wuknjeńske wobceřki nowym wuknjeńskim formam
pśimériš, wobstojece regionalne pšíkłady ako Nowu wušu
šulu Wórjejce wužywa a dalej wuwijaś
- centry pówolańskich šulow zdźaržaś a tak wutwariś, až
mógu se acubije pó móžnosći w bliskosći swých wu-
kubłańskich pśedewzešow wuwucowaś
- resurse šulow za bergaſtvo wótwóriš; resurse drugich
institucijow pšezy šulskich akterow do šulskego žywjenja
zaplanowaś
- wuměnjenja stwóriš, až mógu se digitalne medije w šuli a
eksternje (Home Schooling) wužywaś

WOBCHADNA INFRASTRUKTURA A MOBILITA

Kak mógu se póstupna, wobswětoju a klima pšíjazna wobchadna infrastruktura a koncepty mobility tak wutwarjowaś, až zmóžniju dobre zwězanie relevantnych kokulowych městow, jsy njewótrézuju a rownocasne pótřebam nacasenego góspodařskego wobchada wótpowědu? Toś tym pšašanjam se pšíwobrošijo ten kapitel. Pódla lěpšego wótwórjenja do nutšika, trjeba Lausitz/Łužica/Łužycia dobre pšízamknjenje k drugim metropolam tak ako teke k transeuropejskim wobchadnym sesám.

INFRASTRUKTURA A ZJAWNE SŁUŽBY

Wuchadnišćo

Za seś mobility, wusměrnjonej na pšíduku pótřebu, wobstoje wjelike deficity. Dajo dosć wjelikich proznych flakow pší pšízamknjenju na transeuropejske wobchadne seši ako teke do narodnych a mjazynarodnych metropolow. Mimo togo jo teke Lausitz/Łužica/Łužycia we nutšikownem wobchače w njedosagajucej měrje wótwórjona. Doněntajše planowania wobchadnych drogov nježivaju na góspodařskopolitiske rozsudy k wustupoj z wugla a orientěruj se jadnučki na aktuelnej pótřebje. Póšežujicy pšídu k tomu hyšći njedostí pla amtow, zastojnstwow, planowańskich běrowow a twařskich pšedewzešow.

Nadregionalne pšízamknjenje

Lausitz/Łužica/Łužycia jo we chyli pšdewšym pregowana wót nutšikownego a regionalnego wobchada. W pšírownanju ze zwězkom ma snadny drogovy a zeleznicovy wobchad. W pódpołnocnej a centralnej Łužycy dominěrujo zeleznicovy wobchad, w południowej Łužycy na drogi wězany wórowy wobchad¹. Z dotwarjenim dolnošlaſyńskeje magistrale jo se 2019 pšízamknula zeleznica transeuropejskim wobchadowym koridoram (TEN-V). Wórowy a wósobowy wobchad jo w njedosegajucej měrje połudnjowemu (Ryn-Dunaj) a pódpołnocnemu (Pódpołnocne/Baltiske mórjo) TEN-koridoroju pšízamknjony, pódzajtšno-pódwjacorný koridor jo mimo togo mócnje wobšežony. Njeglédajacy na swojo centralnoeuropejske položenie njejsu wjelike žele regiona abo jano w njedosegajucej měrje metropolowym regionam Barliň, Drježdžany, Lipsk, Wrocław (PL) a Praha (CZ) pšízamknjone. Toś ten brach se wopokazuo ako moccna zadora pší dobywanju notnje trjebnych fachowych mócow².

Regionalne zwiski

Lausitz/Łužica/Łužycia jo pregowana pšež swojo polycentriske położenie a swoju skerjej najašańsku strukturu. Zwiski mjazy kokulowymi městami a je wobdawajucymi małymi gmejnami feluju abo njewótpowěduju pominanjem na moderny wósobowy a wórowy wobchad. Motorizěrowany individualny wobchad stawne pšíběra. Wjelika licba želabnych jězdí wšednje ze swójim priwatnym awtom wót swójego bydlenja na žělo a zasej slědk. Wósebnje za wobydlarjow na periferiji njejsu bus abo zeleznica žedna alternatiwa. Zachopki za změnu togo, su na pšíkład plus-bus-linije w Bramborskej a Sakskej. Malsny busowy wobchad wudopołnijo póbítowanje zjawnego wósobowego wobchada do bliskoſci (ÖPNV) w tyženju w gózinskem takše na głównych cerach - wósebnje pósromje něgajšnych zelezniskich linijow (na pšíkład mjazy Wörjejcam i Cottbus/Chóšebuzom). Financielne

móžnosći komunow, wokrejsow a wobchadowych pšedewzešow su wobgranicowane³. To zadora wuwišeju nowym

póbítowanjam ÖPNV, teke za lěpše turistiske zwězanie we Łužycy. Tak wěžo wuknikojski transport ako winowatostny nadawk wjeliki žel resursov. Mimo togo feluju rědowanja w kazni wósobowego transporta, kenž zmóžniju eksperimentelne a alternatiwne wugbaša mobility a bliskego wobchada.

Lokalne pšízamknjenje

Pšewinjenje tak pomjenjoneje "slědneje mile" jo cesto wjelike wu-pominanje. Aby dojši k póbítowanju bliskego wobchada, musy se nejcesće wužýwa privatne awto. Cesto se pón teke za celu ceru wužýwa. Njemobilne kupki ludnosći su pón wuzamknjone. Na zjawne móžnosći wobchada se toś pší indiwiuelnem planowaniu zewšym nježiva. Dajo zachopki za pótřebje wótpowědne, zwězane póbítowanje mobility, kótarychž licba pšež bergařski angažement tendencielnje pšíběra. Za sharing-póbítowanja pō celem terenje feluju až dotychměst góspodařske pówabki. Rěd zadorow ako kazniske ramikowe wuměnjenja, póstupowanja pšízwolenja, finansielne a personelne resurse wobšežkuju pšesajzenje inowatiwnych, na póbítowanja orientěrowane koncepty mobility. Kólaso ako klima pšíjaznej móžnosći zamknje rješaza mobility ma teke swóje bariery. Feluju na vjele městnach gódne kólasowańskie sçažki, wěste městna wóststajanja pší dwórniščach a zastaniščach ako teke dosegajuce móžnosći, swóje kólasa w busu abo zeleznicy sobu wzeš. To pšítrjefijo za wšedny a na žělo jězdžecy ako teke za turistiski sektor.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Nadrđowane zaměry

Ramik za infrastrukturę wobchada a mobilitu twórje zaměry za klima a trajnosć wšich rowninow. Wutwař, žělo a wótwardowanje infrastruktury we Łužycy su finacialnje wobstawnje zawěścone. Priorizacija projektow infrastruktury analognje k tym w integrerowanej studiji wobchada Łužycy wuwitych kriterijow napšawow se dalej wjeże. Dajo zgromadne wuznaše zwězka a krajowu za pí-wzeše prioritnych projektow Łužycy do píśichodnego planowanja wobchadnych drogów. Dajo aktiwnu seš a lobbyjowe žělo na wšich rowninach k pśesajżenju prioritnych napšawow. Z tym se pótřeby zgromaže a Łužycy se ako celk vogleduju. (Digitalizacija procesow, ceły teren wopśimjeca wutwař zwiskow šyrokego pasma, etablērowanie nowych standardow ako 5G-tehnologije). Łužycy jo pool idejow a eksperimentelne pólō za nowe zachopki mobility. Zakładne wuměnjenja za wše infrastructurelne wuviša su dane (etablērowanie gospodařskeje wobchadneje seši Łužycy).

Transeuropejske koridory

01

Łužycy jo we wósobowem a wórowem wobchaže do mja-zynarodnych drogów za zeleznicu, na drogach, w pówieńsku a na wóze zawézana a pízamknjona.

- wobstojece póbítowanja we wósobowem a wórowem wobchaže pólěpšyš (cesćeje taktowanje, alternatiwne pgórnjenja k dizeloju, elektrifikacija atd.)
- pízamknjenje nadrđowanym pístavam Hamburg, Rostock, Szeczin
- zwézanje koridorow Baltiske mórjo-Adria a Orient-pódzajtše Srježne mórjo z A4 a A5 ako teke ze zeleznicu
- pízamknjenje lětanišcam w metropolach

02

Dajo kwalificērowane nutšikownoregionalne zwiski z niskimi zadorami za wopěranje pśewinjenja rumow.

- spěchowaś napšawy, kenž pólěpše kwalitu zwiskow a wubuže synergije pí pízamknjenju TEN-kordoram
- wutwóriš cełkownostne rješaze tranporta a mobility na rowninach písłušnosći
- wutwař awtodrogow, nowotwař wobjězdnych drogów, zamknjenja proznych flakow pí zeleznicu a na drogach, wutwórijenje KV-terminala za wórowy wobchad

Metropolowe rumy

03

Eksistērujo kwalificērowane pízamknjenje drogów, zeleznice, na wóze a w pówieńsku Łužycy do wšich wokolnych metropolow .

- wutwař awtodrogow a zwězkowych drogów, nowotwař wobjězdnych drogów, zamknjenje proznych flakow zeleznic a drogów, wutwórijenje KV-terminala za wórowy wobchad
- wutwař drogowych zwiskow pódzajtše-pódwjacor ako teke pódpołnoc-połudnjo (2plus 1 abo 2 plus 2)
- wutwóriš cełkownostne rješaze mobility na rowninach písłušnosći
- dwójokólejowe wutwarjenje a elektrifikacija zelezničkých cerow mjazy wušimi a srježnymi centrami a metropolami
- pśesajżenje rěda napšawow ze zězkowego plana wobchadnych drogów, kazni zmócnjenja struktury, integrerowanej studije wobchada a studije k intermodalnemu wobchadoju wórow
- kwalificērowanje łužyskich pšekładowanišćow za zmócnjenje tukrajnega wobchada z mórskich pístavow
- kwalificērowanje łužyskich lětanišćow

04

Atraktiwné zwiski se staraju za intensiwnu gospodařsku a turistisku wuměnu mjazy Łužycy a wokolnymi metropolami.

- pólěpšyš dojšpiše Łužycy za na žělo jězdžecych píez cesćeje taktowanje
- połgózinski takt wósobowego wobchada do metropolow a wušich centrow
- wutwař derje pístupnych póbítowanjow bliskego wósobowego wobchada píez intensiwnie zgromadne žělo wobchadnych zwězkow, wokrejsow a komunow
- wěcej zwiskow z ICE a IC-zastanišćami we Łužycy
- píez granice zwězka a krajow segajuce wótgłosowanje póbítowanjow
- pśesajżenje rěda napšawow ze zězkowego plana wobchada, z kazni zmócnjenja struktury, z integrerowanej studije wobchada a ze studije za intermodalny wórowy wobchad
- pśespýtowanje zasejwózywjenja fabrikowego wobchada ako zmysłapole wudopołnenje
- etablērowanie sharing-póbítowanjow

Regionalna rownina

05

Kokulowe města

Łužycy ma dobry a zwězany taktowy system w bliskiem wósobowem wobchaže do wušich centrow a susednych srježnych centrow.

- jězdne case we wósobowem bliskiem wobchaże wót maksimalnje 90 minutow do metropole, 60 minutow do wušego centra a 30 minutow do susednych srježnych centrow
- pólěpšenje póbítowanow pšez cesćeje taktowanje
- wutwóriš cełkownostne rješaze transporta a mobility na písłusnych rowninach
- wutwař zastanišćow k zwězowańskim městnam (park+ride, bike+ride) z wěstymy městnami za wótstajenie kólasow, parkowanišćami, z dobreju infrastrukturu za lodowanje energije a z informaciskimi systemami za drogujucych
- pŕistup bžez barierow za wużywanje wósobowego wobchada
- wósobowy wobchad do bliskosći z drobrym, wórowym wobchadowm kombiněrowaś (najsajska logistika/kombibus)
- wutwař digitalnych centrow mobility za informacie, skazanje a dispoziciju wšich zjawnych wobchadow
- lěpšyny za wubrane rumy, cery abo kupki wužywajow

06

Łužycy ma pšewidny a jadnotny system jězdnickow a tarifow.

- jadnotny łužyski tarif a łužyska jězdnicka
- mobilne a digitalne rozwězana ako například FAIRIQ pšez granice seši wužywaś
- wózjawjenja a zwikowanje póbítowanow

07

Seš drogow do dalokosći a zezeznica infrastruktura stej wótpowědjujcy pótřebje a orientěrowanej na póbítowanach wutwarjonej a zmócnjonej.

- wutwař awtodrogow, nowotwař wobjězdných drogov ako teke zamknjenja proznych flakow pši zezeznicy a na drogach wótpowěduju pšedewzešam kazni k zmócnjenju struktury
- wutwórjenje nowego KV-terminala za wórowy wobchad
- wutwař kwalificerowaneje seši drogow a zezeznice bžez proznych flakow mjazy kokulowymi městnami, wušymi a srježnymi centrami
- zasajženje moderneje zezeznicoweje techniki

08

Kokulowe města su we swojej wokolnosći ceļo z kólasowaskimi sčažkami zwězane.

- wutwař kólasowańskich sčažkow za malsne jězděnje z přednoscu kólasowarjow pšed individualnym motorizérowanym wobchadom
- wótwarjenje zadorow, kenž jěženje zažaržuju a kólasowarjow do tšachoty spóraju
- wuwiše, ewaluěrowanie a aktualizěrowanje konceptow kólasowańskiego wobchada

09

Łužycy ma dobre póbítowanja pšírownujacy płašzna-wugbaša we wobchaže.

- zjawny bliski wobchad ako cełotowarišnostny nadawk woglědowaś a ze zapšěgnjenim wšich nosarjow kostow

financěrowaś

- zjawny mobilitu interkomunalne, organizatoriski a instituci-onelnejo de seši zwězaś
- zawijaś čužycy-card
- lokalne póbítowanja pótřebnosćam wužywajow pšiměřis

10

Wobstojeca infrastruktura wobchada jo až do Slědneje mile w dobrem stavie a se pšawidłownje pšiměruju stawoju moderneje techniki.

- zavěšciſi personelne a financlne resurse za wobstawnie wótwardowanie a zdžaržanje infrastruktury
- wótglosowaś planowanje mjazy rozdželnymi nosarjami drogowych a zezeznicowych projektow

Lokalna rownina

11

Dawa wšakorake pótřebnosćam wótpowědjuce a na póbítowanje orientěrowane, inowatiwne a spuščobne póbítowanja za slědnu milu, kenž su do rjašaza mobility integrěrowane.

- alternatiwne a priwatne póbítowanja integrěrowaś do rješazow mobility bžez proznych flakow
- sčažki za pěškarjow a kólasowarjow k zwězujucym zasta-nišćam bliskego wobchada tak wutvariš, až njamaju wěcej žednych proznych flakow
- wutwař zastanišćow k zwězowańskim městnam (park+ride, bike+ride) z wěstymy městnami za wótstajenie kólasow, parkowanišćami, z dobreju infrastrukturu za lodowanje energije a z informaciskimi systemami za drogujucych¹⁵
- pŕistup bžez barierow za wužywanje wósobowego wobchada
- pólěpšyś informaciju wó mobiliše, digitalne ako teke staci-onarnje
- póbítowanja zwikowaś
- ludnosć sensibilizerowaś a treněrowaś (trening mobilnosći)
- etablérowanje agentury mobilnosći za pódprěowanje do-kradnych rozwězanych za transport drobnych wórow (bliske zastaranje) a za wózenje luži na slědnej mili.

12

Łužycy jo labor pšíchoda za inowatiwne formy mobilnosći.

- awtonomne jězděnje a awtonomny bliski wobchad wu-proběrowaś a etablérowaś
- akterow komunow a zwězkow pši wuproběrowaniu a pšesajženju inowatiwnych projektow mobilnosći pódprěo-waś (agentura mobility)
- zavěšciſi splešenje rozdželných formow mobilnosći (na pšíkład móžnosći sobuwzeša kólasow)

TOWARIŠNOSTNE ZJAWNE SŁUŽBY

Pód zjawnymi słužbami rozmějomy strowosć a woplěwanje, zastaranje žísi a kubłanje, bydlenje, ščit pśed katastrofami, zastaranje a wótpórane (energija, wóda, wótwódy, wótpadanki), ako teke móžnosći nakupowanja wórow wśedneje pótřeby. Zjawne słužby su zaklad za wśedne żywjenje we Łužycy. Brachujo-lic na něcom, njeusu notne wuměnjenja za dobre żywjenje wécej dopołnjone. Zawěscí jo mózne w lichotnej towarišnosći wó tom diskutěrowaś, co napšawdu notne jo, z glēdanim na myslí mějuce rownogódné żywjeńske wobstojnosći w Nimskej pak jo zakładne zastaranje wšych bergarjow měritko za to.

INFRASTRUKTURA A TOWARIŠNOSTNE ZJAWNE

Wuchadnišćo

Zastaranje ludnosći z trjebnymi wugbašami funkcioneruju stabilne, jo pak w rosćejej měrje wupominanje. Łužycanarje dosta-waju medicinsku pomoc, wóda běžy, wótpadanki se wótpóraju, pśisamem wšusi mózoš derje a relatiwnje tunjo bydliš. Z politiku rumnostenego rěđowanja se wutwórje w pšíberajucej měrje centralne městna, aby se wécej małym gmejnám wšakorake słužby koncentrérowano póbítowali (wikowanje, medicina, post).

Licba powšykných a fachowych gójców pak we wětšynje łužyskich regionow lěbda hyšći pótřebu kšyo. Pšíšegarje rozpá-wują w socialnych sešach, až maju nuzu, se pśiwześ ako pacient pla jadnogo gójca. Toś ta situacija se w pšichože hyšći pśiwoštšio, pšeto wjeli prakticérüjucých gójców dojšpijo do lěta 2030 rent-naške starstwo.

Kwalita zastaranje w chórownjach jo wjelgin wšakoraka. Chórownje z intensiwnym medicinskim zastaranim njedojspijoš wšusi za 20 minutow. Dla teje w pširownanju stareje ludnosći jo pózél stacionarnego wótpardowanja wusoki. Pótřeba na strowotniskich a wótpardowańskich słužbach bužo dalej rośc. Južo žinsa felujo na fachowych móćach w tom sektorje. Pozitivnje mózo se wustajiš derje nastajona pomoc brašnym we wokrejsu Zgójelc z dobrym ambulantnym a stacionarnym zastaranim a wjelobocnymi žělarnjami.

Personelne njedosći potrjefje teke nuzowu pomoc a ščit pśed wognjami a katastrofami. Jich techniske wugótowanje jo dobre až wjelgin dobre. Weto pak jo wjeli pši pótřebje notnych planow za ščit pśed wognjom zestarjetych, pšeto se w gmejnach za wětšy žel dalej njepišu. Diwersny žel zasajěńskich a wumózeńskich móćow su mało mjaz sobu zwězane. Pozitivne jo mjazynarodne zgromadne žělo ščita pśed katastrofami z Pólskeju a Českeju. Njejasny jo pšichod zawodowych wognjowych woborow LEAG. Koncept notnego zastaranja z energiju pla problemow energijo-wego zastaranja felujo.

Dla spadujuczych licbow wobydlaſtwa njeusu założki za pitnu wódu a za wótwódy a teke za wótpórane wótpadkow połnje wużywane. Groze droge pšiměrjenja systemow zastaranja. Za założki za spalenje wótpadkow muse se juž pśidatnje wótpadki kupowaś, aby se gospodařske tšuša miniměrowali.

Jězděnske case do wušych centrow z póbítowanjam njeusu w pširownanju ze zwězkom nadpérězne wusoke – jo-lic maš awto.

Z wjelikimi stronami ma bliski wósobowy wobchad problemy. To pšitrjerifo na pšikład wózne wuknikow. Dla zacynjenja wjeli šulow w zachadnych lětzasetkach su se jězdne case w najsańskiem rumje za žísi a młodostnych pódlejšili. Bliski wósobowy wobchad jo generelnje mócnje na wuknikojski transport wusměrnjony. To zešpatnijo móžnosći wužywania bliskego wósobowego wobchada za druge wěcy wśednego dnja, ako za nakupowanja, wogléd pla gójca, za sportowe towaristwa, muzikowe šule abo generelnje za wobželenje na kulturelnem a towarišnostnem żywjenju.

Pši bydlenju dawa wjelike rozdžele. Jo mózno, až dawa samo w jadnom měscie samem pšašane a puste wobceřki. W pšíberajucej měrje stupi do fokusa starstwo wótpowědujuce bydlenje.

Za nakupowanje wórow wśedneje pótřeby su se drogi w slědných lětach podlejšili. Dojšpiše lodow lažy pak hyšći w normal-nem ramiku. Wižeš pak jo napšešivne wuwiše z online-wikowanim a wjelikimi discountermi, kótarež mógało zastaranje w pšichože změniš: Regionalne produkty su pšašane, wědobnje za kwalitu pšíbera rowno tak ako wědobnje za wobswět.

ZAMĚRY, ZACHOPKI STATKOWANJA A PROJEKTY

Prewentacija strowosći

01

Wótwardowanja pôtrjebne se tak dľujo ako môžno doma abo we wótwardowańskem bydlenju zastaraju. Wótwardowarje maju z asistencnymi systemami vêcej casa se na luža koncentrêrowaš.

- wutwariš telemedicinske systemy, teke we wumôžeńskich awtach
- rozšriš zasajženie asistencnych systemow a roboterow, na písklad we wótwardowanju písi woblekanju abo za zavéščenie tšachotneje infrastruktury ako električki a pjacykow

02

Medicinske zastaranje jo môžno dojšpiš na wusokem, w Nimskej normalnem niowwej.

- bydlenju bliske a pěšy k dostašemu powšykne medicinske službywugbaša
- wutworiš alternatiwne služby wózenja a pšiwózenja, na písklad z "bergařskim busom"
- koncentrêrowaš fachowych gójcov w centralnych mestnach, w klinikach a medicinskich zastarańskich centrach
- bliski wósobowy wobchad pôdla wuknikojskego wobchada teke písmériš dostašemu medicinskich službywugbašow
- natwariš mobilne prakse powšyknych gójcov ako pšídatne napšawy abo pšechodne rozwéžanja
 - » jězdžidlo z gójcojskim wugótowaniam
 - » spéchowanje mobilnego, lokalnego strowtniskego personala

03

Dawa dosegajuce zastaranje z medicinskim a wótwardowańskim personalom.

- wutworiš strowotniski campus
- stwóriš pówabki za gójcojske statkowanje w regionje
 - » stipendije
 - » krajne píspilašonki młodym gójcam
 - » zawéžujuce praktikumowe lěto za cas studijow
- stwóriš pówabki za wótwardowański fachowy personal w regionje
 - » žiwaš na pôtrjebu písedewšym žeňskecich wótwardowańskich mócow
 - » wótwardowański personal zapšegnuš do procesow rozsuženja

- » wótwardowanje zakokuliš ako towarišnostny nadawk mjazy profesionelnymi, priwatnymi a ciwilnotowarišnostnymi akterami, napšiklad písez 'caring-commnites'

Šćit písed katastrofami

04

Gótowosć k zasajženju šćita písed katastrofami jo za-wéščona, njeglédajucy na demografiske wupominanja a písiberažuje šéže dla zmény klíma.

- zmóčniš akceptancu za cesnoamtske žělo písi dobrowólnej wognjowej woborje w písedewzešach a bergařstwie
 - » wólbny winowatostny písedmijat dobrowólna wognjowa wobora w sekundarnem schójženku, snaž rozšyrjony z "Prédná pomoc"
 - » šćit písed wognjom a njeglukami a šćit sebje samego za źiši a młodostne ako wuceński projekt w źišownjach a ūlach
- specializérowaš dobrowólnu wognjowu woboru
 - » wužywanje małych, wobrotnych jězdžidłow za przed-ne zasajženie, kenž se písez pówolańskae a zawodowe wobory pódpreruju
- głownoamtske mócy a struktury skšušíš
 - » głownoamtskich wobornych wjednikow za dobrowólnu wognjowu woboru pístajíš a jich pomjeniš k zagronitym za šćit písed wognjom
 - » pólépšyš lokalnu komunikaciju a zwézanosc mjazy pówolańskaeu a dobrowólnej wognjowej woboru
- zasajžiš techniku priwatnych písedewzešow w paže katastrofow, ako na písklad bagry a kólasowe lodowaki
- písesegajuce rozwéžanje komunikacije za šćit písed wognjami a katastrofami wutworiš a wutwariš
- komunikaciju mjazy dobrowólnyma a zawodowyma wognjowyma woboramia zmóčniš
- kontinuérujuci zmóčniš splešenje mjazy zwézkom (techniska pomic (THW), zwézkowa armeja), krajom (policija), wokrejsom (wumôžeńskie služby) a komunami (dobrowólna wognjowa wobora)
- wutwariš interkomunalnu kooperaciju
 - » nadréadowana analiza šćita písed wognjom
 - » na krize se póségujuce zwéžanje mócow, zgromadne zasajžeńske plany a scenarieje za katastrofy
 - » centralny sklad za resurse, komunalne wupožycańske a wukublańskie zapéraňšo za wobstojnosći wjelikich škódow
 - » regionalne wótglósowanje wugótowanja zepéra-nišcowych wognjowych woborow
- kraja písesegajucu kooperaciju wutworiš
 - » pódzajtšnonimski zwucowański centrum za wjelike škody w medicinskem wobceŕku w zgromadnem statkowanje ze šćitom písed katastrofami a wognjowej woboru

- **wutwariš mjazynarodnu kooperaciju**
 - » dalejwuwiše europejskego centruma za ščit pśed katastrofami we Wjelceji
 - **slěženje we ščitu pśed katastrofami intensiwerowaś**
 - » slěžeńske projekty z wobżelenim prakse
 - **nuzowy koncept energije za wobchadanje z problemami decentralnego zastaranja z energiju wuželaś**
-

Zakładne zastaranje

05

Bydlenjo bliske zastaranje ze žywidłami a wórami wśedneje pótrjeby jo zawěscione. Městna a městne žěle wobstoje ako centralne centry a z lokalnymi póbitowaniami wudopojnje.

- móżnosći za nakupowanje wórow wśedneje pótrjeby w zakładnych centralnych městnach koncentrōwaś a mimo togo pó móżnosći we wjele městnych žělach žywidła a słužbywugbaśa póbitowaś
 - » dwórowe lody a domy wejsneje zgromadnosći
 - » spěchowane kšamańske lody
 - » pšetrjebowaśske a konsumowe zjadnošeństwa
 - » mobilne wejsne lody
 - » wusłěżenje pśiducych, indiividuelnej pótrjbje wótpowědujuch móżnosćow bliskego zastaranja
 - **spěchowaś swójske zastaranje ludnosći**
 - » urban-gardening-modele, ako grědkowe kmótšojsztwa a zjadnošeństwowe gumnyška
 - » domowe seši
 - » małe a zjadnošeństwowe gumnyška
 - » zelene a tyžeńske marki
 - **natwar socialnych digitalnych susedowych sešow za póbitowanja pomocy a pomocne pótrjeby**
-

06

Decentralne zastaranje ze žywidłami jo zawěscione.¹

- **wuwijaś na dane wobstojnosći žiwajuce procese za skanzanje a librowanie w konbinacji z digitalnymi toolami**
 - » digitalne chłozece spižki
 - » do domowych žuri integrerowane chłozece fachy
 - » zastarańske awtomaty
 - » librowańske služby wjelikich discounterow w najjsańskem rumje
 - » appse a digitalne wikowańske městna
 - » awtonomne librowańske služby, na pśikład z drohnami
- **mobilne póbitowanja na- a wutwariś**
 - » tyžeńske marki, měsowe wóze, pjakańske wóze
 - » natwar skazańskiego a librowańskiego serwisa z wobżelenim regionalnych producentow a partnerjow logistiki

Bydlenje

07

Dawa zakladne zastaranja z bydlenjami, ako daju se zaplašíś a su žywjenja gódne.

- prozno stojecje twarjenja dalej wužywaś, spěchowaś za-twarjenje proznych flakow město rozšyrjenja městow/jsow
 - kataster prozno stojecich twarjenjow a njewužywanych flakow mjazy twarjenjami we wých gmejnach
 - **zawjasć běžny system bydleńskego planowanja, aby se pótrjeby tych rozdželných celowych kupkow spóznali a starstwoju wótpowědujuce bydlenje zmóžnili**
 - » bydlenja konsekwentne bžez barierow, starstwoju a brašnym wótpowědujucy wugótowaś
-

08

Dawa atraktiwné póbitowanja za seniorow, aby jich mógalí tak dlužko ako móžno na swójom bydleńskem městnje žaržaś.

- póbitowanja wólnego casa a městna zdžaržaś a nowe stwóriś, ako na pśikład kafejownje, towarzystwe a seniorowe zmakanišča
 - senioram wótpowědujucy wósoby wobchad stwóriś
-

09

Pomoc brašnym w bydleńskem wobceŕku jo se zdžaržała a wutwariła.

- temy pomocy brašnym sensibilizeraś, ako na pśikład na barierach chude bydlenje, pomocy, serwis
 - zezběranje datow za bžezbarierne a na barierach chude bydlenje
 - wěcej bydlenjow za brašnych w najsańskem rumje twariś
-

Kublańske institucije a wobstaranje žiši

10

Dawa krotke drogi do žišownje a zakładnych šulow; cełodnjowne póbitowanja w dalejwježeczych šulach a dobre zwiski bliskego wósobowego wobchada.

- **digitalne wuceńske póbitowanja wužywaś**
 - **nowe města w šulach a žišownjach stwóriś, žedno dalše reducērowanie**
-

11

Žišownje móžo kuždy zaplašíś.

- **zawjasć štaflowanje płašonkow pó mytach, licbje žiši a góžinach**
- **pśipłašonki kraja za nosarjow žišownje**
- **pśipłašonki za familije z finacialneju pótrjebu**
- **zawjasć bžezpłatne slědne lěto w žišowni pó celem terenje**
- **strowe zežywjenje pŕez žišownju zmóžniś**

12

Mamy indiividuelne spěchowanje wuknikow wótpowědujucy jich zamóžnosćam.

- zwenkašulske póbítowanja zdźaržaś, wutwariś, tak až móže je kuždy zaplaśiś
 - » celodnjowne šulske póbítowanje, hort, sport, muzika
 - » spěchowanja a písipłašonki krajowu a komunow za zwenkašulske póbítowanja wuwijaś
- digitalne, zwenkašulske kublańske póbítowanja zasajžiś
 - » daloke wucenja za muziku a rěcy

Woběgowe a resursowe gospodařstwo (Wótporanje wótpadankow)

13

Wobchadanje ze zapakowańskimi materialijami jo eficientne a resurse žarjece. Bergařstwo jo sensibilizērowane glědajuci na wobinjenje wótpadankow.

- regionalnu produkciju a drogi wótbywanja zmóčniś
- slědkdobywanje surowiznow spěchowaś
 - » projekty w ramiku spěchowańskich programow ako na písekład pšetwórjenje do gaza a slědkweżejenje do woběga
- kazni rozymliwje sformulěrowaś, ako na písekład póstajenje zapakowanja
- wujasnjońska žělo w ramiku projektow w źišownjach a šulach

14

Wotpadanki se pórdenje a w dosegajucej měrje na depo-nije wótpóraju.

- spěchowaś sledktwarjenje za eficientnejše wužywani

15

Wódarnje se efientne wužywaju.

- stwóriś a psesajžiś krajowe granice psesegajacy koncept niskeje wódy a wódowego managementa
- spěchowaś pšimérjenje konceptow, projektow a gromadu złoženja
- města a gmejny zaběraju se kontinuěrjucy ze zastaranim z wódu a z wótpóram wótwódow
- k dispoziciji stojecu wódu pó móžnosći dľujko w regionje žaržaś a optimalnje wužywaś
 - » spěchowanje inowatiwnych technologijow za pšípšawjenje wódy a jeje dalšnego wužywania
 - » wóda se pšípšawijo a znova wužywajo, na písekład za pówzowanje rolnikańskich płoninow
 - » dešćowu wódu wužywaś, na písekład ako surowu wódu, gaseńsku wódu, za pówzowanje, za chłoženje a za pšípšawjenje pitneje wódy
 - » južo trjebanu wódu hyšći raz wužywaś, na písekład za dušowanje a wobmywańsku wódu abo ako surowu wódu a za dobywanje šoploty

16

Zastaranje z pitneje wódu jo zavěšcone a se eficientne gótoju.

- surowu wódu za pšípšawjenje pitneje wódy pôtrjebje wót-powědujucy dobywaś
 - dynamiski pšimérjenje zastaranja z pitneju wódu pšez zastararjow wódy na wobstojnosći, na písekład pla njedosći wódy w suchych lětach
-

17

Ludnosć jo sensibilizērowana, až jo wóda šítanja gódne kubło a njewobgranicowano k dispoziciji njestoj.

- pšewjasć projekty za wujasnjenje a kublánje w źišownjach a šulach

DIGITALIZACIJA

Digitalizacija grajo za wuspěšny proces transformacije we Łužycy nosecu rolu. Z jeje pomocu mógu se rozdžele mjazy kokulowymi městami a najsańskim rumom enormousne pómjeńšyś, jo-lic nic samo wótpóraś. Mimo togo ma digitalizacija rozsudny wuznam za písiduce žělo we wjele wobceřkach, písedewšym zastojnstwa, gospodařstwa, turizma a slěženja. Píši how písedlažecem strategiskem wopisanju statkowańskaego póla "Digitalizacija", jeje dľujkodobnych zaměrow, zachopkow statkowanja a projektow jo funkcioneruje šyrokopasowe zastaranje pó celem terenie wuměnjenje.

INFRASTRUKTURA A PLANOWANIE ZJAWNYCH SŁUŽBOW

Wuchadnišćo

Digitalna infrastruktura

Wót šyrokopasowego zastarnja pó celem terenie jo Łužycy bejne zdalona. W píseržku lažy pístup k šyrokemu pasoju pla něži 64 procentow. Pla mobilnych telefonow wugótuju LTE-zastaranje w píseržku něži 8 procentow. Dawa grawěruje regionalne rozdžele. Mjaztym až jo město Cottbus/Chósebuz do 96 procentow zastarane, jo w najsańskich rumach wjele běłych flakow.

Digitalna kompetenca

Píši pósřednjenju digitalnych kompetencow wobstoj wjelika pótřeba nachwatanja. Digitalne kubłanje w šulach jo wótwisne wót angažementa jadnotliwych. Za pólěpšenje kompetence angažeruju se wjele akterow. Wót lěta 2017 písinjaso na písklad Fab-mobil Constitute z.t. digitalnu wědu do najsańskich regionow. W trailowem projekše TU Drježdžany su na zjawných naměstach dalejkubłanja w containerowej jsy píswiadli. Hyšči 2020 startuju seš "Lokalne labory", aby ako zwěžk małych iniciatiwow tejerownosći póbítowali digitalne formaty.

Digitalne inowacje

Łužycy njejo digitalna diaspora. Dawa južo wušeji 250 digitalnych iniciatiwow a projektow. Zastupujuci kšeli how někotare písklady nalicyš:

- 5G-testowe pólo Wörjejce a Wjelcej
- realny labor Ambient-assisted-living-labor slěženskego instituta "Strowosć, zestarjenje, technika" wusokeje šule Žytawa/Zgórjelc
- "DEKRA technology center" w mjazynarodnem testowem zwěžku za awtomatizowane jězdženje
- inowaciski campus a Start-Up-Accelerator na Siemensowem zawadowem terenie Zgórjelc
- modelowy projekt "Digitalne město Chósebuz" z lokalnymi zastupnikami politiki, gospodařstwa a wědomnosći
- digitalizacija celych zwěžkow kniglow a wobstatkowych kupkow písez Górnolužysku biblioteku wědomnosćow
- Smart-mobility-projekty wobchadowych písedewzešow we wobceřkach On-Demand Mobility, digitalny ticketing, WLAN k dispoziciji-měše we jězdžidłach

Digitalna towarišnosć

Njedawa žednych online-zastojnstwowych wugbašow na celem terenie běz łamkow w medijach. Píši zastojnstwach eksistēruju jadnotliwie digitalne póbítowanja ako elektroniske dankowe wuzjawjenje abo online reserwěrowanja terminow. Cełkownje pak wóstanjo portfolio daloko pód aktuelnymi móžnosćami. Aby se digitalizacija dopředka sporala, jo se wutwórił zaměrový zwěžk "Digitalne komuny Bramborska", ku kótaremuz města Cottbus/Chósebuz a Zły Komorow słužatej. Portal słužbywugbašow Bramborskeje se natwarijo. Sakska ma z "Amt 24" južo take zastojnstwa písegajuce póbítowanje za bergarjow a písedewzeša. Lichotny stat Sakska a jogo komuny wużywaju mimo togo digitalnu wob žěleršku platformu, Bramborska małe instrumenty ako pokazki dawajuci portal "Maerker Brandenburg".

Digitalne žělowe modele

Digitalne technologije zmóžnju nowe formy fleksibelnego žěla a kooperacijow. Pódla písběrajucy wužywanych móžnosćow Home-Office jadna se we Łužycy za wětšy žěl wó "Co-working-Spaces" a sešowe aktiwity. Zastupujuci daš su how pomjenone póbítowanja w Zgórjelcu (Kolaboracija), Carnej Plumpje (dock3-Łužyc), Herzberg (LUG2) a Cottbus/Chósebuz (na písklad założowańska žělańja) ako teke sešowe aktiwity "NEOpreneurs" abo New Work Góra Łužycia".

Digitalna strowosć

Strowotniški sektor jo nejmalsnej roscěca branža we Łužycy (2007-2017: plus 28 procentow). Telemedicina jo dla mało chórownjow, písběrajucej njedosći gójców a snadneje mobility staršeje ludnosći motor wuwiša. Toš ten wobceřk dajo se generelne wutwariš. Wuspěch lubjece zachopki mamy w projekše "Modelowy region strowota Łužyc" z Carl-Thiem-klinikumom Chósebuz ako digitalne wózeceje chórownje.

Digitalny turizm

Na wjele městach brachujo hyšči na mobilnem interneše, aby se woglédarjam Łužycy teke na digitalnej droze hyšči atraktiwniej prezentērowała. Dalše wuměnjenje za digitalne póbítowanja jo zgromadny datajowy zaklad. Za to stoj w Bramborskej Open-Data-Portal k dispoziciji. Pódobne dej za Saksu a Łužyske jazorą slědowaś. Wětšy žěl turistiskich písedewzešow wisy za toš tym wuwišim. Dawa lěbda mobilne skazańskie systemy abo digitalne cełkowne mapy.

ZAMĚRY, STATKOWAŃSKIE ZACHOPKI A PROJEKTY

Digitalne kubłanje

01

Digitalne kompetence se konsekwentnje wuwijaju pŕez wše socialne warsty a starstwowe kupki a garantēruju zawěśczenie pŕiduczych fachowych mócow.

02

Eksistēruj regule za wužywanje digitalnych kublańskich móžnosćow.

03

Wše kublańskie institucije wužywaju digitalne wuknjeńske a wuceńske metody. Wukubłanje, pókšacujuce a dalejkubłanje su wusměrnjone na digitalne wuknjenje cas žywjenja

Zachopki statkowanja za šule:

- šule wobšyrne wugótowaś (serwery, wifi, kójcne rědy za wuknikow a wucabnikow, "smartne" wuknjeńska rědy we wšich rědownjach)
- intensiwne pŕewózowanje a kubłanje pedagogow w wobchadanju z digitalnym rědom, zawězujuce pŕowałanje pŕewózujuce dalejkubłanje
- IT-support pŕez swójskich administratorow
- rozwézanie statistiskego rozdželenja ruma z frontalneje wucby
- digitalnu kompetencu ako šulski pŕedmjat wót zakładneje šule sem etablērowaś, wopšimjeśa informatiki integrerowaś; dalše wopšimjeśa su na pŕíklad pódlymjenje znašow hard- a software, digitalna kultura, pŕiswójenje informaciow, pŕespytowanje žrđłow, produkcija wopšimjeśow, ščít datow

Zachopki statkowanja za pŕowańska wukubłanje:

- rozšyrjenje pŕowańska wukubłanja pŕez pódlymjenje pŕewózujucus k startoju do pŕowałanja, pódpręrojo rozšyrjenje kompetencnych profilow we wukublańskich pŕowańjach a sensibilizērujo za wuknjenje cas žywjenja
- ze se góźcymi napšawami konkurencu mjazy digitalnymi a analognymi cynitosćami wobejś respektiwnje wótpórąś

Zachopki statkowanja za dalejkubłanje:

- pólěpšenje digitalneje kompetence z pŕabitowanjam teke za staršych fachnikow
- spěchowanje ludowych wusokich šulow a zwenkašulskich kublańskich nosarjow pŕi pósřednjenju wědy w zwisku z digitalnymi nałožowanjami, ako na pŕíklad pólěpšenje medijoweje kompetence, zažaržanje w socialnych medijach a refleksija informacijow

- regionalne kompetencne centry póbiju specielne formaty za toś te dalejkubłanja a wudopołnje pŕabitowanja ludowych wusokich šulow
 - » zarědowanje digitalnego běrowa Łužycy
 - » fachowospecifiske centry digitalizacije, slěžeńske institucije a dalejkublańskie centry, pódobnje centrumoju "Twarjenje 4.0"
 - » realizacija planowanego IT-campusa we Wórjejcach a zasedlenje dalšnych slěžeńskich institutow

04

We wukubłaniu we wobceřku mediciny, wósebnje w studiuje na BTU ako teke generelnegu wu- a dalejkubłanja wótwardowańskich mócow se zasajízu 2030 digitalne wuknjeńska a wuceńska metody (inverted classroom) ako wudopołnenje k tradicionelnym formatam.

- etablērowanje digitalneje modeloweje chórownje, na pŕíklad pŕez dalejwuwiše digitalnych pŕabitowanjow w Carl-Thiem-klinikumje Chóšebuz

05

We wukubłaniu w MINT-wobceřku se až do 2030 tejerownosći digitalne wuknjeńska a wuceńska metody wužywaju za wudopołnenje presencneje wucby a ako móžnosć za dalokowucjenje.

- zarědowanje wuknjeńskich centrow, ako na pŕíklad wugašowy centrum pódwjacorna Łužycy abo Inowatiwy wuknjeński centrum Łužycy

Digitalizacija a modernizacija zastojnstwa

06

Łužycy jo pilotowy region techniskich platformow za digitalizaciju zastojnstwa.

- zastojnske procese kšac pó kašacu digitalizerowaś pód źiwanim na IT- a cyberowu wěstosć
 - » kraja pŕesegajuca studija k temje "digitalne zastojnstwo"
 - » zgromadne, zastojnstwa pŕesegajuce strategije ze zapšěgnjenim ekspertow

07

Wše zastojnstwowe póstupowanje se pśewjedu – tak daloko ako móžno – elektroniski, bźez barierow a bźez medijowych złamkow. Serbščina se ako rěcna wersija póbitoju.

- **wutwórnjenje respektiwnje wutwarjenje wobstojecych "Open Data Portalow" za bergařki, bergarjow a pśedew-zeša ako teke bergařskeje platformy z digitalnym serwisom za Łužycu**
 - » wutwarjenje geoportala "Brandenburg-Viewer"
 - » wuviše digitalnego portala Łužyc
-

08

Zastojnsta su mjazsobu digitalnje zwězane a žělaju gro- madu na zwězkowej, krajnej a komunalnej rowninje.

- elektroniske platformy k digitalnemu zgromadnemu želu za eficientnejše zastojnstwowe žělo natwariš a zawjasć
 - pódpranje komunow pší wuvišu swójskich digitalnych konceptow, na pśikład pśez ceļołužyski zaměrowy zwězk "Digitalne komuny"⁷
 - wutwórnjenje a zmócnjenje zgromadnych žělowych kupkow
 - natwár digitalneje governance-struktury
-

New Work

09

Žělowe wokolnosći New Work, na pśikład Coworking-Spaces, eksistēruju a se wobšyrnej wużywaju.

- infrastrukturę a inowacisku kulturu pólěpšyś, zjawne da- towe platformy natwariš, start-up wobradowanja, założo- wařske centry a wótwórjone žěłarnje (Maker Space) dalej wuwijsć
 - **"Koordinaciske městno transfer wědy" natwariš**
 - » splešenje wobstojeczych transferowych organizacijow (na pśikład inowaciski klub13, Saxony 5 a transferowe městno technologije BTU) a wuviše zgromadnych póbítowanjow
 - » centralne k dispozicje stajenie informacijow a nagra- njařskich partnerjow k dalejkublańskim póbítowanjam za pśedewzešo
 - » moderne zastojnstwowe formaty, kenž wědomnosć, gospodařstwo a ciwilnu towrišnosć gronadu spóraju
-

10

Zmócnjone kulturne a kreatiwne gospodařstwo wugbajo se ako dawař impulsow za New- Work-modele.

11

KMU wużywaju šanse New Work a kolaboratiwnego žělanja k wuvišeju nowych pśekupstwowych modelow, produktow a słužbywubašow.

- kooperaciju z kulturnym a kreativnym gospodařstwom wutwóriš

12

Nowe žělowe modele w najsańskem rumje su pśipóznate, se pódpreruju a spěchaju.

- kulturne a kreatiwne gospodařstwo wužywaš ako dawarja impulsow
 - inowatiwne žělowe a kolaboraciske projekty ako Co-Wor-king-Spaces w najsańskem rumje pśez pilotowe projekty iniciérowaš
-

13

Łužycu se rozmějo ako městno, Žož wjele móžnosćow za New Work wobstoj.

- wobstojce napšawy aktiwnje a profesionelne dowenka komunicerowaš
-

14

Nowe finančerowańskie a wobgospodarjowańskie mode- le se wužywaju za nastawajuce žělowe a kolaboraciske koncepty.

- dalejwuwieše finančerowańskich modelow ako na pśikład crowdfunding-rozwězanja,
 - drustwowe zachopki, kolaboraciske koncepty
-

15

Wupominajuce (industrijowe) žělowe městna eksistēruju a su kwalitatiwnje wobsajzone.

- nowowusměrjenje industrije a srježnych pśedewzešow w zmysle Industria-4.0-zachopkow
 - zasedlenje a etablērowanie swěšakowych projektow w konteksće z digitalizaciju
-

Digitalizacija strowotnistwa

16

Strowotniske zastaranje w najsańskich regionach jo pśez telemedicinske a dalšne digitalne póbítowanja pó celem terenje zawěscione.

- wuwijsć centralnych nagranjařskich partnerjow za digitali- zaciju strowotnistwa
- konsekwentna digitalizacija procesow w strowotniskich a wótwardowańskich domach
- wužywanje digitalnych pacientowych aktow spěchowaš a akceptancu za je pólěpšyś, pla medicinskego personala rowno tak ako pla pacientow
- wutwár e-Nurse-konceptow, delegérowanje wubranych gójcojskich pśawow na wukublany wótwardowański perso- nal ze zasajženim telemedicine
- nowe telemedicinske a telecare zachopki wuwijsć
- standardowe pósřednjenja a wót městna njewótvisne zgromadne žělo wuwijsć, wutwariš a spěchowaš
- wuwijsanje atraktiwnych napšawow dalejkublania za digital-

17

Łužycu jo modelowy region "digitalne strowotnistwo".

- formulērowanie wuwzešnych rědowanjow a eksperimentelnych klawisulow pšež kaznidawarja
- wuwiše cełostnego koncepta
- etablērowanje akteroweje seši pó ceļej Łužycy "Strowotnistwo a wótwardowanje"
- zawjeźenje jadnotnych standardow pósřednjenja datow
- z 5G medicinske nadawki delegērowaś na wótwardowański personal z pšízamknjenim fachowych gójców
- na- a wutwař nowych atraktiwnych studijnych móžnosćow a pówodańskie wukubłanje we wobcerku wótwardowanja⁸
- techniske asistencne systemy (Assisted Living) wósebne zasajżowaś w na strukturje słabych regionach, aby se z tym pódprerowali luže, pó móžnosći dļujko a samo póstajecy żywe bys
 - pšestrukturērowanie a wutwař Carl-Thiem-klinikuma k digitalnej wóżecej chórowni a uniwersitytn klinikumstrowotniški campus w Zgórjelu/Běla Woda
 - slěženje a inowacija w robotice a dalše pólá
 - modelowe projekty w kooperacji z wótwardowańskimi domami, gójcami a institutami
 - dalejkublańskie póbítowanja za písłušnikow a písjašlow ako teke praktiske demonstracie k pólěpšenju akceptance techniskich asistentow

18

Administratiwne cynitosci w strowtniskich a wótwardańskich domach su awtomatizērowane.

- pódpreru roboterow w operaciskich zalach ako teke we wótwardowanju zmóžniś
-

Turizm

19

Turistiske aktery wobsejże notne kompetence a wuměnje-nja za psesajženje digitalnych zachopkow a procesow.

- digitalne splešenje akterow a turistow z jadnotnymi digitalnymi standardami, Open-Data-platformy a formatami wuměnjenja a zwikowanja (Contentplatforma)
 - » centralny zaknigłowański system za priwatne a służbowe wochylne pšebytki,
 - » centralna platforma za informacie, komunikaciju a wuměnu turistikarjow
- wutwóriš digitalnu bžezbariernoś pšež intelligentne asistencne systemy, na pšiklad chatsboty a awtomatizērowane pšestajenia

20

Łužycu móžoš digitalne dožywiś.

- digitalne naželanje tyžyskich stawiznow a tuzyskeje kultury, teke za pólěpšenje regionalneje identity⁹
 - wuwiše pilotowy region za formaty augmented reality
 - » pšedstajenie tradicioneleje industrije a industrializacie
 - » rozpšawy casowych znankow, historiske naželanje
 - » koncept za digitalne zawěśenje kulturnych pokładow we Łužycy
 - » digitalizacija wogrozonych kulturnych a stawizniskich pokładow
 - » personalizērowane póbítowanja, prezentacija wochylnych pšebytkow, individuelne drogowańskie dožywjenja, atd.
 - transformacija drogowańskich a kulturnych dožywjenjow pšež digitalne inowatiwne póbítowanja
 - » wobstojece drogowańskie cery, kulturne městna a póbítowanja wulětow wudopołniš z digitalnymi póbítowanjami, na pšiklad geotracking
 - » pšidatne digitalne informacie na městnje
 - » wuzgónjowanje turistiskich atrakcijow
 - » app za wuzgónjowańskie tury
-

21

Eksistērujo cełostny mobilny system zapisanja do knigłow za mobilnosć na městnje.

- zawjeźenje inowatiwnych póbítowanjow mobilnosći wósebne za turistow, z sharing-póbítowanjami a splešonym wupózycenju kólasow
- etablērowanje wobchadowe zwězki psesegajuceje app bliskego wobchada ze skazanim tiketow, jězdnymi planami a informacijami cery
- wuproběrowaś awtonomne rozwězanja prakse, ako na pšiklad hotelowe shuttle a tranport brěmjenjow

PŁONINY WUGLOWYCH JAMOW, INFRASTRUKTURA A TWARJENJA ENERGIOWEGO GÓSPODAŘSTWA

Pó wustupjenju z naželanja energije z brunice jo wóstało ceły rěd płoninow něgajšnego energijowego gospodařstwa. Toś te muse se něnt rekultivěrowaś a towarišnostnym pôtrjebam wót-powědujucy wužywaś. To pšítrjfijo teke za industrijowe kulturne derbstwo cěleje Łužyce. Južo realizērowane nowowugótowanja dawaju pozitivny a wjèle lubjecy pôglěd, do kótarego směra se Łužyca wuwijaś móžo.

INFRASTRUKTURA A PLANOWANIE ZJAWNYCH SŁUŽBOW

Wuchadnišćo

Južo wušej 150 lět se we Łužycy brunica wudobywa. Až do lěta 2038 stupijo Łužyske brunicowe górnistwo do swójeje faze zakóńczenia. Zagronite za něgajšne DDRske jamy a pšežělańskie zawody jo Łužyske a srježonimske górnistwowe zastojnswowe towaristwo z wobgraničowanym rukowanim (LMBV). To pšítrjfijo za rekultivěrowanie, wěstość a písiduce wužywanje. Financiowanie zawěściu zwěžk a brunicowe kraje. Hyšći aktiwne su we Łužyskem rewérje jamy Janšořce a Wjelcej-połudnjo (Bramborska) ako teke Wochoze a Rychwałd (Sakska). Wobgospodawař jo Łužyske energijowe górnistwowe akcijne towaristwo, pód kšywovym znamjenim LEAG. Wóno pšetwórjujo mimo togo gromaže z městem Cottbus/Chóšebuz a dalšnymi pšígranicowarjam wót lěta 2015 zakóńconu jamu Chóšebuz-połnoc do chóšebuskego Pódzajtšnego jazora. Aktiwne jamy zastaraju pšedewšym milinarnje Janšořce, Carnu Plumpu a Hamor Łužyskego energijowego milinarnjowego akcijnego towaristwa, tejerownosći pód kšywowej marku LEAG.

Regiony brunicowych jamow njejsu jano krajinu změnili, ale teke stawizny a změstymi identitu cěleje Łužyce. Z tšušim sedlišćow jo se teke zgubił kus domownje. Teke za písirodu su toś te zdobywanje wótše. To wěžecy jo se wót 1990tých lět rěd napšawow iniciěrowaļ, ako na pšíkład w biosferowem rezerwaſe Górnolžyske góle a gaty, we wjelikem projekſe pšírodoščita Łužyskej jazora a w Sielmannowych pšírodnych krajinach Wannichen.

Za wót brunicowego górnistwa pôtrjefone płoniny su se až do lěta 1996 pšízwolenja za rumnostne rědowanja wudali. Wóni definěruju rozpřestréša pšízwolonego wudobywanja brunice a zaměry písiducego wužywanja płoninow. W lěse 2017 spisaný rewérowy koncept za Łužycu jo zaklad za žělo milinarnjow a jamow pšež LEAG w pšíducích těch lětzasetkach. Za wuwišowe zaměry krajiny pó brunicowych jamach płaše pak te pšed 25 lětami wobzamknjone pšízwolenja. Žinsajšne pominanja pak se w nich w dosegajucej měrje njewótbyłyſčuju. To pšítrjfijo pšedewšym na slědujuce jědrowe dypki:

1. Pěskove zemje su ze stupanim spódneje wody wjadli k nje-spokojecej deformaciji krajiny. Pšesajženje nowych rozwězanow k wótbocenje teje tšachoty pšež LMBV bužo wjèle casa trjebaš.

2. Za założki k regeneratiwnemu dobywanju energije na něgajšnych płoninach jamow njejo se dosć płoninow wupokazało. To pšíwostšijo konflikt dla płoninow z južo kšutym wužywanim arealow.

3. Felujo planowane zaměry kraja za kontretne dalejwužywanje něgajšnych górnistwowych płoninow. Samske plaši teke za komuny ako nosarjow planowanja. Wuwzeše jo něgajšna jama Chóšebuz-połnoc. Za te hyšći aktiwne stary jamy njejsu take iniciatiwy až dotychměst lěbda pytnuš. W ramiku wuwišowego planowanja w Bramborskej njejo status pšíducích górnistwowych jazorow zewšym wujasnony (krajowe jazora abo komunalne nosarstwo).

4. Na zachowanje industrijoweje kultury njejo se zewšym žiwało. Pšedewšym cesnoamtske iniciatiwy su stwóriły zaklad za zdžaržanje pomnikow, zběrkow, pismow a dopomnješow casowych znankow. Jano mało projektow jo se mogało až dotychměst profesionelne pšesajži, ako woglédowařski górnistwowy zawod wuwozny móst F60 w Lichterfelde a krajinowa wuměſtswowa twórba "Bjerwałdske wuchó". How musy se wjèle nachwataš.

5. Felujo na dosegajucem planowanju za etablěrowanie industrije a žělarstwa na něnt wót energijowego gospodařstwa wužywanych płoninach³. To pšítrjfijo teka za zamóžne pšízamknjenje k wobchadowej seši.

6. Doněntajšne nazgónjenja pokazuju, až se w tych pgórnistwowych krajinach wuwija dlužkodobna symbioza turizma, kublania a krajneje kultury. To pak njejo až dotychměst za towarišnosć hišći w dosegajucej měrje wižeš a njedajo se wužywaš. Pgórnistwowe krajiny mógu ako "pšírodne refugije" wjelgin dobry pšínosk za šít.

7. Pgórnistwowe a klima wugbaś, na pšíkład z tym, až se totalne rezerwaty stwórje za pšírodne wrošenje zwěrjetow a rostlinow pód wuměnjenjami změny klima. Wuměnjenje za se góžece stroňy: Póstajenia zwěžkoweje kazni górnistwa a europejske zaměry za šít pšírody w pgórnistwowych krajinach muse byť wótglosowane.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Zjawnia wěstosć

01

Górnistwotechniska wěstosć jo se pšež wobgospodarjow górnistwa napórała a płoniny něgajšnych jamow inkluziwnje wutwórjonych jazorow móžo towarišnosć wjebocne wužywaś.

- ščít wótsypkowych płoninow a brjogow pšešiwo deformacjam
- napóranje kulturje wótpowědujucych substratow na wšich wótsypkowych płoninach za wuwiše wegetacieje a k zadrarju mócných prochowych emisijow
- zawěšczenie kwality wody w jamowych jazorach respektiwnje jeje wótwóźenje do wód naběrujucych kanalow wótpowědujucy wódogospodařskim pšedpisam

Planowanje ruma

02

Fleksibelne planowanje ruma za págórnistwowe krajiny zmóžnijo reakciju na se změnjece towarišnostne pominaja a wuwiša pširodnego ruma w pšewidnem casu.

- periodiski monotoring wuwiša towarišnostnych a pširodnych rumow
- pšiweše nowych pónzašow w pokšacujuczych planach rumowego pórđa a twařskich planach ako teke pšiměrjenje wobstoječich fachowych planowanjow
- wótwóźenje łyžyskego kompetencnegu centruma za twařskie planowanje, rumopórđeove a górnistwove pšawo, kenž komuny a druge nosarje pší pšawje wěstem pšewježenju planowařskich procesow pódperuju, pšiweše pšwidłownje na se natwarjece spěchowařske programy EU, zwězka, Bramborskeje a Sakskeje za finančerowanje komunalnych planowanjow w tom sektorje

03

Wjebocne zajmy su mjazsobu pširownane, aby se tak konflikty miniměrowali a wužywanje ruma wótpowědujucy towarišnostnym pominanjam optiměrowało.

- samosebne pšiznamjenja wuželaś a wuwišowe potenciale generěrowaś
- dalejwuwieše "łužyskich identitow" pšež: definiciju nowych pšiznamjenjow, akceptancu casoju wótpowědujuczych ramikowych wuměnjenjow ako teke pšiweše aktuelnych wupominanjow a towarišnostnych wuwišow
- mócnježje žiwanje na komualne zajmy a wuwiša w procesach wótwážowanja a etablěrowanje wótglosowařskiego gremiuma komunow a krajowu k póstajenju prioritow

- zjawnosć z casoju wótpowědnymi formatami wobzeliś

Rekultivěrowanje a renaturěrowanje

04

Łužyca ma wjebocnu págórnistwou krajinu, kenž se regionalnotypiski wokolnosći pšizamknjo, se wobstawnje wužywaś góži a ekologiski gódna jo.

- žiwaś na změnu klima pší nasajžanju a pšetwóřenju góle, wužywanje regionalnotypiskich bomow, zasajženje pšiměrjonych rostlinskich družynow, na pšiklad starych sortow sadowych bomow
- biologisku diwersitu spěchowaś, na pšiklad ze zasajženim měšanych płoninam pšiměrjonych wusewów łucnych tšawow
- pótšacowaś slěžanja k optiměrowanju rosčeřskich wuměnjenjow na wótsypkowych zemjach a kublaš družyny rostlinow z resilienciu napšešiwo wugbašam změny klima
- wutwóřenje specielnych bomkarnjow a sewowych kublaňiščow ako genpool za stabilizaci južo wutwórjonych krajinow a ako eksportna wóra za druge górnistwowe regiony
- atraktiwig krajiny pówušyś, na pšiklad z wótměnjecym wužywanim zemje
- wutwóřijadnorazowe dožywjeńske rumy žiwizny, kótarež mógu se dla wobgranicowanego saněrowanje pširodne wuwiijaś

05

Za biodiversitu a krajinowe dožywjenje wuznamne jazora, městna, na družynach bogate biotopy a elementy kulturneje krajiny su zachowane a se wopléwaju.

- wuwiijaś se góžece modele finančerowanja za spěchowanje a trajucu implementaciju pširodogódných stronow
- splešenje do ščitnych stronow céleje Evropy Natura 2000, wósebnje ako ptašokwe ščitne strony mjazynarodnego wuznama a wutwóřenje žiwiznowych stronow ako totalne rezerwaty
- zasej napóraś wugbašowu zamóžnosć wót górnistwa a energijowego góspodařstwa pótřejfonych rumow
- strony ščitaneje pširody a wósebne městna daju se dožyiš, na pšiklad w ramiku kublańskich póbítowanjow a turistiskeje infrastruktury

06

Wjeleserakosć zwěrjetnych a rostlinskich družynow z za pšežywjenje zamóžnymi populacijami jo zawěsciona.

- zachowanje a wutwórjenje njerozterganych, na wobchaże chudych rumow ako teke pšechedow za splešenie wjelikich pšírodnich rumow ako funkcionerujucy system zwězanych biotopow
- dłużkodobne zawěscis wjeleserakosć žywjeńskich rumow z za pšežywjenje zamóžnymi populacijami a šyrokim genetiskim wugótowanim
- seś šítnych stronow zaměrnje rozšyrjowaś inkluziwnje natwari managementa
- napšawy a programy napšawow za šít družynow psesajzośwaś, na strony se póségujuce a intensiwne šítne napšawy pšírody trajucy finansceraś, zmócińi wobgospodarowow płoninow a zwékki krajinowego wótwardowanja

07

Jazora něgajšnych jamow mógu se wjelebocne wužywaś a dožysiś.

- deferencerovalo wuwijsaś jazora něgajšnych jamow ze sěžyšćami turizma, pšírodoščita a rybařstva
- wubrane wjelike płoniny za pšírodošćit wupokazaś, na pšiklad płoninowe poole w zmysle narownańskich habitatow, zadoraś rozbrojenju wužywanja
- napóraś pšedpisam wótpowědujucu kwalitu wody a stakim stwóriś wuměnjenja za rybařstvo a akwakulturu, z wuzešim wubranych mjeńšich jazorow, kenž fungēruju ako "realne labory"
- wužywanje jazorow něgajšnych jamow we wótwisnosći mlogosći wody za rolnikaške pówzowanje a za produkciu pitneje wody
- integracija pó móžnosći wjele jazorow za wobgospodarjenje Sprjewje, Carnego Halštrowa a Nyse, aby se pókyla pôtrjeba nowo nastawajucych pšetrjebowarow wody, ako teke zawěscili ekologiciski notne minimalne wótběgi
- wuwiše testowego stojnišča za akwatiske wužywanje
- scasom wujasniś wobsejžarske wobstojnosći na jazorach pšež písliuśne zastojnstwa

08

Pogórnistwowe krajiny su ako nowo stwórijone krajinowe rumy z wobstojeceju sedleńskej strukturu bzez konflikto splęsonie.

- dalej wužywaś wobstojecu technisku górnistwowu infrastrukturu ako wuchadniščo za pšigótowanje pgórnistwowych krajinow
- scasom pšewjasć stroninowe noworědowanje ze zachowanym starych gruntow
- pšigranicne komuny mócnjej zawězaś do planowańskich a wugótowańskich procesow pgórnistwowych krajinow
- wobstawnje žiwaś na wugbaśa wugótowaneje pgórnistwoweje krajiny na komunalne sedleńske wuwiše

Energija a gospodařstwo

09

Wuslěženje a wužywanje regeneratiwnych ředlow energije ako teke napórane dłużkodobnych nosnych želowych pólów pši produkcji, składowanju a pšenosenu energije pšinosuju k raženju zmény energije.

- wužywanje z Łužice/Łužicy/ Lausitz wuchadajuceje a how zesukowanje seśi wusokego napněsa ze zwězujucymi městnami we Nimskej ako teke do pódzajtſneje a pôpôlnocneje Evropy
- wuviše referencne milinarnje ako wózecy koncept za transformaciju na brunicy bazérujucego energijowego gospodařstva
- spěchowanje slěženja a wuviša, wědomnosći a inowacije na pól dobywanja energije
- zavjasć eksperimentelne klawssule, "relane labory" a regulatoriske napšawy za wužywanje regeneratiwnych energijow a klimaneutralne dobywanje energije
- wutwariš BTU Chóšbuž-Zły Komorow k inowaciskemu centrumu energije a Wusoku šulu Žytawa/Zgorjelc z energetiskotechniskimi sěžyšćami a studijnymi směrami MINT zapšegnuś do transformaciskich procesow
- bergarjow a pšedewześa na městnje na projektach wobželiś
- formy regeneratiwnego dobywanja energije wuproběrowaś a teke wužywaś, na pšiklad wózik, Power-to-X, plějuce solarne module, wětšowe milinarnje a solarne parki na wótsypkowych płoninach, wódowe šopłotne plumpy w jazorach něgajšich jamow
- wuwijsaś referencne projekty, na pšiklad wódny a energijowy campus a plějuce fotowoltaikove założki za zastaranie pšístawowego kwartéra a jazorowego pšedměsta bzez CO₂

10

Žělo założkow za produkciju regeneratiwnych energijow jo z póstajenim płoninow a planowańskopšawniskim pšízwolenim dłużkodobne zawěscione.

- zajmy mjazy energijowogospodařskim, turistiskim a na šít pšírody se póségujucym wužywanim maju se na regionalnej a komunalnej rowninje pó zastojnsku we wuważonej formje wótwornaś

11

Něgajšne milinarnje su se dalej wuwiali ako industrijowe jědra, su wótworili nowe gospodařske pôle a maju šyroke pšobitowanja želowych městow.

Turizm

12

Potencial wobstojecych a pśiducych nastawajuczych krajinowych rumow służy trajucemu a "pózłažkemu" turizmu.

- dalejwuwiše łyżyskich jazorow k turistiskej destinacji, wutwař kólasowařskich a drogowařskich sčažkow ze pšízam njenim za bliski wósobowy wobchad¹³
- zdźaržanje sešoweje funkcije wódnych drogov za atraktívne strony wódnego sporta a turizma
- archeologiske namakanki, objekty sedleńskeje kultury a pśirodowědne aserwaty zgromažiš do nadregionalneje znałego wustajeńskego a slěžeńskego centruma

13

Turistiske potenciale Łužyce/Łužicy/Lausitz, kenž stoje w zwisku z industrielnym a górnistwowym energetiskotechnickim wuwišim, su w dalojke měrje pśistupne. Twařske znanki montanowejje industrie a dobywanja energije se wużywaju ako turistiske pśiabnienia.

- městna industrijoje kultury za turizm zajmnje wugótowaś
- zdźaržynje a wuwiše indiividuelnych pobilewanjow za rozdželne celove kupki

Industrijowa/twařska kultura

14

Spistupnjona a wuwsita industrijowa kultura dokumentruju wažnu fasetu regionalneje identity Łužyce/Łužicy/Łausitz. Resurse wědy a twařskich strukturow stoje kublanju a gospodařstwoju za trajuce wužywanje k dispoziciji

- twarjenja industrijoje kultury pólěpšyś a spistupniś
- dalejwužyanja spěchowaś, na pšiklad z online-platformu za industrijoje twarjenja, kenž mógu se pobileowaś, pšež splešone wuwiše wužywaňskich opcijow a zavěšczenie twarjenjow a założkow
- wutwóriš interdisciplinarnu industrijowu kulturnu radu
- wuwijsa kriterije kwality a psesajženja za projekty zmény struktury
- akterow zmócnis, městna industrijoje kultury zachowaś a dalej wuwijsa
- zavězanje do turistiskich strategijow wuwiša
- wuspěše industrijoje kulturelne objekty ewaluěrowaś, wósebnje glēdajucy na struktury wobgospodarjowarjow

15

Kulturne stawizny industrijojego casa su ako interdisciplinarne žělowe a slěžeńske pôle etablérowane a dlujkodobne zavěšcne.

- pśipóznaše industrijoje kultury ako identitu twórjocy cełkowny temu Łužyce/Łužicy/Lausitz
- na temy se póségujuće spěchowanje za wšich wužytnych iniciatiwow, wósebnje teke stawiznskego žěla
- slěžeńske a wuceńske institucije ako muzeje wótpowědujcy wugótowaś

16

Městna dopomjeńskeje kultury su za regionalnych akterow wažne kokulowe a zwězujuce dypki industrijoje kultury – wósebnje teke za Serbow.

- profesionalizěrowanie a wobstawnosć industrijoje kulturneje seši, ako zwězujuce městno mjazy ciwilneju towarišnosću, slěženim regionalnym wuwišim a kulturu
- kokulowe dypki za regionalnych akterow wutwóriš a traſjucy zavěšciš
- identitu twórjocy potencial za industrijowu kulturu spěchowaś
- natwár "Łužyskego archiwa" za "šeru literaturu" towariſtow, iniciatiwow a akterow z wužywanim južo wobstojecich strukturow

Kublanje a mjazynarodnosć

17

Energijowy region Łužyca/Łužica/Lausitz jo wózeca pší slěženu, wuwišu a nałożowanju (kulturnych) technikow, kenž rezultruju ze strukturneje zmény a jo do k tomu słusćem fachowym wobceřkam mjazynarodnej splešona. MINT-kublanje jo etablérowane pôle cas żywjenja dlujkego wuknjenja a zwězjuje wšich kublańskich akterow.

- temy pśiducego energijowego gospodařstwa zmócnis w kublanju, wědomnosći a gospodařstwie
- spěchowaś slěžeńske zwězki z mjazynarodnymi uniwersitati a akterami w kontekscie z ceļoeuropejskeju energijowej politiku
- dalejdawanje łyżyskego wuglowego, energijowego a re-naturerowańskiego know-how na mjazynarodnu zjawnosć ze zapšěgnjeniem wobstojecich strukturow we wobceřku wusokich šulow, pô trjebnosći założenje instituta z na nałożowanje orientowaneju ekspertizu

2. INOWACIJA, SLĚŽENJE A WĚDOMNOSĆ

SLĚŽENJE, EKSPERIMENTELNE PÓLA A ENERGIJA

Łužyca jo region, w kótaremž se pokazuju europejske kulturne a ciwilizaciske stawizny. Za nje jo mjazsobne zwézanje techniskich, gospodařskich, duchnych, kulturelnych a sozialnych wuwišow typiske. Łužyca jo ze swójim położenim mjazy kněstwovymi centrami Česka, Sakska, Pšuska a Polska južo pšecej byla kšicowanišćo europejskich wuwišow. Ze serbskim elementom twóri region wósebne městno zgromadnosći wšakich rěcow a kulturow. Rowna taka forma diversity jo w swětowych stawiznach był motor inowacijow.

INOWACIJA, SLĚŽENJE A WĚDOMNOSĆ

Wuchadnišćo

W procesu strukturneje zmény we Łužycy su pódla techniskich dimensijow towarišnostne a ekologiske perspektiviwa ważne. Hocacej grozytej jadnodimensionalne glědanie a limitěrowanie so-bupóstajenia a engažementa, Łužyca trjeba pódla gospodařskich teke socialne a towarišnostne inowacie. Pšeto zasadne pšašanje strukturneje zmény jo: Kak comy w pšichože žyve byś?

Wusoke šule a instituty

Łužyca jo na inowacie a techniku orientěrowana. To pokazujo se na wjelikej licbje wusokich šulow a akademijow w Chóšebuzu, Zlém Komorowje, Zgórjelu, Žytawje, Budyšynje a Wildau. K tomu pšidu instituty ako Slěženski institut za pôgórništowwe krajiny w Grabinje abo Fraunhoferowy institut za nałożowane slěženie polymerow w Schwarzheide, za Rědowe mašiny a pšeformowařsku techniku w Žytawje ako teke za Energijowu infrastrukturę a geotermiju w Chóšebuzu. Helmholtzove zjadnošeństwo natwarijo w Zgórjelu z CASUS Niemski centrum za digitalne interdisciplinarne systemowe slěženie. W Hamorje/G.Ł. dej se w pšichože slěžiš na zelenych karbonowych nišach, aby se milinarnjowemu městnoju nowe perspektivi zmóžnili.

Mócnje zastupjone su tejerownosći duchne a socialne wědomnosti. K tomu słušaju wusoke šule w Chóšebuzu/Zlém Komorowje a Zgórjelu, Serbski institut w Budyšynje, Wusoka šula sakskeje policije w Rothenburgu/G.Ł. abo Institut za kulturelnu infrastrukturę w Zgórjelu. Na pšašanja strukturneje zmény se glěda interdisciplinarnje a socialnoekonomiski, na pšiklad na TH we Wildau, w Leibnizowem instituše za rumove socialne slěženie w Erkner ako teke w Zgórjelu w Instituše za transformaciju, bydlenje a socialne wuviše ruma a w Interdisciplinarnem centrumje za ekologiske a rewitalizérjuje pšetwarjenje městow.

Te w mjaznarodnem pširownanju małe tyžyske wusoke šule a instituty maju tu těpšunu, až mógu strategiski agilnje agěrowaś. Mimo togo su se natwarili granice pšekšacujuce a južo funkci-onerujuce kooperacie.

Pšetwarjenje energijowego regiona

Z wustupjenim z dobywanja brunice a jeje pšetwórjenja do energije we Łužycy staja se něnt pšašanje: Kak wužywamy potencjal wědy a industrielneje infrastruktury? Pšiduce wusměrjenje w naželanju regeneratiwnej energetike jo w dalojkej měrje hyšći wót-wörjone. Šanse dawa pšetwórjenje wobstojecich industriowych założkow a trasportowych sešow za nowe wózikowe gospodařstwo w ramiku HyStarter-programma. Toś to spěchowanje pšeze-

zwězkowe ministařstwo za wobchad a digitalnu infrastrukturę jo wuznaše k Łužycy a mročnik pši wuvišu H2-modelowego regiona.

Kopica dalšnych pšichodowych projektow procuo se we chyli wó spěchowańskie pjenjeze. Žo wó energiju, wuměšku inteligencu, wobstawne rolnikařstwo, regionalne wuviše, slěženie slědow klima ako teke wó integraciou serbskich pôtrjebow a ekspertize tranfera wědy a technologie. K tomu pšidu jadnotliwe pšedewzeša w kooperacji z wjelikimi pšedewzešami ako RollsRoyce, aby se wusoke technologie dopředka spórali.

Slěženie a wuviše w gospodařstwie

We Łužyskich pšedewzešach dawa dosć inowaciskego potenciala. To se pokazujo mjazy drugim we wjelikej licbje pôžedanjow pši Centralnem inowaciskem programje wósrédnich pšedewzešow zwězkowego ministařstwa za gospodařstwo. Splešenje mjazy wědomnosti, gospodařstwom, politiku a zastojnswom jo wótvisnie wót regiona a branže wjelgin wšakorake. Wobstoje inowaciske dustry a inowaciske seši.

Generelnje pak musy se zwěšći, až jo pôžel na technice orientěrowanych pšedewzešow we Łužycy relatiwnje niski. W cetonimskem pširownanju su Łužyske zawody małe. F&E-wótželenja feluju abo su słabo z personalom a financami wugótowane. Chwatny transfer slěženskich a wuvišowych wuslědkow do prakse pši nowych abo wobstojecich psédewzešach jo stakim regionalnje jano šěžko móžny. Chtož pak co měs mudre głowki, trjeba ako wuměnjenje dobre pšizamknjenje do metropolow ako teke atraktiwnje města a jsy. Wójowanje wó fachowe mócy jo mjaznarodne. Łužyske firmy a slěženske instituty cesto njamogu pšešivo "wjelikim" konkurērować. Wobšěžkujuci pši tom jo teke brachujuca znatosć regiona a joga wugbašow.

ZAMĚŘY, ZACHOPKI STATKOWANJA A PROJEKTY

01

W regionje jo póżel na slědujucich píšchodowych technologijach z inowacijami stupať: BigData, wumělska inteligenca, digitalizacija, klimapsíazne pógónjenja, awtonomne jězdženje, alternatiwne koncepty mobility, rekultivérowanje, woběgowe góspodařstwo, dekarbonizérowane dobywanje energije a składowańska systemy.

- píši píšiduchy napšawach myslíš šežyšćovo na toš te píšchodowe technologie

02

We Łužycy dawa wěcej slěženja a wuwiša.

- wutwariš wobstojece wusoke šule a studijove akademije
 - » wusokošulske medicinske wukubłanje a píšiduchy generacijow chórownjow
 - » dalejwutwarjenje pówalańskich akademijow k dualnym wusokim šulam
 - » pólěpšone zakladne financērowanie
- rozšyrjowaś slěžeńska kapacity
 - » na píškład Fraunhoferowy, Leibnizowy, Helmholtzowy abo DLR institut
 - » wjelike slěžeńska projekty, EU abo BMBF
 - » kompetencne centry a inowaciske campuse, wósebnje we wobceŕkach wjele energije trjebajucich industrijow, elektroniki a mikrosensoriki ako teke soft- a hardware wumělskeje inteligence
- transfer wedy a technologije do prakse institucionelne zakokuliš
 - » zasajžiš scoutow abo busines-development-managerow w kompetencnych centrach, inowaciskich campusach a slěžeńskich institutach
- wědomnostne temy za wšakorake celove kupki zbadnje pšigótowaś
 - » profesionelna komunikacija wědomnosći
 - » prezentacie w show-roomach
- na- a wutwarjowaś testowe regiony, realne labory a modełowe regiony
 - » wobstawnosć 5G-testowego póla Łužycy w 5G-modełowem regionje inkluziwnje forsérowanja wutwari seši a 5G-campusowe seši
 - » digitalne testowe pólo, na píškład za awtonomne jězdženje
 - » slěžeńska a demonstraciske pólo, na píškład za inowatiwnu wódowu a wótwódowu techniku
 - » realne labory, na píškład za systemy na 300-mm-wafer-technologijow

» wutwarjenje biosferowych rezerwatow UNESCO k maledowym regionam z wobstawnym wužywaniem zemje

» wótwórjone inowaciske labory za šule, pówalańskie wukubłanje, studij, góspodařstwo a ciwilnu towarišnosć

» pšewježenje realnych eksperimentow

- natwariš atraktiwnu infrastrukturę

» malsna zwězanosc datow (šyrokopasowa)

» zwězanje z liceńskimi centrami z specielnymi serwisami ako wumělska inteligenca, liceńske wugbaša, datacentry

» etablěrowanie "one stop shop" za fleksibelnu produkciju, inkluziwnje 3D-šíšča, wuviše elektroniki a certifikacie rědow

03

Splešenje góspodařstwa a wědomnosci jo wutwarjone, z wušeu kwalitu a transparentnje.

- rozměše jaden za drugego pólěpšyś a wótcakowanja góspodařstwa z wědomnostneju praksu wukubłanje harmonizérowaś
 - » integracija pšedewzešow do wuwuceńskich zarědowanjow, na píškład pšež kołowe cytanja zastupnikow góspodařstwa abo seminarne žěla
 - » na pôtrjebje góspodařstwa wusměrnjone wukubłanje na Statnej studijowej akademiji
 - » interdisciplinarne wobželjanje regionalnych abo pšedewzešowospecifiskich pšašanjow, gromaze ze studujucimi a zawodami
 - » wobželjanje realnych scenarijow w ramiku semeſterskich žělow interdisciplinarnych teamow abo w inowaciskich žělařnjach
 - » etablěrowanie "Shared Research Groups", dorostujuce wědomnostni žělaju w tych modelach žělnje za pšeďwesé a za wědomnostnu instituciju
- wědomostne instituty a slěženja transparentnej wugotowaś
 - » inowaciske radary (ako pla inowacije HUB13) dawaju pogléd do wědomnostnych projektow a jich stopień zwónoženja glědajucy na nałożowanje
 - » wirtuelne reality-tury pšež labory wusokich šulow
- pólěpšyś zgromadnosć akterow z wědomnosći a góspodařstwa
 - » zgromadne workshopy, kurse, iniciatiwy a rozgrona
 - » mało casa a žěla pominajuce zmakanja jadnak myslęcych na píškład w Co-working-Spaces abo w inowaciskich laborach

04

Wuwiša ze slěženja wjedu k wuspěšnejšym pšedewzešam.

- pósřednjenje wědy wó założowanju na wusokošulskich zarědowanjach a zmóčniš zajm na założowanju
- profesury za entrepreneurship
- instituty pšesegajuce założowařske iniciatiwy pó skandinskem modelu (Norwëgska założowařska šula)
- wuběžowanja a zwucowaňske pšedewzeša z kooperaciju z regionalnymi pšedewzešami
 - » póbítowanja z industriju relevantnymi kursami
 - » wuska bliskoš wusokich šulow k pšedewzešam
 - » industria-w-klinika na BTU Chósebuz/Zły Komorow, aby se firmam wólažytl pšistup na mark medicinskich produktow
- zasajáš założowařske elementy za nowe firmy, produkty a službywugbaša
- inowaciske póstarcenia napóraš a wutwariš (inowaciski HUB13 TU Wildau a BTU Chósebuz/Zły Komorow),
- inkubatory a programy aselatorow we wokolnosći wědomnostnych institutow napóraš, z wobželenim góspodařstwa

05

Regionalne šězyšća inowacije se zaměrnje pšez góspodařske spěchowanje pódpěruju a w regionje dalej wuwiſaju.

06

Fachowe mócy a pšíduce wjeraškove slěžarje su žywe a žělaju we Łužicy.

- atraktiwné a familijam pšijazne žělowe městna z perspektivu, wobinjenje žělowych dogronow na krotki cas (nižej tých lět)
 - » spěchowanje pšíswójzbných pšíwabjonych wjeraškowych mócow, na pšiklad pší pytanju za půvoňskim pšízamknjenim (na pš. "Dual Careers")
 - » spěchowanje strategijow k zakónčenju akademiskeje karjery z mało rizikami
- liche rumy, grajne rumy a eksperimentelne pólá za wědomnostní
- » zgromadne statkowanje dorostujúcich wědomnostníkow, graduérówanych šulow, start-upow a etablérównych pšedewzešow na eksperimentelnych pólach
- » założenie wótŵrjonych žělarnjow ako eksperimentelne rumy
- žywjeńska kvalita w regionje dej byš wižeš
 - » široko nastajone zjawnostne žělo komuniceruju slěžske wuspěchy
 - » projekty bergařskeje wědomnosti
 - » imagekampanja k žywjeńskiej kvališe we Łužicy
 - » we Łužicy wukublànne talenty statkuju pó celem swěše ako pósłańce
- se procowaś wó ekscelencu w šězyšćach slěženja
 - » intensiwné zgromadne žělo wusokich šulow ze zwenka

uniwersitnym slěženim / wuske splešenje akterow

- » pšíwabjenje wuznamnych wědomnostníkow a slěžskej institutow

07

Towarišnostny proces transformaciejo wižeš a se wědomnostne pšewóžojo.

- etablérowaś dľukodobnje nastajone socialne a kulturnowědomnostne pšewóžowařske a ewaluěrowařske slěženje
 - » zapšěgnjenje socialnych a kulturnych wědomnosćow do wědomnostnego pšewóžowanja procesa transformacie
 - » splešenje socialno- a kulturnowědomnostnych slěžarjow k změnje struktury we Łužicy

08

Wědomnosć jo katalyzator a spěchowař socialnych a towrišnostnych inowacijow.

- zmóčniš slěžske a kublařske kooperacije wusokich šulow a uniwersitow
 - » spěchowanje zwězujúcich projektow w temowych pólach ako digitalizacija, natwař regionalnych rješazow napóranja gótnotow a wuwiſa wobstawnych zasej wuživařskich strategijow za kulturelne resurse, regionalne wuwiſe a slěženje na pólum transformacie
- integrerowaś regionalnu wědu a pótřebu z kooperatiwnymi modulami a projektami do wukublařskich a studijnych směrow
 - » systematiska integracija serbskeje a drugeje regionalneje kultury ako module a studijne projekty do góspodařskeje, inženjerskeje a komuniakaciskeje wědomnosti
 - » etablérowaś treningowy a certificerowařski program "Inowacija z towarišnosću za towarišnosć" na regionalne slěžskej instituciji
- napóraš městna inowacije, źož se nowotki z pónašow, znašow a pótřebow luži na městrnje wuwijaju
 - » realizacija napšawdnych inowaciskich rumow za bergařki a bergarjow, lokalne zawody, wuměřtwowe a kulturne institucije
 - » inowaciske wuběžowanja
 - » bergařska wědomnosć ako pšewóžowařka slěženja

09

Mjazynarodnosć w slěženju jo zmócnjona.

- wutwariš granice pšesegajuce slěžske kooperacije w krajowem tširožku
 - » spěchowanje strategiskich partnerstwow, granice pše-sagajúcich slěžskej kooperacijow ako teke dwój- a tšojonarodnych wusokošulskich sešow (na pš. Nysa uniwersita)
 - » mócnjejše wužywanje nimsko-serbskeje dwójorčnosći ako móst k słowjańskim susednym krajam
- wutwarjenje zgromadnegoz žěla Łužyskich slěžskej institutow u europejskimi partnerjami
 - » spěchowanje strategiskich partnerstwow a zwězanych

- projektow wósebnje z pó temje bliskimi europejskimi regionami (granica,wuglo, mjeŕšny)
- **widobnosć w EU zmócnis**
 - » pšawidłowne kontaky a komunikacija z EU
 - » prezenca w Brüsselu
 - » etablērowanie městnow wědomnosći psez mjaźnarodnu kooperaciju ako Europejska wusoka šula (na pś. BTU Chóšebuz/Zły Komorow)
 - **regionalne sešowe žělo pódperowaś**
 - » na pšíkład spěchowanje a institucionalizérowanie seši DurcH2atmen
 - **spěchowaś nadregionalne a fachy psesegajuce zgromadne žělo**
-

10

Zastaranje z energiju jo dalej zamóžne do wuběžowanja.

- wótgłosowanje sakskich a bramborskich energijowych strategijow, aby se sektor reformerwał
- wózikowe gospodaŕstwo psez kooperaciju Sakskeje, Bramborskeje a Sakska-Anhaltskeje strategiski wusměrjowaś
- nowe psekupniske móžnosći a wiki aranžerowaś
- pówušyś akceptancu CO2 neutralnego wudobywanja energije
 - » wobželenje gmejnow a lokalneje ludnosći na gospodaŕskem wuspěchu
 - » bergarjam bliske businessowe modele (lokalne nosarstwo, drustwa a druge)
- zmócnis a wutwarjowaś kooperacije gospodaŕstwa ze slězeńskimi institutami
 - » etablērowanie kompetencnego centruma za wobstawne dobywanje a wužywanje energijoweje nadprodukcije (Power-to-X)

11

W enrgijowem sektorje jo wěstosć zastaranja.

- pôspěšenje narodnego a granice psesegajucego wutwarjenja zastarańskeje seši za płun a energiju
- natwariś seš wózikowych tankowaniščow pó celem terenje
- konsekwentne splešenje sektorow šopłota, zyma a pgórnjenje ako narownanje za fosilne energijowe nosarje
- spěchowanje decentralnych projektow dobywarjow a składowarjow
 - » składowański zawod baterijow Carna Plumpa

12

Žělopšíspóranje a napóranje gódnitow w enrgijowem wobceŕku jo stabilne.

- wužywaś wše potenciale regionalneje infrastruktury enerđije a želovégo marka k natwari wobstawnych strukturow
 - » referencna milinarnja "Carna Plumpa"

13

Łužycia jo se wutwariła do modelowego regiona za wóziske gospodaŕstwo.

- spěchowańske napšawy wužywaś, na pšíkład togo BMVI z HyStarter-programa.
- wutwař do HyEkspert-statusa pšigótowaś

3. GÓSPODAŘSKÉ SPĚCHOWANJE A WUWIŠE

GÓSPODAŘSTWO A PŠEDEWZEŠAŘSTWO

W tom kapitlu žo specifiski wó wustupjenje z pšeželjanja brunice do energije a wó transformaciju pšedewzešow pósproromje rješaza napóranja gódnootow do nowych žéłowych wobceŕkow. Na wšake z tym zwisujuce žélne aspekty se teke žiwa.

GÓPODAŘSKÉ SPĚCHOWANJE A WUWIŠE

Wuchadnišćo

Z wustupjenim z dobywanja brunice a jeje pšeželjanja do energije zgubijo Łužycy pó tekstilnej industriji dalše jědro swójeje industrielneje identity. Južo pšedewzešařstwowa kupka LEAG sama naželajo z něži 8.000 sobuželašerjami lětnje někak 1,3 miliardow euro wobrota.¹ K tomu pšidu te wót brunice wótwisne službywugbarje pósproromje cełego rješaza napóranja gódnootow. Wósebnje pótřejfony jo wokrejs Sprjewja-Nysa. Tam jo písamem tsi běrtyle wých tłužskich žéłowych městnow w brunicy (něži 4.200 žéłabných) a wécej ako 40 procentow w milinarnach (něži 1.300) koncentrérowanych. Z wjelikim wótstawkom slédujotej wokrejsa Górne Błota-Łužyc a Zgórjelc ako teke město Cottbus/Chóśebuz. Ta z brunicowej industriju zwézana suma stwórzonych gódnootow ma wjeliki wliw na derjemše regiona. Feluju wjelike pšedewzeša z drugich branžow, kenž mógalí pódobny wuznam wuwijaś ako LEAG. Toś ta wótworjujo wuchadajucy z jědrowego statkowanja nowe žéłowe wobceŕki, což teke małym a wóśrednym pšedewzešam pší nowowusměrjenju pomožo. Industriji bliske službywugbarje su byli až dotychměst písamem kompletnje na lukrativnu brunicowu industriju fokusérowane. W změnje struktury wóstanjo zawěšenje fachowych mócow strategiski rozsudny nadawek.³ Nowa masowa bžezdželabnosć njegrozy, město tog pak zgubjenje gospodařskego wuznama za tłužskie městna LEAG a jichwokolnosć. Pšešivo tomu se stajau z přednymi iniciatiwami wobnowjeńskich energijowych technologijow..

Gospodařski region Łužycy/Łužica/Łausitz

Mimo LEAG njedajo žednogo mazynarodnego wjelikego pšedewzeša z głownym sedłom we Łužycy/Łužicy/Łausitz. Dominěruju wót wobsejžarjow wjeżone małe a srježne pšedewzeša w pšeželjucej industriji ako teke w rucnikařstwie. Městna wjelikich pšedewzešow ako BASF Schwarzeide GmbH a Bombardier w Zgórjelu eksistēruju jadnotliwje. Regionalne pregujuce su teke žywidołwe gospodařstwo, turizm a kreatiwne gospodařstwo. Krajowy bruttoprodukt na žéłabnego lažy pší něži 75 procentach cełonimskego pšerězka. Zastatki njejsu se w zajžonych 20 lětach mógalí dogóniš. Gospodařska dynamika pak jo se w dalojkej měrje wuwijała w takše z celym zwézkowym teritorium. We fazach konjunkturalneg spada, ako finançowa kriza 2008 abo aktuelneje korona-pandemije, jo se drobnostna gospodařska struktura z branžowej wjeleserakosću ako robustna wopokažała. Nagromadu se Łužycy pak njerozeznawa wót drugich najsańskich regionow z pširownujobnymi strukturami. Pšedewšym mjeńše pšedewzeša maju za wětšy žel mało swójskego kapitala. Dla togo wobgranicuju se móžnosći za natwár nowych žéłowych

wobceŕkow, pší slěženju a wuwišu ako teke pší personalu. Pód pšerězkom su wupregowane splešenje a kooperacija, zwikowanie ako teke internacinalizěrowanje. Tak jo se chwjała eksportowa kwota we Łužycy w slědnich lětach mjazy 14 a 16 procentami. W pširownanju k tomu pšízotzej Bramborska na 33,2 procenta a Sakska na 37 procentow. Wokrejs Dubja-Błota jo na połnocy wo koło Schönefeldskeje kšice na granicy k Barlinjoju proces transformacie južo wuspěšne zachopił a zabjerjo cełkownje wósebnu poziciju. Wjelike wupominanje za cely gospodařski region Łužycy bužo naslědnstwo pšedewzešarjow. Wušej 40 procentow wých wobsejžarjow dojzo w pšiducych lětach do rentnařskego starstwa. Pšedstajeński wobraz "pšedewzeša" njejo wécej pozitiwny. Pšedstajenia pówolaňskego sebjezwopšawdnenja młodeje generacie su se změnili. Wjèle pšedewzešarjow se bój, až njenamakaju naslědnika za swojo pšedewzeše. Z tym zwězane jo mimo togo w narodnem pširownowanju stabe założowańska póstupowanje.

Gospodařske spěchowanje a splešenje

Krajne granice pšesegajuce online-portale pódprěrujú ako žel gospodařskego spěchowanja procowanja inwestorow. Brachujo pak na žělarstwowych gruntach a na aktiwnem płoninowem managementu komunow. Gospodařske spěchowanja dalej wutwaruju krajne granice pšesegajuce zgromadne želo a strategiski wótgłosowane póstupowanje zasedlenjow. Spěchowarje gospodařstwa pódprěrujú z regionalnymi partnerjami iniciatiwy ako MinGenTec ako KOI za nowowusměrjenje a zmocnjenje inowatiwneje mócy wobstojeczych pšedewzešow. Inowaciski region Łužycy GmbH pomaga wót strukturneje změny pótřejfonym zawodam pší wuželjanu nowych žéłowych wobceŕkow a wuwija regionalne projekty rošcjenja. Cełkownje dajo se želo z clusterowymi pšedewzešami hyšči wutwariš. Doprědka se pória južo splešenje gospodařstwa z wědomnosću, teke region pšekšacujucy. Zasedlenje slěžeńskich institutow z na nałożowanje orientěrowany wopšimješami jo se wobzamknuto respektiwnje južo zachopiło. Póbitowanja wusokich šulow a slěžeńskich institutow su centralny městny argument za pšedewzeša, kenž kšě we Łužycy inwestěrowaš a partnerjow z wótpowědjujucymi nazgónjenjami a wjelikim slěžeńskim rědom pytaju.⁷ Wuměnjenje za splešenje a zgromadne želo jo mócná infrastruktura na pól wobchada a kubłanja, kenž móžo se hyšči wutwarjowaš. To płasi teke za digitalnu infrastrukturu⁹, kenž jo napšiklad trjebna za nałożowanja w industriji 4,0, robotice a awtomatizěrowanju..

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

01

Na bazy eksistērujucego potenciala jo se natwarił z pódpēru zwězka, krajowu Bramborska a Sakska, komunow a wokrejsow, socialnych partnerjow ako teke ciwilnotowarišnostnych akterow atraktiwny a do pśichoda wusmērjony góspodařski aenergijowy region z nowymi rjeśazami napóranja gódnoot. Łužycę/Łužica/Łausitz jo 2050 inowatiwny a wugbały góspodařski a energijowy region, moderny, klimje nješkózecy a wobstawný energijowy region, moderne městno slěženja, inowacije a góspodařstwa, "modelowy region strowotnistwo", kenž zwězuo slěženje, wucenie a zastaranje na nowu wašnju z wužywaniem diitalizacie, region z wusokeju žywieńskeju kwalitu, kulturelneju, rěcneju, etniskeju a sportařskeju wjeleserakosću a intaktnymi pširodnymi rumami.

- wuměna z drugimi wót změny struktury pótrjefjonymi regionami (energia a jězdžidla)
- endogene potenciale wuwiša wužywaš a na inowacijach bazěrujuce regionalne wuwiše zmóčniš, na pšiklad z natwarjenim góspodařskeje seši za strukturne wuwiše
 - » transparentne pšedstajenje wšich aktiwitow a projektow
 - » k dispozicji stajiš interne a eksterne kontakty za konkretne pšesajženja we wobceřkach inowacija, inwesticie, fachnikni, eksport
 - » registrěrowaš pódpěrowařske pódpery pšedewzešow
 - » wuwijaš wugbałe seši, kenž wužywaju klimje zgórdne techologije a pšinosuji k raženju energijoweje změny a na CO2 chudych produktow
- stwórjenje trajucych potencialow napóranja gódnoot pšez etablěrowanie nowych a do pśichoda kšutych žělowych modelow
- natwarjenje inowaciskeje seši struktura změna po pšiklaže Drježdžařskego koncepta
- etablěrowanie wjerašowego slěženja pšez Inowaciski centrum uniwersitna medicina
- stwóriš moderne a trajuce industrijowe, inowaciske, ener- gijowe a strowotniske póbítowanja
- spěchowaš pšichodowu technologiju na politiskej a zastojnstwowej rowninje, ako pšez zasajženje agilnego šturowanja z Big Data a simulaciskimi technikami ako wob žěleńske formaty kaž Open Government a Open Data
- digitalny stopjeň zamóžnosći zjawnego zastojnstawa pólěpsyš

02

Łužycę/Łužica/Łausitz ma optimalne pšizamknjenje metropolam, ma wjelgin modernu, gigabit zamóžnu seš głažanych nitkow a jo ze swójimi pšedewzešami a domacnosćami pšizamknjona k malsnemu internetoju. Techniske a na wéže bazěrujuce zaklá-

dy su stwórnjone, aby se zmóžnili wuwiša we wobceřkoma IT a wumělskeje inteligence.

- dostaše jasnych pšigronjenjow zwězka, aby se dlujkodobny proces planowanja mógał pšesajžiš
- wótpóranje deficitow w infrastrukturach pšez pšizamknjenje k metropolowym regionam a we Łužycy/Łužicy/Łausitz (slědna mila)
- wuwiše pšedewzešařstwa za internetowu ekonomiju
- pówušenje atraktiwy Łužycę/Łužice/Łausitz za studěrujucych na pólū informatiki a informatikarjow, zmócnjenje wucby informatiki na šulach a w lichem casu
- natwariš atraktiwnu infrastrukturu
 - » malsne datowe zwiski (šyroki pas)
 - » pšizamknjenje liceňskim centram ze specielnymi serwisami ako wumělska inteligenca, liceňske wugbaša, datacenter
 - » etablěrowanie "one stop shop" za fleksibelnu produkciju, inkluziwnje 3D-šíšča, wuwiše elektroniki a certičerowanja rđow

03

Łužyski cluster (wobstatkowy cluster, pšichodowy cluster) a pólā pšichoda su etablěrowane a žělaju pód aspektami inowacija, produkcja, napóranje gódnoot a žělo trajucy a klimje nješkodne.

- Łužyski cluster a pšichodowe pólā internje wuwijaš
 - » wuwiše wobstatkowych clusterow metal/mašinotwařstwo, wumělske mašizny a chemija, žywidołowe góspodařstwo
 - » natwariš a wuwiše clusterow pšichoda z wjelikim potencjalom we wobceřkach energija, wobchad/mobilita/ logistika, digitalna změna, strowota, bioekonomija a eficiencia resursov
 - » kublanje wuwijaš ako swójski cluster pšichoda z głownym fokusom na MINT
 - » pódpěrowaš dalše do pšichoda zamóžne pólā rolníkařstwo, gólnikařstwo a rybařstwo, turizm a kreativne góspodařstwo
 - » k dispozicji stajenje generelnych resursov za profesionelne clusterowe managementy, aby se zmóžnili wuwiša we Łužyskich clusterach, aby je pšewóžowali, transparentne pšedstajali a transferěrowali
- Łužyski cluster a pšichodowe pólā eksternje wuwijaš
 - » splešenje a zgromadne žělo mjazy wobstatkowymi a pšichodowymi clusterami ze zapšěgnjenim pšichodowych pólōw, natwariš a profesionalizérowaš clusterowy management organizaciju
 - » wusłedki aktiwnje a transparentne we Łužycy/Łužicy/Łausitz a zwenka njeje pšedstajaš

04

Předewzeša lužyskego clustera a píchodowych pólów su resilientne a su se wuspěšne stajali strukturmelu wuvišeju. Předewzeša wudobywanja brunice a jeje pšeželjanja do energije ako teke k tomu słajdace służbywugbarje su se etablérowi li w nowych želowych wobceřkach, z nowymi produktami a służbami. Nastawali su gódnoty realizérujuce a mějuce góspodařske póségi a žélo, kenž zmóžniju teke w píchoze rezistentne napóranje gódnotow. Z tym zwézane su slédujace želne cele: pówušenje tukrajnego bruttoproduktu (BIP), inwesticijny pólzel tukrajnego bruttoproduktu, personalna kwota F&E a pízjawjenje patentow.

- eksistérjuce góspodařske seši zmóčniš, aby se wuwiała identitu wubužeca a heterogena branžowa wjeleserakosć
- předewzeša wuzamóžnjaš, až mógu procese změnow sobu wutwóriš
- analyzérowaś a regionalne wużywaś písirbowe wugbaše wjelikich předewzešow ako BASF, Nimskeje zeleznice a LEAG, na pís. glédajucy na želowe modele, technologije a dodawarjow/służbywubarjow
- wutwariš a zmóčniš předewzeša pésesegujuce zgromadne žélo w industriji a rucnikařstwie ako teke w produkcji a służbywubaſach
- intensiwerowaś zgromadne žélo předewzešow z wusokimi šulami a slézeńskimi institutami, aby se pólěpšyla inowaciska zamóžnosć a nowe produkty a służbywugbaša se wuwiiali
 - » předewzeša wuzamóžniš, wuwiajaś F&E projekty
 - » natwariš dlujkodobne finančowane inowaciske zwézki ze swójskim managementom mjazy wusokim šulami, slézeńskimi institutami, předewzešami, eksternymi pórązowarjami a dawarjami spéchowańskich srdkow
 - » koncentracja na temy ako industrija 4.0, smart-służbywugba (serwise, data), digitalizacija, elektronika a mikrosensorika, klimapájjazne pgórnjenja, awtonomne jézdženie, alternatiwne koncepty mobility, rekultiwrowanie, wobégowe góspodařstwo, dekarbonizrowane dobywanje energije a składowańskie sytemy energije
 - » wólažcyś pístup za KMU k F&E a rucnikařstwo pízwe do inowaciskego spéchowanja
 - » pódpröwaś natwár F&E wótželenjow w KMU
 - » wobstojece centry šulow wušego schójzeńka a pówolańskich šulow ze swójeju wédu a wugótowanym integrerowaś
- eksportowu orientaciju stimulérowaś, wusměrjone na potencialach Łužyc

05

Městna inowacje eksistérju na lužyskich wusokich šulach. Łužyc/Łužica/Lausitz jo region inowacijow. Na technologiji orientérowane wurédonanja zmóžniju wuspěšne wuwiša předewzešow. Inwestory se zasedliju dla inowaciskich městnow we Łužycy/Łužicy/Łausitz.

- wuwiše inowaciskich městnow we wuskem zgromadnem žéle z inowaciskim městnom Potsdam Golm
- zwéšenje resursow a jich k-dispoziciji-byše na wusokich šulach
- etablérowanje předewzešam zgódneje wědomnostnej struktury, pólěpšenje transferowych aktiwitow respek-

tiwnje trajnosći wótpowědujuczych programow (na pís. InnoHub13 – zwézkowe rozwézanie BTU Chóšebuz / Wildau z online-platformu Inno-radar)

- mócnjejše splešenje transferowych městnow wusokich šulow a slézeńskich institutow z regionalnym góspodařskim spéchowanim, z předewzešaskimi zwézkami ako teke z dalšnymi relevantnymi zastupnikami z góspodařstwa
- písekontrolérwanje a modernizérwanje procesow k pólěpšenju transferowych aktiwitow BTU Chóšebuz-Zły Komorow
 - » generěrowanie srédkow wót tšeých
 - » stimulérwanje endogenego rošczenia
 - » pówušenje aktiwitow transfera
- póbitośa inowaciske bony za F&E-projekty w zgromadnem žéle z regionalnymi wědomnostnymi institutami, wobželiś regionalne želajuce předewzeša inkluziwnje rucnikařstwo na lužyskich clusterach a píchodowych pólach
- stwórjenje prototypowych želańjow (Maker-Spaces)

06

Wobšyrne rozšyrjenja wobstatkow a zasedlenja zmóžnju pozitiwne wuwiše želowych wikow a góspodařstwa.

- natwariš seš za wuwiše wobstatkow a zasedlenje, regionalne kompetence, redy napóranja gódnotow a struktury wutwarjowaś, zjawne zastojnsta ako serwisowych służbywubarjow zapšegnuś a předewzešarjow z formalnych póstupowanjow w dalojke měrje wulichowaś
- systematiska registracija a strategiske předstajenje potencjalow, aby se zmóžniło wuwiše we lužyskich clusterach
 - » góspodařski a wědomostne bazérujucy z fokusom na redy napóranja gódnotow
 - » płoniny a twarjenja pód wužywaniem Bramborskego Business Guide
- financlne srdki, digitalnu pódprę a personal w zastojnsthach dlujkodobne k dispoziciji stajiš, a stakim natwarjowaś a dajej wuwişa zastaranje płoninow, wuwiše želařstwowych wobceřkow a płoninowy management
- wuwişa želařstwowe wobceřki z CO2 neutralnym zastaram z energiju a wóžikon, jo-lic až jo trjeba w rorach a eko-logicu zagronitosć na zasedlenju zajmowanych wužywaś
- objektivne a wobstawnje aktuelne póbítowanja za inwestorow nastajiš, inteligentne programy wužywaś
- w slézeńskich šežyšcach se procowaś wó ekscelencu

07

Założenia eksistencow a písewzeša předewzešow su se wuspěšne písewjadli. Eksistérju wětše předewzešarske struktury, kenž z Łužyc/Łužice/Lausitz sameje samostatne předewzešarski rozsužuju.

- eksistérjuce pódprerowanje wót lotsowych służbow až ku komornym a wusokošulskim projektam spéchowaś a paralelne nowe drogi wuproběrowaś, žiwajucy na lužyske clustery a píchodowe pól
- stwórjenje aseleratorow k pódprerowanju wusokogódnich předewzešowych założowanjow
- etablérowanje kultury "Předewzešarstwo" pósromje rješaza kubłanja
- pólěpšenje ramikowych wuměnjenjow za założowanje

nowych eksistencow p̄ez natwař założowańskeje seší,
wobstojecej ze wšich pódperowańskich akterow z neutral-
nym koordinaciskim městnom

- » stwóriš transparencu za założowarjow a p̄ede-
wzeańskich naslědnikow w temach póbítowanja, nagra
njańske partnerje a spéchowańske srědky, wobstojece
wutwariš a wót partnerjow wužywaś, ako p̄ede-
wzeańska berze Nexxt Change
- » zapšegnuś dalnych aktiwnych móžnych pódperarjow
ako sib, business angels (Barliń/Bramborska a Sakska),
ale teke iniciatywy wrośtarjow
- » zmóžniš wuměny a kwalificerowanja pódperowańskich
akterow w seší
- » zgromadny system monitoringa k założowanju stwóriš

ROLNIKAŘSTWOWE, GÓLNISTWOWE A RYBAŘSTWOWE RĚDY NAPÓRANJA GÓDNOTOW

Łužycy jo region z tradicionelnje mócnym rolnikařstwom, gólnistwom a rybařstwom. Toś te wobceřki maju wjeliku zagronitosć za trajuce zawěšczenie zjawnych pokładow ako biodiwersity, wody, zemje a pówětša. Najsánski rum jo kradu wótwisny wót funkcionality wobgospodarjenja tych płoninow a wódow a z nimi zwisujucymi wugbašami. Změna struktury bitujo tomu sektoru móżnosć, natwarjowaš abo zmócníš rědy napóranja gódnitow a aktiwnje pśinosowaš ku gospodařskemu wuwišemu.

GÓSPAŘSKÉ SPĚCHOWANJE A WUWIŠE

Wuchadniščo

Rolnikařstwo

Łužycy ma we wjelikich žélach njepśigódnne pśirodne wuměnjenja městnow. Předewšym lažke pěskowe zemje, změna mjazy suchotami a wjelikimi wódami a póškódowanja spodneje wody dla wudobywanja brunice znižuju wunoski. Wóni laže w dolnej tšešinje zwěžkowego pšeržeka. Za nowe gospodařstwa a rozšírenja dawa mjenjej płoninow, dokulaž płašzna zemje stawnje stupa. Pominanja ščita wobswěta a klima ako teke spěchowanje derjeměša zwěrjetow pówuše šišć pšiměrjenja na rolnikařské předewzeša. Mlokowe gospodařstwo šerpi na wusokich kostach a njedosegajucích dobytkach. Za natwar regionalnych woběgow feluju předewšym w měsowem sektorje pšeželańskie kapacity. Šanse za rolnikařske produkty z Łužycy su dobre dla bliskich centrow Barliň, Drježdžany a Lipsk a teke dla stupajuceje licby gósici. Přistup na mark wóstanjo dla monopolowej pozicije žywidelowe go wikowanja šězki.

Góla, gólnistwo a drjewowe gospodařstwo

Zwisujuce Łužyske góle strony su koridor zwězanych biotopow z europejskim wuznamom. Góla jo ščit za wjele družinow zwěrjetow a rostlinow a pśinosujo k šítoju klima a decentralnemu dobywanju energije a šoploty. Ako teke w drugich regionach jo se teke how licba drjewo pšežetajuczych zawodow pómjeňšyla a koncentrujo se na někotare wjelike předewzeša. We Łužyskej góli dominěrujo chójca a wšake druge jeglinowe bomy. Wobstatki su wósebnje njerezistentne pšeživo suchoše, štormam, imisijsam a insektam. Změna klima buzo tšachotu pśed wognjami dalej pówětšyš, wjeleserakosć družinow znižyš a gólnistwo a drjewowe gospodařstwo kazyš. Emisije wobchada, rolnikařstwa a milinarnjow su zemju a rostliny dlužkodobnje škódowali. Drobnučke předewšym privatne płoniny ako teke starstwo wobsejžarjow góle zadoraju wupóceranju gospodařskiego potenciala.

Akwakultura a rybařstwo

We Łužycy mamy nejwětše gromadu zwisujuce, wobgospodarowane strony gatow Niemskeje. Główny słup akwakultury a rybařstwa jo kubłanje karpow w gatach. Diwersifikacija jo jano słabo wuwiita. Pšeželańskie kapacity z gospodařskim wuznamom njeeksistruju. Wobgospodarjowanja gatow zdźarzuju na swěše jadhorazowu kulturnu krajinu, kenž jo pó žélach ako biosferowy rezerwat UNESCO pšipóznata. Za wódowu regulaciju we Łužycy maju gaty pšež granice regiona segajuci wuznam (ščit pśed wjelikimi wódami, wódowy reservoir). Změna klima z pšíberajuceju

suchotu zastaranie z wodu dalej pšíwostšjo. Zwenka wódow su se mógli moderne formy akwakultury wuwijaš. Za skublánje zasajžowańskich rybow se wużywa šopłota brunicowych milinarnjow. Pši wjelkomilinarnjach su nastali założki za podukciju regionalne trjebnego rybjecego wulagnjenja.

Regionalne napóranje gódnitow a zwikowanje

Napšašowanje za regionalnymi produktami stupa. Wjelike pšeželańskie zawody orientruju se předewšym na nadregionalnych wótbywaniščach. Małe póbitorarje namakaju swých kupcow w lokalnej wokolinje. Přistup na mark za fryšnu zeleninu póséžujo se ze strukturelnymi zadoram. Napšawdne napóranje gódnitow se stakim lěbda realizrujo. Zaręzanja, pšeželanje mloka a rybow se w reguli njepśewjedu w regionje. We wikowanju njejo kóńcna produkcija ako "Made we Łužycy" wěcej spóznaš. Psesegajuce zwikowanje Łužyskich produktow njeeksistruju. Direktne zwikowanje Łužyskich produktow pśeweježo jano mało gospodařstw. Drobnučke, lokalne modele wótbytka stoje na zachopjeňku, pši comž su logistika a transport w najsánskem rumeje wupominanje. Producenty su lěbda w stawje, se z drogami wótbytka a image-kampanjamia zaběraš. Regionalne iniciativy, kenž informěruju, wujasnuju a zwězuju, se w njedosegajucej měrje wužywaju. Centralne kampanje pšetrjebowarjow k spěchowanju regionalnych, sezonowych, wobstawnych a fairnych produktow nježiwaju na žywješku wopśawdnosć małych producentow.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Rolnikařstwo

01

Wobstawnie wobželanie róle jo wutwarjone z diwersnymi móžnosćami zaslužbow zachopjone wót klasiskeje produkcije žywidłów až k honorérowanju pozitívnych efektow na zjawne pokłady ako na pś. na ščít zemje, klima, krajiny a pširody.

- stwóriš system pówabkow za wokolnoscí pśiměrjonemu wobželaniu role, w kombinacji z wuwiówymi programami najsańskego ruma, z napšawami za ščít rolnikařskego wobswěta a klima a za dojadnany ščít pširody
- pólěpsyš pśistup k inowacijam a eficientnej technologiji z intensiwnym spěchowaním městnam pśiměrjonej produkciu a wótpowědujucej techniku

02

Rozšyrjenje rědow napóranja gódnotow a kooperacijow ze zaměrnymi inwesticijami k zawěšenju regionalnegu marka pšínosujo k stabilizaci agrarnego gospodařstwa a k zachowanju zastarańskeje wěstosći z regionalnymi žywidłami.

- wutwarjenje regionalnych kapacitow pšeželanja žywidłów
- spěchowanje nakupowańskich a zwikowańskich kooperacijow
- etablérwanje regionalneje žywidłoweje marki "Łužyc" we wjelikem wikowanju a direktnem zwikowanju

03

Dobre wobstawnie rolnikařske wobželanie jo towarišnostnje pšípoznate ako element zjawnych służbow. Městnam pśiměrjone rolnikařstwo slědujo principam woběgowego gospodařstwa a orientěrujo se w systemje zemja-rostlina-zwěrje na zachowanje a pówušenje płodnosći zemje. Kwalita žywidłów a zjawnych pokładów ako biodiversity, pówětša, zemje a wody jo se pólěpsyła.

- koncentrēowaś potenciale pórąžowanja a slěženja a Łužyskotyplske kriterije wuwijaś
- rolnikařske wobželanie pśiměriš kritiskim wódowym kapacitam na pšikląd z dobrymi slědami płodow, wuzwólenim družnow, ze zemju šonujucimi wobželaniem a sajžaniam a z dobrymi technologijami wobdeščowanja
- integracija pcołkařstwa do programow k intensiwnemu spěchowanju, pówolańskemu wukublanju a regionalnemu zwikowanju

04

Konwencionalne a ekologiske rolnikařstwo stej rownogórdnej.

Dawa šyroku akceptancu za wše systemy rolnikařskiego wobželania napšešiwo drugim zajmcam wužywanja zemje.

- zawěšenje rolnikařskiego wužywanja zemje pšež zemske towarzystwo
- źiwaś na prioritne rolnikařske płoniny, reducěrowaś cuze wužywanje zemje a spekulacijam zadoraś

05

Łužyske rolnikařstwo jo klimaneutralne a jo inowaciski a modelowy region za decentralne dobywanje energije pšež energijowe rolnikařstwo.

- kombinērowaś rolnikařstwo, wěstosć zastaranja, ščít resursov a klimaneuterálnosć
- energijowe rostliny ekologiczki zmysłapołnje integrerowaś do dobywanja energije
- agrogólnistwowe a druge technologije spěchowaś
- stwóriš pówabki za wótnowjenje biopłunowych założek a za inteligentnu integraciju założek do wejsneje struktury, na pšikląd zastaranje ze šoplotu z dalokotopjenja

06

Rolnikařstwo jo atraktiwne, cesćone a naglédne pówolańje, za kótarež stoe w regionje wukublańskie kapacity k dispoziciji. Kapacity za pówolańskie dalejkublanje wótpowěduju pôtrjebnosćam.

- rozšiřiš nadzawodowu wukublańsku seś, pórąžowańskie a służbywugbajuce póbítowanja
- wopśimješowu a didaktisku kwalitu pówušyś, mjazy drugim pšež mócnjejšu integraciju do prakse
- stwóriš systemy pówabkow za priwatne wukublańskie póbítowanja

07

"Socialne rolnikařstwo" jo ako regionalna inkluziciska seś natwarijone.

- zmocniš na derjeměše towarišnsći orientěowane pšež wzešařstwo
- wuviše agroturizma a direktnych zwikowańskich założek w zwisku ze želopispóränskimi a terapeutiskimi programami

Gólnie, gónistwowe a drjewowe gospodařstwo

08

Gólnistwo ma pšichod a jo kšute pšešiwo križam. Dawa pórąžowańskie a pódprěworańskie póbítowanja ako teke pówabkowe

instrumenty za priwatne a komunalne wobsejžarje gólow.

- zmóčniš swójsku zagronitosć a wugałosć wobsejžarow gólow, organizatoriski zmóčniš zjadnošenja
 - intensiwerowaś njewótvisne statne pórãozowanje wobsejžarow gólow
 - we Łužycy wutwóriš městna za gólnikařstwowe wukubłanje
 - zmócnjenje gólnego slěženja, wósebnje za pgórnistwowe płoniny
-

09

Cełkowna płonina gólow we Łužycy jo se zachowała a se wósebnje na rekultiwérowych płoninach pówěšyla. Góle se pširože blisko wobgospodarjuju, měsane góle su se stwórili, zamóžnosć zběranja wódy jo se pówušla a nowostwórjenje spódneje wódy jo se pólěpšyo.

- zaměrne pówěšenje gólnych płoninow, wósebnje za stwórjenje gólnych kšomow a za strukturérowanie agrarnej krajiny
 - natwár w wuwiše modernego ščita pšed wognjami a katastrofami za góle
 - klima pšiměrjone měsane góle rozšyrjowaś
 - pólěpšyś zběranje wódy na płoninje a nowostwórjenje spódneje wódy
-

10

Potenciale k zniženju CO₂ a k wużywanju drjewa w ceļej goli su nejžlepzej wupócerane.

- za pširodu zjasliwe pówušenje drjewoweje produkcije a inteligenčne wužywanje drjewa
 - potencial až doněnta njewužywanego drjewa lěpej wupóceráš, wósebnje z małych priwatnych gólow
 - za wězanje wuglika bagna rewitalizéraoś a funkcije gólnje zemje pólěpšyś
 - pšidatna produkcija drjewa pšez woplěwanje krajiny, agro-gólniske systemy abo krótkodobne se wótměnjece plantaže
-

11

Gólnistwowa infrastruktura wótpowědujo pominanjam gólnego wobgospodarjenja a wjelebocnym zajmam gólnych woglédari.

- spšistupnenje gólow a stav gólnych drogov pólěpšyś
 - natwariś system k wjeżenju woglédari za wšakorake wužywanje (kólasowařske sčažki, drogowařske sčažki, drogi za rejtarjow, mountenbikowe cery a druge)
 - wódychańske póbítowanja integrerowaś do wuwišowych konceptow
-

12

Mjazynarodne a narodne konwencije k biodiversiše (pšedewšym CBD-dogronjenja) su we Łužyskich gólach zrealizowane.

- zawěściś wjeleserakosć žywjeńskich rumow, družynow a genetiskich wugótowanjow

- pširodne wuwiše wót pěš procentow góle zawěsciś, dwa procenta žiwizny pšedewšym w zjawnych gólach napóraś, zapšegnuś pgórnistwowe płoniny
 - spěchowanje wěstych typow žywjeńskiego ruma a družynow ako na pš. wjelka, łosa, rysa, mórskego jerjeła carnego bósona a njetopyřskich zwějetow
-

13

Góntwa póbitojo strowe, regionalne žywidl a pšinosujo k wobzwarowanju strowego wobstatka žiwiny, k zadoranju žiwinowych škodow a mrětow, k ščitoju pširody a družynow ako teke k pširodnemu wuwišeu góle.

- pówušyś direktne zwikowanje žiwinowego měsa, zmóčniš regionalnych žiwinowych wikowarjow a założki k pšeželjanju žiwiny
 - napóranje žiwinowych zadorow, aby se wobgranicowali žiwinowe škody w rolnikařstwje a gólnistwje
 - intensiwerowanje góntwy k wótwoboranju žiwinowych mrětow a k zawěšceniżu gólnego wuwiša bžeze ščitnych napšawow
-

14

Do wuběžowanja zamóžny cluster gólnistwo a drjewo pšinosujo k regionalnemu napóranju gódnootow a k trajucej substituciji klimaškodnego zasajézenja resursov. Póžel drjewa a drjewowych zbytkow ako klimaneutralne nosarje energije za decentralne dobywanje energije a šoploty jo se bejnje pówušyt.

- dlužkodobne produkty za swětowy mark wuwijaś
 - natwarjowaś slěžeńske kapacity a techniske wjelikozałożki za inowtiwne produkty a wužywanje drjewa
 - clusterowy management a seš dalej wuwijaś, teke ze sednymi regionami w Polskej a Českej
 - potenciale milinarnjow a jich infratraktury wužywaś
 - Łužycu wuwijaś k bioenergijowemu regionoju, regionalne góspodařstwowe woběgi za biomasu stwóriš
-

Akwakultura a rybařstwo

15

Łužycy jo europejski šězyšcowy region za inowatiwnu akwakulturę a rybařstwo a teke pšípoznate a woblubowane strony pójchada trajuci a resurse šonujuci napóranych rybjecich produktow.

- k dispoziciji stajenje regionalnych kwalitatiwnych produktow z certificerowanju trajucej produkciju, ako na pš. ASC, bio-certifikaty, ščitane geografiske pôdaśa
 - skšušenje Łužyskich markow, ako na pš. Picańske karpy, Łužyske ryby, Górnolužyske biokarpy
-

16

Akwakultura a rybařstwo stej stabilnej góspodařskej branžy a bitujotej góspodařski dobre perspektivi. Rybníkarj jo zaměrnje spěchowanje pówolařske wukubłanje. Licba žělowych městnow jo se pówušla, dawa moderne žělowe wugótowanja ako teke spšawne zaplašenje.

- projektowe spęchowanje akwakultury a rybařstwowych pśedewzešow
-

17

Łužyski kompetencny centrum/institut za akwakulturę a rybařstwo zjadnošijo wukubłanje, monitoring, nałożowane slěženje, projektowy management, pśewózowanje pśedewzešow a kubłanje. Psi techniskich akwakultury załožkach zwenka wódow jo Łužycą wjeduca.

- wutwarjenje wukubłańskiego městna Rakece a joga wuwocowařskego a wopytowařskiego załožka ku kompetencnemu centruju za trajucu a inowatiwnu akwakulturę a rybařstwo
 - etablērowanie wědomnostnego clusteru za akwakulturę a trajuce rybabařstwowe wobgospodarjenje wódow
 - dalej wuwijs wótwórjone woběgowe załožki na městnach z kontinuērowanym zastaranim ze šopleju wodu za produkciju rybjecych wulagnjenjow a zasajžowařskich rybkow za gatowe gospodařstwo
 - mócnjejše wužywanje wót městna njewótisnych, zamknjonych woběgowych załožkow
 - inowatiwnie dalejwužywanje wobstoječich twarjenjow, metodow k wužywanju wobnowjeřskich energijow, cysćenja trjebaneje wody a wobswětoweje techniki
-

18

Tradicionelne gospodařstwo karpowých gatow jo se ako rucničkařstwo a kulturne derbstwo zachowało. Gatowe gospodařstwa su kšuse pšešivo krizam nastajone, jich gospodařska situacija jo se stabilizerao.

- zawěšenje tradicionelnego gospodařstwa karpowých gatow ako imaterielne swětowe kulturne derbstwo pšeši UNESCO
 - stwóriš wuwišowe perspektivi za wobgospodarjowanje gatow, na pš. z půvušenim płoninowych premijow a inwesticiskich pšípłašonkow
 - natwar pšeželańskich, zwikowańskich a logostiskich strukturów, na pš. ako zgromażeństwa producentow
 - diwersificerowanje póbitowanjow, ako na pš. dowól na rybařskem dwórje, dwórowe lody abo wobgospodarjowanje załožkow w jazorach něgajšnych jamow
-

19

Gatowe gospodařstwo jo se w swojej charakteristiskej cełkownej strukturje a wupregowanju zachowało, parcielne šítane ako teke z, biologisku vjeleserakosć zachowajucej, rybno-gospodařskim wužywanim a woplěwanim gatow zwězaneju a z wobswětu wótpowědujucej wašnju produkcije dalej wuwijsa. Management wody jo se optiměrował gromaze z primarnje pśislušnymi gmejnami, zwězkami a zastojnsthiami.

- daloko segajuce zachowanje gatnych płoninow w swojom žinsajšnem wupregowanju, management šítanych stronow zmócnis
 - natwariš organizaciski zwězk rybnikařstwow, pśislušnych gmejnou a zastojnsthiam
 - inwestērować do pśewježenjow wody k zastaranju
-

wóteběrjarjow wody, k stabilizacji mlogosći wody (pśedewšym Sprjewje) a napóranju gašeńskich rumow psi wusokich wódach

20

Zwarbowařske rybařstwo (pśedewšym w Błotach) jo zmócnjone, rybařstwo w lichem casu za wodychanje a turizm jo w pśirodnych wódach etablērowane. Akwakultura (wobgrożone sešowe założki), kalsiske zwarbowařske rybařstwo ako teke rybařstwo lichego casa wužywaju pgórnistwowe jazora resurse šonujacy.

- se góžece pgórnistwowe jazora za wužywanje za rybařstwo a akwakulturne założki wótpowědujacy pśigótowaś
 - kontrolērowana rybjeca produkcija we wobgrożonych sešowych założkach
-

Regionalne napóranje gódnitow a zwikowanje

21

Produkcja, pšeželanie a zlepšenie rolnikařskich produktow wóstanjo w regionje. Zwězujuce dypki sešow zawěše městnoju bliske a wobšyrne pśewózowanje zawodow a akterow w regionje.

- wuviše přednego schójěnika pšeželania, ako na pš. rězarnjow, mlokarnjow a rybjecich pšeželarnjow
 - spęchowanje wusměriš na regionalitu a trajnosć, městnoju bliskich koordinatorow zasajžiš
 - pódprěowaś akterow psi natwari abo pśewešeu zawodow
-

22

Pšetrjebowarje identificeruju se z regionom a joga produktami. Priwatne kupce ako teke pšeželarje a wjelikowóteběrjarje maju pśegléd wó produktach z Łužycy.

- stwórjenje regionalneje łužskeje kšywoweje marki, skšušenje wobstoječich a ewentualne wuviše pśidatnych regionalnych markow
 - mócnjejše zapšegnjenje rolnikařstwa do turistiskego zwikowanja
 - digitalne zwězanje informacijow za kónčnego pšetrjebowarja
 - mócnjejše wužywanje póstupowanja šítanych produktow pó ceļej EU
-

23

Pśistup k regionalnemu markoju jo se zlepšył, logistiske rozvězanja za transport łužskich produktow su se zrealizerovali. Wše aktery pśospromje rěda napóranja gódnitow maju pśistup k njomu.

- natwariš kooperacie z hotelami, gósćećami a turistiskimi akterami
- wuviše abo adaptacija funkcioněrujucich logistiskich strukturów
- integrērować logistiku a transport wórow do konceptow mibility

4. WUWIŚE FACHOWYCH MÓCOW

WUWIŚE FACHOWYCH MÓCOW

Toś ten wobceŕk woględujo se pód želnymi aspektami dobywanja fachowych mócow, wuwiša fachowych mócow ako teke wězanja fachowych mócow. Wón jo wjelgin wótwisny wót demografiskego wuwiša a pšašanja, lěc dajo wobstawnje a dosegajacy derje wukublāne fachowe mócy na městnje. Wótpowědjujacy tomu pójzo teke w pšichože wó to, z kublańskimi institucijami a póbítowanjamia zaměrnje fachowe mócy w regionje wukublaš a dalej kublaš, aby pšdewzeša mógalí w nowych gospodařskich temowych clusterach nاماš kwalificerowanych sobuželašerjow.

Wuchadnišćo

Situacija fachowych mócow jo we Łužycy/Łužicy/Lausitz pregorwana wót wusokego pšeréznego starstwa žělajucych a słabego reservoira k dispoziciji stojecego personala. Južo dla demografiskego wuwiša by mógało do 2030 něži 75.000 žělowych mócow felowaš. To se hyšći pšiwośćsjo dla atraktivity Barlinja, Lipska a Drježdžan. Nowozasedlenja we wobceŕku produkcije (Tesla) a službywugaša (lětanišćo Barliň-Bramborska) žělowý mark pšídatnje wobšežkuju. Krajne granice pšesegajuce zgromadne žělo pší zaweščenju fachowych mócow pak až dotychmest njeek-sistěrujo.

Dobywanje fachowych mócow

W Bramborskej a Sakskej dajo rozdželne projekty a zachopki w regionalnej pšołańskej orientaciji. Toś te napšawy se za wěšty žěl pšewjedu z glědanišća šulow a nosarjow. Systematiska pšołańska orientacija pó pótřebje branžow z wótpowědjujucej MINT-orientaciju dajo se pšedewšym w bramborsken želu Łužycce wutwarjowaš. W Sakskej su regionalne koordinaciske městna zagronite za pšołańsku a studijnu orientaciju. Potenciale šulow z wósebnym wusměrjenim ako pôdlymjone MINT-wukublāne, czorčeny profil abo mjazynarodna wuměna se wót pšedewzešow w njedosegajucej měrje za dobywanje dorosta wužywaju. Z Bramborskeju techniskeju uniwersitu Chóšebuz-Zły Komorow, Wusokeju šulu Žytawa-Zgórjelc, Pšołańska akademiju Budyšyn, z Techniskeju wusokeju šulu Wildau, wótnožkami TU Drježdžany ako teke rědom slězeńskich institutow ako Fraunhofer, Helmholtz-centrum a Senckenberg towarzistwom za pširodne slěženja jo Łužycy/Łužica/Lausitz w akademisko-techniskem wukublańskem a slězeńskem wobceŕku wuběrnje wutwarjona. Aktuelnje se pak jano w njedosegajucej formje ražjo, studujucych za fužyske wusoke šule dobywaš a absolwentow do regionalnych pšedewzešow integrerowaš. Pšicyny su wjelebočne: Zajm za pširodove wědomnosći se jěsno dosć njewubužijo. Wobstoje deficit marketinga wusokich šulow, kótarež se teke w njedosegajucej měrje do regionalnego marketinga integreruju. Felujo na wótgłosowanem jasnom póstajenju profila w studijnem póbítowanju. Diversne studijnje směry njepasuju k pótřebje regionalnych pšedewzešow, z kótarymiž teke jano słabe zwiski wobstoj. Wušej togo njejo se až dotychměst, wusoku licbu wukrajnych studujuczych na BTU Chóšebuz-Zły Komorow pó zakónčenju studija w regionje zdžarzaš. We wjele wokrejsach a městach dajo regionalne iniciatiwy, kampanje a image spěchujuce napšawy, potencielnych wrošarjow a pšíšegnjecých nagranjaš. Póbítowanja toś teje pšiwiatańskeje kultury wabjone celowe kupki pozitiwnje

gódnosće. Wukrajne fachowe mócy nješteje pší tom bžezpósřednie we fokusu iniciatiwow, rownož ma wobrošenje na wukrajne fachowe mócy w pšigranicnych regionach teke potencial za jich dobywanje. Wósebnje w Górnjej Łužycy žěla wjele pólskich a českich žělabných w pšísamem wšych branžach. Strategiske zgrondadne žělo za dobywanje fachowych mócow eksistěrujo jano punktuelnje. To lažy teke na felujucych financialnych a personelnych resursach..

Wuwiše fachowych mócow

Předne zakłady za wuwiše "Kompetencnego regiona Łužyc" su skłažone. Z tym dej se pó ceļej Łužycy natwariš kublański rěd wót pšołańska je orientacije pšez MINT-kublāne až k inowatiwemu wu- a dalejkublānu. Konkretne zachopki su na pš. zasedlenje slězeńskich institutow, platforma www.mint-lausitz.de, planowanja za inowatiwny wuknjeni centrum Łužycy k pšoznawaniu pšołańskich perspektiw, planowanje wugbašowego centru ma pšodjacorna Łužycy za wu- a dalejkublāne we wobceŕkach metal, wumělske mašizny a chemija w Schwarzheide, Dock Łužycy – kompetencny centrum za założowarjow a žělaštvo w Carnej Plumpje.

Wězba fachowych mócow

Wěste žělowé město, pšiměrjona zaslužba, familiji pšigódné žělowe case, móžnosći wuwiša – wšo to se rozmějo ako "Dobre žělo" a pšodpěrujo wězbu fachowych mócow. Wósebnje na industrijowych městnach ako Grodk a Schwarzheide ako teke Cottbus/Chóšebuz ako zastojnsthové a kublańskie městno wobstoj w tej nastupnosći južo wusoki niwow. Atraktivita tych žělowych městnow se hyšći pšodpěrujo z dobrym wobchadowym pšízamknjenim. Glědane na ceły teritorium ma Łužycy/Łužica/Łausitz pšodpšerězkowe wuwiše. Pšedewzešska kultura se zazuwa cesto ako njeatraktiwna. Póbrachuji cesto pšízamknjenja k zjawnemu bliskemu wobchadoju, pšedewšym do žělaštowowych wobceŕkow móžoš cesto jano z priwatnym awtom dojěš. Dlujkodobna wězba fachowach mócow jo stakim šězka. Wósebnje pšotřefony wót wusokeje fluktuacije jo turistiski sektor, inkluziwnje hotelow a gastronomije. Wažne wuměnjenje za dobyše fachowych mócow a za zadoranje pšecšěgnjenja jo pôdla atraktiwnych wukublańskich, studijnych a žělowych móžnosćow wusoka žywjeńska kvalita. Južo wobstojece pozitivne aspekty se donutšika a downenka njedosegajacy pšedstajaju⁴.

ZAMĚRY, ZACHOPKI JADNANJA A PROJEKTY

01

Łužyske regiony žělaju pšež granice zwězkowych krajow w strategiskej seši gromadu. Kublański cluster jo etablérowaný a zmóžnijo wuwiša w tom sektorje.

- założenie strategiskeje platformy "Zawěšczenie fachowych mócow", za pšawidłownu wuměnu akterow na regionalnej a krajowej rawninje k wuwišam a wopšimješam krajnego spěchowanja
- finančerowanje krajne granice psesegajucych pšedewzešow k jadnakim wuměnjenjam
- etablérowanje statistiskego informaciskego sistema fachowych mócow pó ceļej Łužycy ze žiwanim na a da-lejwuwišim wobstojecich strukturow ako bramborskego informaciskego sistema fachowych mócow, inkluziwnje wenkownych napšašowanjow za cluster (na pš. pótrjeba fachowych mócow, wukublański staw a pótrjeba, wuwiše žělowych městnow z wusokim napóranim gódnitow, wuwiše mytow)
- kraje psesegajuce wótglósowane zgromadne žělo pši centračch wušego schójčeńka a pwołańskich šulach we Łužycy/Łužicy/Łausitz, mjazy drugim pši planowanju městna a profilērowanju pwołańskich šulow
- wótglósowaś kraje psesegajuce wužywanje kapacitow zwězanego wukubłanja
- wutwariś kraje psesegajuce wótglósowanje a kooperaciju wósebnje we wusčejiem "granicnem rumje" we wobceřkach wu- a dalejkubłanja
- napóraś kraje psesegajuce rozwězana mobility, pši tom eksistērujuce adaptérowaś ako bramborski acubu-tiket, semesterski tiket a bramborski Barliń-tiket

02

Na regionalne pabitowanja a perspektivi jo pokazane, wóni su znate a napšašowane.

- natwarj adnotneje kraje psesegajuceje internetneje plat-formy za konkretne pabitowanja adnotliwych celowych kupkow wšich wobceřkow fachowych mócow (praktika, studijne pabitowanaja, wukublańske pabitowanja a druge) ze zapšimješim južo wobstojecich portalow, inkluziwnje pokazanja aktuelnych terminow ako na pwołanje orientērujuce wiki
- storytelling, na pšiklad
 - » wuwiše pla pšedewzešow
 - » nowowuwite produkty pšež dalejkubłanje a inowaciju
 - » wugótowanje "Dobrego žěla"
- wótglósowane pytańske formaty pšewjasć

03

Region ma kwalificērowane fachowe mócy, kenž rad ze swójimi familijami we Łužycy žywe su.

- městny marketing wusměrjowaś na temy dobywanja fachowych mócow a jich wězbu a wuwiša konkretne projekty za celove kupki, branže a regiony
- pódpreraś eksistērujuce aktery a wuspěšne napšawy w tom sektorje, pšidatnje nowe formaty wuwiša za clusterowe a dalše strukturu póstajece pšedewzeša, zastojnsta, wusoke šule a slěžeńske instituty
- se wobrośi na potencielne fachowe mócy regionalne, narodne a mjazynarodne, pši tom wuwiša k multiplikatoram šule, wusoke šule, žělowe agentury, założki lichego casa, iniciatiwy wrošarjow
- mócnjej harmonizērowaś pótrjeby regionalnego góspodařstwa a wuwiša studijnych pabitowanjow na wusokich šulach
- wuwiša mjazynarodne jadnorazowe studijne pabitowanja a moderne formaty pósřednenja wědy zasajžowaś
- wabiś studujucych ako žél partnařskego marketinga městna
- wuwiša pósřednjenje absolwentow pó pšiklaže sakskego pabitowanja tranfer talentow w zgromadnem žele z Łužyskimi wusokimi šulami
- stwóriś personalowe poole na pšiklad we wobceřku akademikarjow za F&E-projekty, aby se zadorało žeram pši pštajenjach na cas a na pš. wót změny struktury pótrjejfo-ne pšedewzeša se zmóznili
- wuwiše aktiwitor, aby fachowe mócy a studujuce swójo žywiejske srježiščo we Łužycy wobchowali respektiwnje pš studiumje wuzwólili

04

Łužica/Łužica/Lausitz jo se ako góspodařski a kompetency region we wobceřku wu- a dalejkubłanja etablérowała. Gónjař togo wuwiša su pabitowarje kubłanja z inowatiwnymi, pótrjebe wótpowědjujucymi, do pšichoda zamóžnymi wu- a dalejkublańskimi pabitowanjami ze šežyšcom MINT. Gromadugraše pwołańskie orientacie a wu- a dalejkubłanja živa na pabitowanje a napšašowanje, jo kwalitatiwnje na wusokem niwowie, pótrjebe wótpowědujuce a do pšichoda wěste.

- wuwiše kradu pšiměrjonych dalejkubłanjow na zaklaže walidne zwěšcanych pótrjebow pšedewzešow a branžow, wužywaś moderne metodisko-didaktiske koncepty a digitalne móžnosći, kenž wótpowěduju se měnjecym pótrjebam regionalnego góspodařstwa w změnje struktury
- pódpreraś kublańskie służbywugbarje pši pšawidłownem dalejkubłanju pedagogiskego personala

- wugótowanje kubłańskich służbywugabrow kradu a systematiski pólępšyś
 - kubłańskie institucije a pśedewześa mjazsobu zwězaś
 - » zawézanje fachowych resortow w krajowych ministarstwach
 - » natwař a długkodobne spěchowanje neutralnego sešo-wego managementa ako baza za pótřebam wótpowědujucym póbítowanjam wu- a dalejkubłanja
 - » zawěsćenje techniskich, personelnych a wopśimješo-wo-koncepcionelnych zamóžnosćow kubłańskich służbywugbawarjow
 - kontinuērowane pólěpšenje splešenja służbywugbawarjow z pśedewześami, slěžeńskimi institutami, zastojnswami a dalšnymi wobzélonymi w regionje
 - kubłańskie póbítowanja z fokusom na wobstatkowe clus-tery, aby se wobstojece pśedewześa wuzamóžnili za nowe wupominanja a pśichodowe clustery a póla wótpowědujuc regionalnym potencialam sobu wuwijali
 - wuwijaś celowym kupkam specifiske póbítowanja za źiši, młodostne, wukrjeńce a studujuce ako teke za fachowe mócy
 - » dalej wjasć, sprofesionalizěrowaś a trajnosć dojšpiś w aktiwitach pówolańskaeje a studijneje orientacie na wušych šulach, gymnazijach a drugich praktiskich wukublaniščach ako na planowem inowaciskem wuknjeńskiem centrumje (ILL), wusměrjone na pótřebach regionalnegp gospodařstwa
 - » natwariś pó celem teritoriumje regionalne kubłańskie póbítowanja w sektorje lichego casa ako wótwórjone žělarnje, Cyň něco!, First, Lego League, abo mejstařstwo psí lětanju z dronami
 - » natwariś zgromadne žělo z MINT-EC sešu, aby se stwórili ekscentrentne póbítowanja na wusokich šulach
 - » zmóčniś wobstojece wukubłańskie zwězki a pó pótřebje dalej wuwijaś
 - » wusměriś planowanje městna a profilowanje pówolańskich šulow na pominanjach regionalnego gospodařstwa
 - » wuwijaś wjelgin moderne centry wušego schójčeřka a pówolańskich šulow, na p. píiduci wugbašowy centrum pódwjacorna Łužycia
 - » wuwijaś specielne rozwězana mobility a digitalnych formow pósřednjenja pówolańskaeje wědy za wuknjeńcow
 - » zgromadnje wužwaś potenciale kubłańskich služ- bywugbawarjow
 - stwóriś specielne póbítowanja za moderny energijowy region, wobstojece móžnosći wužwaś, nowe kubłańskie póbítowanja derje pśedstajaś za wše celove kupki teke we wobceřku zaběrow w lichem casu
 - wuwijaś mjazykomunalne zgromadne žělo ako teke wu- a dalejkubłanje we wobceřkach bioekonomije a resursowej eficience
 - pśesegajucy pśemyslowaś temy a póbítowanja ako kreativnosć a strowosć
-
- ## 05
- Pśedewześa Łužyce/Łužicy/Lausitz su na temu fachowych mócy do pśichode wěste pśigótowane.
- zmóčniś wuměny pśedewześow a kooperacie
 - » branžam wótpowědujuce žělowe krejze zagronitych za

personal (na p. WiL w zgromadnem žěle z IHK, TÜV, WFBB)

- » organizěrowaś zmakanja strukturu póstajecich pśedewześow ze zawězaniem KMU
- » zmóžniś kooperaciju wukrajnych studujucych na wuso- kich šulach k natwarimjazynarodnych póségow
- programy a aktivity wuwijaś, aby se pśedewześa we wobceřkach inowaciskeje zamóžnosći a mjazynarodnosći zmócnili
 - » analyzěrowaś pódprerowański struktur a pó potriebje wutwarjowaś (Inowaciski region Łužycia GmbH, wusoke šule, slěžeńskie institucije a dalšne pódprerowarje ako WFBB)
 - » wuwiše twařskich žělow inowaciskego kubłanja w zgramadnej seši:
 - » pósřednjenje wědy F&E a zakladne wuzamóžnjenje k wuwišeju nowych idejow
 - » F&E-projekty, produkty wuwijaś
 - » dalejkubłanja k F&E a internacionálizěrowanie
 - » natwariś zwězowadło za mjazynarodne zgromadne žělo mjazy absolwentami a pśedewześami
 - » alumni-žělo zmóčniś
 - » wukrajne aktivity spěchowaś a pódprerowarjow ako MinGenTec wužwaś
 - » rozšyriš rěcne póbítowanja za wukrajnych studujuczych, aby se z tym efekt tudywóstaša pówušť a srjejzno- a długkodobne fachowe mócy z funděrowanymi rěčnymi znašami dobywali
 - » zgromadne žělo specializěrowanych rěčnych šulow we Łužycy natwariś

06

Awtomatizacija, digitalizacija a na wěže bazěrujuca wusoka produktivita w pśedewześach zawěścio kwalificerowanym žělabnym derje zaplaſone žěto. Wuwiše zaslužbow lažy w zwězkowem pśerězku. Łužyca/Łužica/Lausitz ma pó celem teritoriumje inowatiwnych žělodawarjow, kenž ako se wót samego rozmějo pśesajže temu smy žywe z Dobrym žělom a nowe formy žěla glědajucy na infrastrukturę, žělowu organizaciju a wugótowanje žělowego měsna.

- analizu pśewjasć:
 - » Kótare ramikowe wuměnjenja muse se stwóriś, aby se pśedewześa dobyli, Dobre žělo póbítowaś?
 - » Co deje wobstojece a se zasedlece pśedewześa a žělowe městna glědajucy na inowatiwnje a Dobre žělo wugbaś, aby gospodařske městno Łužyca/Łužica/Lau-sitz wót togo profitěrowało?
- temy ako Dobre žělo, employer branding, moderne žělowe formy široko diskutěrowaś
- žiwaś na aspekty do pśichoda wěstych zjawných službow (na p. žišownje, šule, kubłańskie służbywugbawarje, wobchadowe zwiski)
- natwariś co-working-spaces (ako na p. w Lubinje z pśedvižonymi 400 žělowymi městnami) a transparentne pśedstajenje wužwanych móžnosćow

5. MARKETING, KULTURA, WUMĘSTWO A TURIZM

MARKETING, WUMĚŁSTWO, KULTURA A TURIZM

Donutšika identitu stwórjocy, dowenka image twarjocy, graju wuměłstwo, kultura a turizm wažnu rolu písi wuwišu struktury Łužyce. Wóni dawaju impulse a su instrumenty integracie. Na se wótgłosowane aktiwity marketinga z toś tych wobceŕkow mógu kradu písinosowaś k zmócnjenju pozicije Łužyce.

Wuchadnišćo

Marketing

Tak mało ako jo Łužyca až dotychměst homogeny kulturny rum byla, tak mało jadnotrje a stakim teke slabu widobnosć wuwiąjuce su w tej chyli diwersne marketingowe procowanja. Bračujo na derje wuwitem zgromadnem rozměsu za marketingowe napšawy zewšym. Rozdželne a na zgromadny cel njewusměrjone žředla finančerowańskich móžnosćow za marketingowe napšawy wubuże njespokojnosć. Politiske, lokalne a teke pśedewzešańskie pόžednosći wobšežkuju daloko segajuce agērowanie pśidatnje. Kritiske zgłedowanje na wuchadnišćo rjenegērujo daniż enormousne potenciale wjelebocnego regiona daniż pśiběrajuce zgromadne procowanja za lěpšu wenkownu widobnosć. W turizme stoje na zajmach a gódnach bazěrujuce turistiske žycenia we fokusu. How pokazuju etablērowane turistiske marki relevancu. Transnacinalny marketing, wósebnje glēdajucy na mjazsobne pόšegi ze susedami w Polskej a Českej, graju pśiběrajucy rolu.

Kultura a wuměłstwo

W změnje struktury su kultura, wuměłstwo a kreatiwita až dotychměst pόdgódnosće inowaciske a gόspodańskie motory, kenž transfer wědy, kulturelnu identitu a nowe stwórenje gódnów w regionje spěchuj. Toś ten sektor wobstoj z wót towarišnosći njasonego žěla ako teke wót intermedialnego (sociokulturelne centry, towaristwa) a priwatno-gόspodańskiego žěla (festiwale, pśedewzeša kultury a kreativnego gόspodařstwa). Priwatno-gόspodańska kulturna a kreativna scena pśibýva na gόspodańskem a towarišnostnem wuznamje. Natwarjocy na wjeleserakich stawiznach se wuwijaju modele stwórenja gódnów a kulturnych gódnów a se do pśichoda transformēruju. W zajžonych lětach jo se wótworila wósebnosć serbskego kulturnego derbstwa we wubéžowanjach, produktach a kooperacijach. Kulturna krajina se pokazujo heterogena z někotarymi swěšakami a wjele drobnymi wuměłstwovymi a kulturnymi pόbitowanjam. W kontekscē ze se zachopjeceju změnu struktury stej Bramborska a Sakska zgromadne žělo intensiwerowaļej. Pšiklady za to su Kulturna strategija Łužyca 2025, pśed krotkim zachopjony granice pšekšacujucy kulturny plan Łužyca abo Łužyski kulturny festiwal. Kulturelna wjeleserakosć serbskego luda jo žywa, jo wižeš a jadnorazowje wupregowana. Nawězajucy na tradicije, swěženje a nałogi su serbske zarědowanja, kublańskie institucije a infrastruktura Łužyce wšym gósćam wótwórjone. Kulturelna a rěcna bliskość serbskego luda k Českej a Polskej ma pόzbužujucy wliw na susedske pόšegi. Rěcna wjeleserakosć jo pregujuce znamje regiona, což se pokazujo na swěženjach, kublańskich instituci-

jach abo teke w pśedewzešach. Toś to bitujo Łužycy potencial, se pozicionērowaś ako europejski modelowy region za interkulturnalitu. Twańska a industrijowa kultura ma že enormousny potencial, wużywanje pak jo słabo wupregowane. Pó 1989 jo nejzpjerwnej přezy stojat šcit gódnich twańskich zawóstankow industrielneje zachadnosći (na pś. energijowe fabriki Górnikecy, briketownje Louise, chóšebuskeje dizeloweje milinarnje a wjele drugich). Ako niži hynzo se zmakaju how industrijowa kultura z fabrikami a wuglowyni jamami z europejskim krajinowym wuměłstwom z parkami a grodami a twórijo jadnorazowu krajinu w stawnej změnje. W europejskem parkowem zwězku Łužyca člonkojski organizērowane parkove krajiny maju wjelichy, ale pśeliš mało znaty mjazynarodny wuznam. Wóni zwězuju ako pśirodne mósty Dolnu Łužycu, Górnemu Łužycu a pólsku Łužycu.

Turizm

K pregujucym a reprezentērujucym turistiskim regionam Łužyce lice wósebnje Błota, Łužyske jazora a Górnemu Łužycu, kenž mlogę ako swój cel wiže. Wóni žělaju na zakláže swójskich turistiskich a marketingowych strategijow gromaže z drugimi dowólowymi regionami a turistiskimi zwězkami w dalojej měrje pak samostatnje a njewótisnje, ale wusko zwězane z danymi krajnymi turistiskimi strategijami. Wósebnu rolu pśi tom maju strony Łužyskich jazorow. Ako jadnučki zwězki žěla wón krajne granice pśesegajucy a žiwa južo wjele lět turistiski na temu změny struktury. Pódla togo abo žělnje integrērowany dajo rěd dalnych turistiskich žělnych regionow, kenž se za wětš źél we wěstych žělowych wobceŕkach z górejcymi zaměrami zwězuju. Wótgłosowane póstupowanje abo samo strategiju mjazy tymi destinacijami aktuelnje hyšči njedajo. Zgromadne žělo wobgranicjuje se na jadnotliwe temy ako pśi kólasowańskima sčázkoma Odra-Nysa a Sprjewia. Serbske kulturne derbstwo a wěcejrěnosć regiona se ako potencial za turizm njedosegajucy wuživa, wósebnje ako zwězawka za kulturny turizm, specielnie za celou kupku tych na ščitnych stronach UNESCO zajmowanych turistow.

Turizm se wót politiki a towarišnosći njewoglēdujo jano ako gόspodański faktor, ale se pźonajo ako cělkowny potencial za móc Łužyce w pśichoże. Wobstoje wjeleserake precne zwězania turizma k drugim temam pśichoda ako infrastruktura, žělowy mark, mobilita a kultura.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Marketing

01

Łužycia jo stwóriła rozměše za sebje ako region a stakim teke wuměnjenja za wuwiše swójskego znamjenja. Z transformaciskeje dopóranosći jo se wuwiňala gjardosc na psežywione a teke pśichod pregujuce procese změny. Žycenju za daloko segajucej stabilitu jo slědował lušt na bogaty, potenciale chowajucy, njeznaty pśichod. Jen stwóriš jo něnt jaden z nejmócnjej zwězujucych faktorow wobydłarjow. Łužycu wiže wótwenka ako se wšym wupominanjam stajece wuwišowe pólo, kenž jo ze swójeje gjardosci na došpite suwerena a dla togo wótŵrjonra wšym wliwam. Wótŵrjonosć a narskosć se interpretērujotej ako měrna wótŵrjonosć swětoju a wjeźotej k stupajucym napšašowanjam za casowje wobgranicowanym a trajucym pšebywanjam, intensivnym wuměnam a kwalificerowanym kooperacijam.

- Łužycu pšepokazowaś a zwikowaś ako rum rozwiśa
- naganjanje celoweje kupki, kótarejž jo individualnosć a swójske móžnosći twórjenja wažnejejša ako homogenita, wótcakowanja a kosum

02

Regionalna marka, kenž deňala se wuwijsa, rezultērujo ze zgronadnego rozměsa Łužycu pótřefjedy, nježiwajucy na rozdželne pregowane identity a wašnje wiženja. Wóna jo w regionje akceptērowana, pódprěrujo se w cělem předstajenju do wenkownosći wót wšich gospodařskich branžow a płaši ako platforma za wše regionalne marki, njewobzadrajucy pak jich samostatnej komunikaciji. Wucynjatosć marki na susedne regiony Pólskeje a Českeje wježo z wobzelenim europejskich susedow důjekodobnje k zawupytnjenju Łužycy ako transnacionalny region pśichoda. Swójsku gódnatu ma ako wósebne znamje dwójrěčny region a domownju serbskego luda, kenž jo kšuty wobstatk aktiwitow marketinga regiona.

- twórjenje kompetencnych clusterow a participatiwnego procesa regionalnych markow
- formulērowanie srježnodobnych aktiwitow a důjekodobnych zaměrow za nutšikowny a wenkowny marketing
- wótglosowanje ze zagronitymi wuwiša krajowu a formulērowanie politiskich naraženjow statkowanja
- wubužiš napšawdne pšežnanjenja za zgromadne wustupowanje pšež njezmocnu komunikaciju z wugabašowymi nosarjami
- regionalne aktiwy marketinga respektērowaś, pódprěwaś a zwězaś

Wumělstwo a kultura²

03

Wumělstwo a kultura pšewóżujotej towarišnostne a ekologoske procese změny a pšinosuju k pozitivnemu rozměsu šansow ščita klima a trajucego wuwiša. Kulturne institucije stajaju sebje cele dobreje wobstawnosći a želaju za nje.

- implementērowaś dobru wobstawnosć a eficiencu resursov ako wažne kriterije do směrnicow spěchowanja a pšizwólema
- zawěscíš kulturne derbstwo pšíducym generacijam, aby służyło wobstawnosći kulturnych institucijow a kulturnym póbítowanjam a pšinosowało k wutwarjenju kulturelnej infrastruktury

04

Napšawy "Centralnego koordinērujucego a kreativnego gospodařstwa" a "Kulturelnych zwězanišćow w najsańskem rumje" zawěscíju regiony pšežgajucy, centralizérowany profesionelny a trajny kulturny management. Wóni rownocasne zachowaju wjeleserakosć a rozdrobionosć teritorija a spěchuju akterow pójich individualnych pótřebnosćach. Kulturelne rozestajenje, wobzelenje a wuwiše se konsekwentne pódprěruj.

- zawěscíš zakladne kulturelne zastaranje a wobzelenje
- wobstojece institucije a póbítowanja z nadregionalne stakujucymi potencialami dalej wuwijsa
- wuželaś strategiju za kulturelne wuwiše w participatiwnem procesu, zaklad k tomu deňaj byś wuwiše strategije "Kulturny plan Łužycy" na bazy "Kulturna strategija Łužycy 2025"
- wuwiše koncepta za nosařstvo "Centralnego koordinērujucego městna kultura" w ramiku kulturnego plana Łužycy
- koncept mobility kultura - wuwiše wobšyrnegu Łužyskego koncepta k dojšpiu a pšistupnosći kultury w najsańskem rumje

05

Łužycy/Łužica/Lausitz jo kraj festiwalow.

- cesćis subkulturelne festwale, je kontinuērujucy spěchowaś a dalej wuwijsa, ako na pś. "Žiwa marchwej", "Mjazyna-rodny folklorny festiwal Łužycy/Łužica/Lausitz", "PolkaBEATS" a wjele drugich

Industrijowa, twańska, krajinowa a zagrodowa kultura

06

Historiske, nowe a krajiny, kenž deje se nowo wugóto-waś a kulturelna identita Łužyce se rozměju ako wuslědk gromadugraša geologije, rolnikařstwa a industrie. Z tym zwézane kulturelne a krajinowe procese změny se woglědujú ako samosebne píznamje a mów.

- napóraś móžnosći tranfera, aby se impulse dawali za procese změny w drugich europejskich regionach
- bólosne nazgónjenja zgubjonych jsow tematizérowaś a nažełaś

07

Załožki industrijowej kultury su městna, kenž wubužuju tradicionelne a nowe identity. Eksistēruju jasne ramikowe wuměnjenja za nasłedne wużywanje industrijowych twarjenjow a žělařstwowych arealow. Koncepty nowego wużywanja wótwórje teke móžnosći za bydlenje a zělo. Industrijowa kultura jo ako na inowacije se wjaselecy miljej z kreativnym potencialom wobstatk wuwiša regiona.

- moderacija písesegajucego rumowego wobraza ako teke participatiwnych a stwórielskich aspektow změny struktury, píseto: "Píýchod trjeba směrnice"
- wuwiše kriterijow kwality a písesajženja k dožaržanju dobreje planowańskae a twańskae kultury, píseto: "Kwalita trjeba zawěšćenje"
- założenie iniciatywy "Kultura se zmaka z píedewzešami"
- wuwiše wugałych formatow komunikacie a pósřednjenja k zawěšćenju procesa zwězhanja

Kulturne a kreatiwne góspodařstwo

09

Kulturne a kreatiwne góspodařstwo jo wótwóriło píigranicny rum k Pólskej a Českej ako teke serbske kulturne derbstwo. Kreatiwne nose serbske kulturne pokłady do Łužyce a downenka njeje. Wóni wużywaju městna, rucnikařstwo, wědu, rěc a muziku słowjańskae narodneje mjeńshyny za wuwiše nowych (digitalnych) produktow, kulturnych a dožywjeńskich póbitowanjow.

- wótwórjenje serbskich kulturnych pokładow za kulturne a kreatiwne góspodařstwo
- wuwiše specifiskich spěchowańskich programow za dalej-wuwiše tradicionelnych serbskich kulturnych pokładow (drastrow, tekstilnych a keramiskich tradicijow, twańskae kultury, muziki)
- písesajženje rezidencnych programow za kulturnje a kreatiwnje statkujúcich, kenž tradicionelne Łužyske kulturne pokłady dalej wuwijaju a rozšyrjuju

Žywa wjeleserakosć

10

Łužyca jo se ako "europejski modelowy region za žywą wjeleserakosc" pozicionérowała. Wécejrěnosć Łužyce jo jaden kluc k mjazynarodnosći.

- pídpéra towaristwow, njekněžařstwowych organizacijow a na kulturnem pólū žělajúcich, kenž se angažeruju za interkulturalnosć regiona
- slěženje wutwarjowaś, wuznam interkulturalnosći a kulturélne diwersity za regionalnu transformaciju píespýtowáš a wědu wó statkowanju generérowaś
- europejski swěšakowy projekt we Łužycy etablérowaś, aby se interkulturelna kompetenca a lěpšyny městna znate cynili
- wutwarjowaś serbske dalejkublańskie póbitowanja, ako na pí. k temam serbskeje rěcy, rucnikařstwa, stawiznow a kultury
- zmóčniš kooperacie ciwilnotowarišnostnych akterow w Nimskej, Českej a Pólskej ako teke pó celej Europje mjažy zastupníkami narodnych mjeńshynow

Turizm

11

Łužyca jo se pozicionérowała ako region pozitivneje změny. Wóna se woglědujo ako žwy region, do kótaregož se wuplašijo drogowaś. Turistiske aktery stoje k tym wósebnoscäm, k njedocynjonemu we Łužycy a wíze to ako lěpšunu městna. Skobodnosć, wótwórjonosć, zbuženje, kreatiwita a žywosć su stwórili nowy wobraz Łužyce donutšika a downenka.

- z Łužycanarjow a turistiskich póbitowarjow napóraś píeznanjonych pósołników
- wenkownu komunikaciu písrézowaś na wótpowědujuce wobraze a tšojeńka

12

Heterogenosć Łužyce se wótbłyšcujo we wótgłosowanej wjeleserakosći turistiskich póbitowanjow. Písez koncentraciju na kwalitu, swójske mócy a mudre wużywanje proznokow jo individualny turistiski profil wízeš. Łužyca stoj za mócné píýchodowe temy změny a zbuženja, pózlažki turizm, bźebarierny turizm, píirodu a krajinu, individualny turizm, kulturny turizm, strowotniski a aktiwny turizm, special-interest-turizm a kublański turizm. Wóna jo woblubowane městno za individualistow a celove strony za fachowych woglédowarjow a wu- a dalejkublańskich institucijow.

- lokalne a regionalne turistiske póbitowanja ze žělých regionow ako póbitowanja Łužyce zwidobniš
- k zawěšćenju kwalificerowanych turistiskich kompetencnych nosarjow a fachowacych mócow etablérowaś wu- a dalejkublańskie institucije za turizm, kenž teke nadregionalne žělaju
- wuwijsć strategiju kwality, zawjasć standardy kwality, píewijsć wuběžowanja kwality a kontinuérowane zawěšćenje kwality
- natwariš seś píedewzešarjow, kenž žiwa wědobnje na kwalitu
- wutwóriš wuměnjenja za nadregionalne wuznamne sportowe zarědowanja, ako na pí. triatlon, kólasowański sport, kónjecy sport, wódny sport
- wobstawnje žiwaś na trendy ako aktiwné wódychanje, sport a trajny dowól, rowno tak ako socialne a towarišnostne parametry, na pí. bźebariernosć

13

Do krajnych sešow integrerowana, zwézkowe kraje pse-
segajuca turistiska seš zawésicio eficientne, efektivne
a wuspěšne turistiske wuwiše a zwikowanje Łužyce ako
turistiski cel.

- psesajžiš cełostny turistiski management do sešowego žěla
- pswęjasć granice psesagajuce aktivity do Českeje a Póls-
keje w seši
- ako zgromadnosć wižeš a wuwijaš turizm a krajinowe
wuwiše
- synergetycze potenciale wupóceraś psez kooperaciju z
kulturą, gospodařstwem, służbyugbašim, socialnem a
politiku

- žaržaś wenkownu infrastrukturę pši turistiskich celach w
nejlepšem stawje, pótrjefijo mjazy drugim cystosć, wob-
swětlenje a wutflowanje

14

Turistiski marketing za Łužycu jo wobstawný proces, kenž
se nosy psez stabilny zwisk mjazy łužyskimi želnymi regi-
onami. Po cełej Łužycy ageruju seši za kwalitu a trajnosć,
mobilitu, zarédowanja, festiwale, wochłoženje a kulturę.
Psez zgromadne žělo dobyta wěda se wob-
stawnje wuwywa za nadregionalne pbitowanja, struktury
a zamery a se integreruju do homogeneje łužyskeje struk-
tury. Pózlažka rosćece zwiski želných regionow su zakład
za zgromadne žělo za regionalnu marku Łužyc/Lužica/
Lausitz.

- twóriš interregionalne seši, gromadu sporaš akterow, se
mjazsobu poznawaś, zgromadne žělo a wuměnu wědy
spěchowaś
- zgromadne projekty wuwijaś, želne regiony zmocniš (zna-
tosć, image, wóženje woglédowarjow)

15

Móčna turistiska marka "Łužyc/Lužica/Lausitz" jo nad-
regionalnie etablérowana. Wobstojece destinacie a
turistiske nosarje wugbałosći z markowym charakterom
profitéruju a ageruju ako wabidlo za marku.

- wuwijaś koncept turistiskego marketinga
- z eksistērjucymi regionalnymi markami ako Błota, łužyske
jazora a Górona Łužyc gromadu želaś a se wótgłosowaś
- žiwaś na dalšne wuwiśa glēdajucy na regionalmu marku
Łužyc

16

Eksistērujo derje wutwarjona a na turizm wótgłosowana
infrastruktura. Zjawny wobchad do bliskości jo njewótis-
ny wót zastojnistrovych granicow a psimérjony pótrjeb-
noscam gósći. Turistiske a kulturelne atrakcje su teke w
najsańskem rumje derje pśistupne.

- wuželaś a psesajžiš na turizm a kulturny wobceŕk wusmě-
rjony koncept za wobchadowu infrastrukturę, ale teke k
wutflowanju, wjeżenju drogow, informacijam
- etablérwanje managementa mobility
- wuwiše turistiskeje infrastruktury

17

Serbske kulturne derbstwo a serbska rěc stej do turisti-
skich pbitowanjow zakokulowanej. W turistiskem góspo-
dařstwie želajuce znaju serbsku kulturu a stawizny.

- wuwijaś serbsku turistisku strategiju pō ceļej Łužycy ako
wobstatk marki Łužyc/Lužica/Lausitz, kenž wopśimjejo
wobceŕki pširodowy, industrijowy a kulturny turizm

6. EUROPEJSKI MODELOWY REGION

EUROPEJSKI MODELOWY REGION

Łužyca jo region w srjejži Evropy. Wóna njewustanjo pśed granicami, skerjej se wuznamjenijo pśez wuske a temy pśesegajuce zgromadne žělo z pólskimi a českimi susedami. W tom kapitlu se zespominuju, žo stojmy w tom tšojonarodnem zgromadnem žěle, kótare wupominanja za pśichod stoje, kótare cele se z togo wótwoožu a kak maju se pśesajžiš.

Wuchadnišćo

Historiski wiżone jo Łužyca teritorij mjazy rěkami Kwisa a Łobjo, kenž se žinsa rozpšetrěwa pó stronach Nimskeje, Pólskeje a Českéje. Ako zwězujuci čłonk fungērujo Łužyska Nysa. Z pólskimi a českimi susedami dajo wuske zgromadne žělo na wšych relevantnych pólach. Kooperacie se koordinēruj mjazy drugim pśez Euroregion Nysa-Nisa-Nysa a Euroregion Sprjewja-Nysa-Bobr. Jich nadawk wobstoj pśedewšym w tom, pśez granice zawinowane problemy pśewinuš a wuwijaš zgromadny góspodařski region z dobrymi a rownogódnymi žywjeńskimi poměrami. Z w pširowanju snadnymi srědkami su se nowe měritka póstajali pši granice pšekšacujucej kooperacji. Tak jo se Europejski parkowy zwězk Łužyca rozšýril na žewješ załožkow w Pólskej a Nimskej: Pódzajtšnonimska rožowa zagroda Baršč (Łužyca), Grodowy park Brody (Pólska), Grodowy park Žagań (Pólska), wójewodski park Zatonie (Pólska), Grodowy park Stara Darbnja, Mužakojski park w Mužakowje a Łeknicy, park a grod Rogeńc, rododendronowy park Kromola ako teke barokowy grod a park Njeswačidło. Jaden z tych załožkow ma wót 2004 UNESCO-titel (Mužakojski park w Mužakowje). UNESCO Global geopark Mužakojski woklon (nosař titela wót 2015) jo etablérował Europejski zwězk za territorialne zgromadne žělo, w kótaremž se angažeruju zastupníci ze Sakskeje, Bramborskeje a wojewodstwa Lubuskie.

Serbske institucije njesluže jano we Łužycy ako nosarje wědy, ale su teke granice pśesagajucy a europejski derje zwězane a maju dobre nazgónjenja we wobceřku mjazynarodnego zgromadnegoz žěla. Wšake kooperacie eksistēruju teke pši temach pśichoda. BTU Chóšebuz-Zły Komorow a uniwersita w Zielonej Góře slěže zgromadnje na rozwězanhach za na nałożowanje orientěrowanu lažkotwař abo na składowanju energije. W Euroregionje Sprjewja-Nysa-Bobr se pśewedu južo wót lěta 2002 pšawidłownje konference pód titelom "Energijowe góspodařstwo w pśigranicnem rumje". Teke w pšařanjach wěstosći se žěla gromaže, tak na pš. w dwójnem měscie Gubin-Gubin ze zgromadnym nimsko-pólskim policajskim teamom. Wjèle projektow profitērujo wót spěchowanja pśez kooperaciske programy INTERREG europejskeje unije. Wjelika licba etablérowaných granice pšekšacujucich iniciatiwow wobogašujo juž lěta dłujo region.

Wósebnje z pśistupom Pólskeje a Českéje do EU a nanejpózdzej wót 2011 do zgromadnegoz žělowego marka jo se we Łužycy wuwijał zgromadny žywjeński a žělowý rum. Ako pšiklad za wšich stojej how europejske město Zgórzelce-Zgorzelec a dwójne město Gubin-Gubin.

Na nimskem boce Zgórzelca bydli mjaztym wušej 4.000 Półakow, w Gubinje jo jich něži 1000, mjazy nimi wjèle młodych familijow.

We wobceřku energijoweje industrije dajo mōcne góspodařske splešenja w sakskej a bramborskem graničnem regionje. Cłonkojske gmejny euroregionowu su wužělali lokalne strategije za wěstosć energije. Wažne impulse za zmócnjenje ekologiskego wědobnja deje nastáš ze sešu njekněžařstwowych organizacijow w nimsko-pólskem graničnem rumje.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Pominanja na písiduce zgromadne žělo

Łužyca jo najsański pregowana a musy se stajaś konkurencyu bliskich wjelikich metropolow a kopjeńskich centrow. K tomu jo notne intensiwne wótłosowanje akterow za regionalne wuwiše wšych tých krajow. Južo wobzamknjone jo wusćeje zgromadne žělo Góspodařskego regiona Łužyca GmbH z wobyma euroregiona na bazy zgromadnych projektow. Pí tom grajo wažnu rolu změna struktury, kenž we wšych tých krajach harmoniski njewoběžyo. Za Nimsku jo wustupjenje z wugla až do 2038 dojadnany, Polska a Česka njamatej hyšći kšutego termina. Brunicowa jama w pólskem Turówje (wójewodstwo Dolnośląskie) dej se až do lěta 2044 dalej wjasć. Lěc a ga dojzo k wótworjenju písidatneje póliskeje brunicoweje jamy mjazy Gubinom a Brodami (wójewodstwo Lubuskie), njejo hyšći jasne. Mócnje wótwisny wót energijowej industrije jo teke česki Ústecký kraj, w susednem Libereckem kraju pak njedajo milinarjow.

Ze zwězaś z dalšnymi europejskimi partnerjami

Intensiwné splešenje nutšika europejskich iniciatiwow "Coal Regions in Transition" a "Forum of Mayors on just Transition" jo zmysłapołne. Platforma "Coal Regions in Transition" jo se założyła wót Europejskeje komisije, aby se europejske wuglowe regiony w změnie pódprěowali. Zaměry su mjazy drugim natwar kapacitow, aby pŕsechod pódprěowali, splešenje kupkow zajmcow, a wólažcyli dialog mjazy regionami a drugimi zajmcami. Wóna na wuznamje pšíbera pŕsez stwórjenje "Just Transition Fund (JTF)". "Forum of Mayors" jo iniciatiwa, pódprěowana wót Worldwide Fund for Nature (WWF), aby spŕchowali splešenje šołtowkow a šołtow w europejskich z wugla wustupjecich regionach, aby jaden wót drugego wuknuli a móžnosći mócnjejšego sobopowědanja na rowninje EU doprědka spórali, pŕsedewšym pí móžnosčach finančowania. Pŕsez sobustatkowanje w tych iniciatiwach móžomy my Łužy-canarje našu wědu do europejskich procesow zapódaś a našym pominanjam wěcej wagi daś.

ZAMĚRY

01

Ako europejski modelowy region rosćo Łužyca trajne a pómóžnosći CO2-neutralnje. To pólěpšujo granice pŕekšacujuci žywjeński kwalitu luži.

02

Luže we wšych tých krajach se na to dorozměju, zgromadnje klima a wobswět ščitaś

03

Granice pŕekšacujuci eksistěrujo towarišnostna akceptanca za notne změny w ramiku strukturneje změny.

Zachopki statkowanja

Konkretné zachopki statkowanja wuchadaju z planowanow Euroregionowu Nysa-Nisa-Nysa a Sprjewja-Nysa-Bobr. Wóni su definěrowali šežyšća za písiduce wuwiše tšojonarodneje Łužyce. Toś te wopşimjeju mjazy drugim:

- napšawy k zawěšceni fachowych mócow
- mócnjejše zgromadne žělo we wobcerkach energija, slězenje, službywugaša za labory, transfer technologije a wukublanje
- lěpše turistiske zwikowanje a dalšne wuwiše zgromadnegu regiona kulturnego a písiodowego derbstwa
- spěchowaś wěcejrěnosć, pŕsedewšym w granicnych městach, pí tom wužywaś móstowu funkciju serbski powědajucich we wuměnje z Polskeju a Českeju
- wutwariš granice pŕekšacujuci bliski wósobowy wobchad
- wólažcyś pŕistup k strowotniskim službywugašam w danem susednem kraju

seši ako wuglowu platformu EU (ako teke mjazynarodne zmakanja pólskich, českich a nimskich wuglowych regionow) abo europejsku direktnu informacisku seš (EDIC) EU- komisje w swójom žěle zmóčniš respektiwnje nadalej lokalne zakokuliš K pŕsesajženju takich pŕedewzešow jo notne dosegajuce a kradu pŕsiměrjone EU-spěchowanje. Nejwažnejše pominanja pí tom su:

- nadalej 85% INTERREG-spěchowanje za rumy Bramborska-Polska, Sakska-Polska a Sakska-Česka
- wótworiš pŕipowězony EU-fond zasejnawerjenja ze swójimi celkownje tšimi stupami za granice pŕekšacujuce konstelacije partnařskich projektow, ako teke wótworjenje "Just Transition Fund" za granice pŕekšacujuce projektowe partnařstwa
- pókšacowaś z programami ako fondy za małe projekty abo Nimsko-pólska-młožinska žělarnja za spěchowanje kulturelnje wjeleserakosći w granicnych regionach

7. PARTICIPIJĀ

TOWARIŠNOSĆ A KŠUTA ZWĘZANOSĆ

Z wjele Łužycow se zastajajucy region móžo slědk glědaš na bogate kulturne derbstwo a wupregowanu bergařsku kulturu. Wažne słupy za towarišnostnu kšutu zwęzanosć laže w zgromadnej identiše a kulturje. Cesny amt a politiske wobželenje mógu se zmócnjujucy wugbaś.

PARTICIPACIJA

Wuchadnišćo

Zgromadna identita

Łužyca/Łužica/Lausitz ma jano słabo wuwit u zgromadnu identitu. Jeje želne rumy su lěbda ze strukturami, stawiznami a wobrazami zwęzane. Zazuće písłušnosći jo za wětšy žel jano wobgranicowanu wugótowane (na pś. towaristwowe żywjenje, nabóžninske zjadnošeństwa, kulturelne centry) abo regionalnje (na pś. Serby, Górnolužycanarje, Zgrórjelcanarje). Městna a wósoby ako Lessing, Strittmatter, Pückler-Mužakow abo Fichte wuwijaju mało zwęzujuceje mócy pó cejt Łužycy. Industrializacija a specielnje dobywanje brunice wugbaju se až do žinsajšnego ambiwalentnje. Krajiny a jsy su se znicyli, žaseštysace su zgubili swoje körjene, mjazy nimi wjele Serbow. Rownocasnie pak jo toś ten proces stwórił łužysku identitu ako městno industrije a energijowy region. W DDR-skem casu jo pšíšegnuło wjele žělašerjow ze swójimi familiijami do regiona a su žinsa how doma. Za te w jědrje pótrefjone žele Łužyce grozy z kóncom wugloweje industrije z milinarnjami zwótnowotki tšuše identity, gaž zawupytnjenje a cesčenje dojšpithy wugbašow wótpadnu.

Zachopki za zgomadnu identitu póbituju nazgónjenja z kulturelneju a rěcneju wjeleserakosću, mjazy drugim pšež bliskość k pólskim a českim susedam ako teke mówne wiliwy Serbow. Rownož regionalnje rozdželnje prezentne, su wóni wósebnosć regiona. Towarišnostny poměr k słowiańskiej narodnej mjeňsynje pak jo rozdwójony. Wěda wó serbskej rěcy, kulturje a sešach južo eroděrujo.

Kulturne pótitowanja

Łužyska kulturna krajina jo pregowana pšež wjeliku licby małych a někótare nadregionalnje znate jsy, města a zarědowanja. Njeglédajucy na wjeleserakosć jo zawupytnjenje słabe, to płaši teke donutšika. Brachujo na strukturach za seši, za zjawnostne a zastojske želio pó cejt Łužycy. Kulturelne wobželenje se Łužycanarjam wobšežujo z njedosegajucymi pótitowaniami mobility. Sociokulturelne centry su na lokalnej rowninje městnosći za towarišnostny angažement a kulturne pótitowanja, za cesnoamtske želio a nowe formy towarišnostnych aktiwitow.

Aktivity wšakego razu se wugbaju w najsánskich regionach pšežewšym z cesnoamtskim angažementom. To pokazujo se teke na wjelikej licbje towaristwow, kenž pínosuju ku kulturelnemu a towarišnostnemu żywjenju. Towarištowwe pôlojo regionalnje wšakorake. Wóno wobstoj za wětšy žel z małych, finançelne słabych organizacijow bžez głownoamtskich sobužělašerjow. Cesto se pokazuju proznotki we wěže k pšawniskim, finançelnym a orga-

nizatoriskim pšašanjam wježenja towaristwa. Towaristwam grozy dla starstwa angažerowanych problem dorosta. Kontinuērowane a dowěrliwe zgromadne želio mjazy zastojnswami a ciwilneju towarišnosću ako teke lěpše politiske pôcesčenje bergařskego žela pótibuju za pšichod potenciale, kenž njejsu hyšći wupócerane. Dla strukturneje zmény móglí doněntajšne potentne spěchowarje ciwilnotowarišnostnych strukturov wótpadnuš.

Politiske wobželenje

Wóla za wobželenim radnje pšibera. Pšesajženje wótvisujo wót danego želnego ruma Łužyce a wót póstajonych temow. Wobželenje se wobšežujo z demografiskim wuwišim, wósebnje pšež w pširownianu wusoke pšerézkwe starstwo. Mimo togo wobšežkuju lokalne běle flaki pši internetowych zwęzanjach digitalne wobželeńske formaty w słabo wobsedlonych regionach.

ZAMĚŘY, ZACHOPKI STATKOWANJA A PROJEKTY

Zgromadna identita Łužyce

01

Civilnotowarišnostne aktery a jich wjelebocne póbito-wanja su esencielne za wuwiše zgromadneje identity w modelowem regionje Łužyca ako take pšíózname, zmócnjo-ne a zwězane.

- projekty spéchowaś, kštu zwězanosc ciwilneje towariš-nosći zmócnis
- ciwilnoowarišnostnych akterow dalej kublaś
- zmócnis bergařstwowy angažement na městnje psez dosegajuce financialne resurse
- zwidobnić ciwilnotowarišnostnych akterow, nowych sobu-wójowarjow dobyś
 - » platforma wobylarjow a akterow
 - » wuwijaś a natwariś kooperacie a zwězana w ciwilnej towarišnosći
 - » wiki za ciwilnotowarišnostnych akterow
 - » natwariś seś akterow, inkluziwnje datoweje banki z iniciatiwami a towaristwami
 - » wulicowaś tšojeńka wo iniciatiwach a angažerowanych lužach
 - » regionalne wósebnosci donutšika a dowenka komu-niceraś
 - » kampanja image z nacasmymi pósłostwami a w moder-nem formaše
 - » zwidobnić znamjenja identy a regionalnu identitu dalej wuwijaś

02

Wobstoj zgromadne rozměše a wědobnje za kulturelne a politiske stawizny Łužyce.

- kulturelne a politiske stawizny wuslěžiś a rozdželnym celovym kupkam pósředniś
 - » wuknikojske projekty w zgromadnem žěle ze studenta-mi stawiznow uniwersity Potsdam a TU Drježdany
 - » naželanje regionalneje wědy w krotkich a pregnantnych "tšojeńkach"
 - » projekty ku stawiznam w tšojorožku krajow
 - » šulske projekty "Domowniske žělo" a krajinowe kubłanje
 - » žělarnje za najsański kulturu a domowniske festiwale
 - » jadnotnje wugótowane, wěcejrčne informaciske tofle ze zwězowadłami k digitalnym žrědlam informacijow
 - » wustajeńce k zgromadnym stawiznam Łužyce

- zwidobnić kulture městna, je splać a zwězaś
 - » zgromadne stawiznicki wulicowaś
 - » póbítowanja wusokich šulow a akademijow k fasetam lužyskich stawiznow
- wuzwignuś industriju kulturu; regionalne typisku twařsku kulturu a architekturu tak zdžaržaś a wuwijaś, až stwórijo identitu
 - » sanerowaś a zachowaś městnosći industrijowej kultury
 - » zwidobnić stawizny tych městnosćow na městnje psez medijowy miks
 - » registrerowaś wobstatki a je industijowo-kulturelnje wopšimjocy analyzērowaś
 - » nadregionalne zwikowanje
 - » etablērowanie lužyskeje twařskeje kultury, kenž dajo regionje swojo njezaměnjajuce woblico

03

Wěcejrčnosć Łužyce ze swójeju wósebnosću serbskeju rěcowu jo živa praksa.

- natwariś kwalificerowane kublańske kapacity za spécho-wanje wěcejrčnosći (serbski, pólski, česki)
 - » natwariś serbsku rěcnu agenturu za rěcne planowanje a kublańske póbítowanja, nawězujuci na wobstojecie struktury
- pólěpsyś písipstup a atraktiwigto, zawěciś wobstawnosć rěc-nego kubłanja w žišownjach, šulach, wukubłanju, kubłanju dorosconych
- mjazynarodne póbítowanja zdžaržaś a dalej wuwijaś
 - » spéchowaś interkulturne kompetence a písowjenje rěcy psez granice psekšacujuce zmakańske a kublańske projekty
 - » wuwijaś a etablērowaś zgromadne studijne směry mjazy Pólskeju, Českeju a Niimskeju
- zmócnis regionalnospecifisku wěcejrčnosć w zjawnosći
 - » zawěciś píspłašonk wěcejrčnosći we wubranych wob-cerkach zjawnjeje služby
 - » rozšyriś wěcejrčnosć na zjawnem wutoflowanju a na web-bokach (nimsko/serbski/pólski/česki)

04

Łužyca stoj za interkulturnu towarišnosć a woplěwujo žywemu písitańskmu kulturu, kenž pšiglosujo migraciji we Łužycy.

- spéchowaś ciwilnotowarišnostne póbítowanja, kenž zmóžnju lužam z nazgónjenjam
- migracie a wuběganja cełotowarišnostne wobzělenje

- » městna wuknjenja a zmakankja
- » pomoc wuběgnjonym, integraciske wiki, komunalne integraciske koordinatory, kublańske koordinatory za nowopóšěgnjonych
- » splešenje písitańskich zjadnošeństwów a drugich iniciatiwow za wuběgnjonych
- » ap a web-bok ako platforma za luži z nazgónjenjami migracie a wuběganja, ze specielnym fokusom na póbítowanja za žeńske a familiie
- **wuwijaš póbítowanja, kenž interreligioznu a interkulturelnu komunikaciu ako teke trajne kublańska a nazgónjeńska procese póżbužuju a wótwrójonosć, tolerancu a reflektérowanie myslenje spéchchu**
 - » projekty religioznego kubłanja a interkulturelnego zmakanja
 - » spéchowaś globalne wuknjenje
- **pozicioněrowanie ako "europejski modelowy region za żywą wjeleserakosc"**
 - » stwórjenje zgromadnych kulturnych a kublańskich póbítowanjow
 - » pódpreriaś towaristwa, njekněžařstwowe towaristwa a na kulturnem pólū žětajucych, kenž se za interkulturnosć regiona angažeruju a zwidobniš resurse donutšika a downenka
 - » etabléreriaś europejski swěšakowy projekt, aby interkulturelnu kompetencu a dalše lěpšny łužyce znate cynili (na pś. Europejske główne kulturne město. Expo, Dom narodnych mjeńsynow, Europejski centrum za rěčnu wjeleserakosc)
 - » zmocniš kooperaciju z Polskeju a Českeju na wšich rawninach ako teke pó cełej Europje mjazy Serbami a drugimi narodnymi mjeńsynymi
- **spéchowaś iniciatiwy, pódprerujucych luži, kenž kš se wrošíš abo pšíšegnuś do łužyce**
 - » projekty specielne za žeńske
 - » iniciatiwy wrośarjow

Kultura a kubłanje

05

Kublańske a kulturne póbítowanja, kenž służe ako póstarcenie za nowe myslenje, wobstawnoscć, wótwrójnosć a wobzělenje, su pó cełem teritoriumje wutwarjone a ze sobu zwězane, tak až kultura wědy rosčo.

- **wutwarjowaś kubłanje za wobstawne wuviše a globalne wuknjenje, pístup k tym póbítowanjam wólažcy a akterow w regionje zwězaś**
 - » stwóriš póbítowanja k píswójenju wědy, wutwariš kublańske móžnosći za rozšyrjone celove kupki wót góleša až k senioram
 - » stwóriš realne móžnosći za transfer wědomnosći do regiona
 - » kubłanje za trajuce wuviše a globalne wuknjenje na šulach a z nimi natwariš a se wó wobstawnosć staras
 - » wutwriš digitalne a mobilne póbítowanja (e-learning)
 - » natwariš łužysku seś "decentralnych a k pístupu mało proce pominajuczych medijowych městnow", aby se medijowa kompetencia ludnosći zmocniła
 - » spéchowaś na praksu se póségujucu medijowu kom-

- petencu źiši a młodostnych, na pś. we workshopach, maker-spaces a coderdojos
- » inkliiwne medijowe kubłanje, na pś. natwari filmlabs
- » zaměrnje a efektiwnje pomagaś pśi pístupu ku kublańskim systemam a jich pŕechodow
- » wuwijaš personal źišownjow a šulow k multiplikatoram za temy trajnosć
- » inicierośa a spéchowaś lokalne transicion-town-iniciatywy
- **zmocniš kulturelnu wjeleserakosc póbítowanjow pŕez zaměrne spéchowanje akterow kreatownego a kulturnego gospodařstwa**
 - » wuwijaš specielne spéchowańske programy za dalejwuviše serbskeje kultury
 - » wuwijaš spéchowańske programy dalšnych regionalnotypiskich kulturov a tradicijow
- **spéchowaś nowe formy solidarnego a ekologickego gospodarowania a wikowanja**
 - » njekomercielne sharconomy-modele
 - » iniciatiwy trajnosći
 - » solidariske gospodařstwo
- **wusmériš kulturne gospodařstwo na resurse šonujuce a energiju eficientne statkowanje**
 - » sensibilizeraś kulturne pŕedewzeša za temu trajnosć, na pś. w seši trajnosć we wumělstwie a kulturje
 - » wutwóriš pórãozowarnje k pésajżenju trajnosći w kulturnem gospodařstwie
 - » trajnosć w kulturnem gospodařstwie spéchowaś až do 100%
 - » wupisanje myta za trajnosć w kulturnem gospodařstwie

06

Żywe nałogi a tradicije se pozitiwnje pósředniju – wóni su zwězowadło mjazy lužimi nutšika a zwenka łužyce.

- **wutwóriš městna zmakanjow a wuměny, kenž pósředniju zgromadne gódnotty a se z městnymi stawiznami zaběraju**
 - » spéchowaś kolektivne produkcje wědy, kenž komunitivne zwězanje wšakorakego wiżenia wuproběruju
 - » wutwóriš centrum digitalizērowanja za wobej serbskej rěcy
- **zmocniš stare zamóžnosći a rucnikańska tradicije**
 - » wuchowaś a zmocniš rucnikańska wumělstwa ako głažkařstwo a garbowanie
 - » spéchowaś šulske projekty, kenž tradicionalne pôwołańskie wobraze kraitnje a žywjenjoju bliske pŕedstajaju
- **zmocniš wobstojece serbske institucije a cesnoamtske iniciatiwy, kenž woplěwaju a wótcynjaju serbsku kulturę a tradicije**
 - » zwótwóriš a prezentērowaś serbske kulturne pokłady
 - » gódnosće imaterielnego kulturnego derbstwa w nimski-słowańskim konteksće
 - » zmocniš serbski kulturny turizm
 - » pódpreriaś serbske cesnoamtske iniciatiwy we wobcerkach organizacije, zjawnostnego žěla, dobywanje sŕdkow wót tšešich a dalšne

- » zmóčniš serbsku kulturu písez spéchowanje sociokultu-relnych napšawow a projektow
-

Wobželenje bergarjow a wobželba

07

Móžnosći wobželenja bergarjow a za ciwilnotowarišnostny angažement su wutwarjone; pístup njejo pseliš šežki.

- spéchowanje politiskego kubłanja za wše generacije
 - póbitowanja wobželenja na rozymnem niwowje
 - etablérowaś agenturu dobrowónlych pó cełej Łužicy
 - pódprerowaś cesnoamtski žělajuczych písez głownoamtskich sobuželašerjow komunalnych zastojnstwów
 - etablérowaś wobydlaške rady
 - spéchowaś zjadnošeństwowe domy ako kokulu za ciwilnotowarišnostny angažement, na pí. domy kultury a zmakanjow w najsańskem rumje
 - zmóčniš kapacity towristowow, iniciatiwow, sešow a druge
 - natwariš napšašowańske městna w komunalnych za-stojnstwach k pódprerujucej koordinaciji wobydlaškego angažementa
-

08

Politiska wobželba pó wólbach jo zmócnjona.

- pšawidłowne wobželenje wobydlaŕkow a wobydlaŕjow písi komunalnych procesach rozsużenia písez wobstawne wobželeńske formaty
 - » dialogowe formaty za wobželenje wobydlaŕjow
- iniciérowaś zgromadne žělo mjazy komunami a ciwilneju towarišnosću, kooperacie wutwarjowaś
 - » wobydlaške wiki
 - » wobydlaška rada a žělarnja
 - » zmócnjona integracija młodostnych do trajnego komunalnego wuwiša (na pí. písez Młodu nakrajnu akademiju)
- wutwóriš transparencu a spéchowaś rownopšawny pístup
 - » wobydlaške etaty
 - » instrumenty za transparencu regionalnego póstupo-wanja
- zmóčniš towarišnostnje słabo reprezentěrowane kupki ako žeńske písez specielne formaty, je zwidobniš a do procesow rozsużenia integrerowaś

ZASTOJNSTWO A POLITIKA AKO MÓŽNEJ PÓDPĚROWARJA

Strukturna změna jo z kompleksnymi wupominjanjami za zastojnsta zwězana a pomina wósebnje wusoko kwalificerovnych a motiwérowych žělajucich. Dalše parametry, kenž se w tom kapitlu wobjadnaju, su pšíduce inwesticije, planowanja a wužywanje płoninow, interkomunalne zgromadne žělo, bliskosć k wobylarjam a wobželenje wobylarjow ako teke finance komunow.

PARTICIPACIJA

Wuchadnišćo

Móžnosći stwórjenja komunalneje politiki a zastojnsta wótwiszu kradu wót financialnych móžnosćow. Až na mało wuwzešow maju Łužyske města a gmejny snadne dankowe nabranki a su pokazane na píspłašonki kraja. Wótpowědjujucy šáńke jo teke personalne wobsajżenje zastojnsth. Rownocasne brachuju južo we wjele městnach na trjebnych swójskich srédkach, aby se móglai projekty píchoda aktiwnje wugótowaś.

Personal

W píiducych 20 lětach pójzo wěcej ako połojca žělajucich w zjawnej słužbje z pówolanja. Z tym lažy Łužycu w trendu zwězka. Južo žinsa feluju kapacity ako teke fachowe, strukturne a metodiske znaśa. Z tym feluju fachniki w zastojnste, kenž proces změny struktury píewóžju. Wugbałość spadujo mimo togo píidatnje z chórbovym stawom na rekordowem niwowje. Dajo jadnotliwe píeklady wuspěcha za zawodniški strowotniški management. Sobuželaſerje zastojnsth se nadpserězne dalej kublaju. Pódla fachowych temow su písběrajucy rěcy, sport a strowosć pšašane.

Procese a žělowa kultura

Organizacija a koordinacija píesegajucich zastojnsth nadawkow musy se pólépšyś. Cesto běže zastojnsth procese paralelnje. Zgromadne žělo fachowych amtow se cesto zaměrnje njegótujo. Brachuju na pí. na jasnych wopisowanach celow a zagronitosći, na wótwójonej komunikaci, kulturje zmólkow a na rozwězanje orientěrowanym jadnanju.

Stopień digitalizacije zastojnsth we Łužycy jo njedosegajucy. Prédne digitalne rozwězanja ako we wobylarskem serwisu abo w interkomunalnem zgromadnem žěle mógu se hyšći wutwarjowaś.

Komunikacija na samskej rawninje njejo písecej dana. Zboka komunalneje politiki a wobylarstwa dajo wótergi mało píspóznaśa za žělo zastojnsta. W zgromadnem žěle mjazy gospodařskimi a socialnymi partnerjami se komuniakcija na samskej rawninje wjele lěpjey ražijo.

W zastojnsthovem žěle se až dotychměst na rěc a kulturu serbskeje ludnosći w dosegajucej měrje nježiwa.

Zmóžnenje inwesticijow, płoninowy management

Feluju na se gózecych městnach a na notnych wupokazanych płoninach za inowatiwne zasedlenje žělajstw abo teke za bydlenja. Wjele komunow njejo financialne zamóžne, písigótujece twařske planowanje píewjasć. Stakim feluju na pí. póbítowański

zakład za zasedlenja firmow. Až dotychměst njepšewedu komuny teke swójski płoninowy management, z kótarymž móglai póbítowańskie płoniny k dispoziciji žaržaś.

Interkomunalne zgromadne žělo

Interkomunalne a mjazynarodne zgromadne žělo jo na jadnotliwe rozwězanja wobgranicowane. Impulse za moderne struktury a procese rozwězanja z togo njewuchadaju.

Zachopki kooperacie mjazy Łužyskimi komunami koncentruju se na wobceŕki rolnikaŕstwo, gospodařske spěchowanje, asylove a wukrajnikowe pšawo, na katasterowe a rozměrjowańskie služby. Granice a kraje píeklacyce zgromadne žělo wobgranicuju se w tej chyli na zmakańskie formaty a jadnotliwe projekty. Píscyny laže w rozdělach zastojnsthovych strukturov, píšlušnosćach a spěchowańskich programach.

Wobylarjam bliske zastojnsto a wobželenje wobylarjow

Rowno na komunalnej rawninje dajo wjele wobželeńskich formatow. Mimo togo su wobylarje do komunalnych procesow zapšěgnjone, na píekladi ako ražce, wěcywuznate wobylarje, w gremijach abo w ramiku projektowego a zjawnostnego žěla.

Proces strukturne změny, z kótarymž se Łužycu nejmjenjej 20 lět intensiwnje zaběraś bužo, póbitojo móžnosć, nowe formaty wobželenja wobylarjow wuproběrowaś a nałożowaś. Wuželanje toś teje strategije wuwiša jo ważny mročnik. Krajne granice píesegajucy wobželiſjo se wjele bergarjow a akterow ze wšakorakich wobceŕkow towarišnosći na wugótowanju swójego píchoda.

ZAMĚRY A ZACHOPKI STATKOWANJA

Personal w zastojnsthach

01

W zastojnsthach želajuce su kwalificerowane, motiwero-wane a zamózne, kompleksne problemy a napšašowanja, kenž w běgu zmény struktury nastawaju, zmejstrowaš.

- dosegajuce wugótowanje z kwakificerowanym personalom, optimérowaš wuběranje
- wobzadoraš wobgranicowanym želowym dogronam
- wutwarjowaš kublańskie póbítowanja k nadawkam a temam strukturneje zmény we wobstoječich komunalnych zastojnsthowych akademijach a wusokich šulach
- nazgromažonu wědu ze žela stupjencych fachowych a na-wjedowařskich mócow za wobželanie píiducych nadawkow institucionelneje zawěscíś, až se indiividuelneje wužywaš dajo, organizérowaš strukturérowane transfery wědy a procese píepodaša za pšewózowanje ze žela stupjencych a trajuci wugótowaš
- wu- a dalejkublance želajucych wobšyrne spěchowaš, wutwarjowaš a trajuci napóraš, na pš. píez wulichowanje, pšewzeše kostow abo wobželenje na nich, zawježenje dalejkublańskiego šeka

02

Píez napšawy, kenž strowosć a želou mów zdžaržuju, jo se spokojnosć sobužéšerjow pówušyła a wugbašowa kapacity jo stupała.

- píspokazanje konkretnych nadawkow, trjebne informacie spísgótowaš, wótpowiedujuci želowy rěd a fachowe wobceřki píesegajecu nutšíkownu a wenkownu zastojnsthovu pódprěru dawaš
- zawězowaš želajucych ako "ekspertow w swójskej wěcy" do polépšowanja želowych wuměnjenjow, wugótowanja nadawkow, želowych wótběgov a informaciskich cerow
- wobstawne feedbackowe šlejfy mjazy sobužéšerjami a nawjedujucimi mócam, aby se želowy klima pólépšowaš
- zawjaś zawodowy strowotniſki management we wšich zastojnsthowych wobceřkach
- rozšyrjowaš dalejkublance na píswójenje rěcow (na pš. serbščina a rěcy susednych krajow) a na strowotniſku prewentaci

Zastojnsthove procese a zastojnsthova kultura

03

Komunalna politika ako teke zastojnsta su se mócnjej zajmam a pominanjam wobydlarjow wótworili. Zjawne zastojnsta powědaju rěc bergarjow a žiwaju teke na

wósebnosć dwójo- a wěcejrěnosći we Łužycy.

- w písiměrjonej formje wutwarjowaš digitalne móžnosći w želowem procesu
- standardne zastojnsthove formulary w serbskej rěcy k dispoziciji měš
- organizérowaš dalejkublance za susedne rěcy a za serbščinu

04

Zgromadne želo we zastojnsthwe ako teke mjazy politiku a zastojnsthami jo lepzej koordinérowane a splešone a jo pregowane wót mjazsobneje dowěry a wót mjazsobneje cesčownosći.

- politiku a zastojnsthwo spóraš partnařski mócnjej do sešow wsakich aktérów ako teke do celkownotowarišnostnych temow a diskusijow a je lepzej wótgłosowaš
- etablérowaš nowu kulturu zgromadnego želanja we zastojnsthwe ako teke w kooperacijach
- želowe procese zebraš, paralelné procese reducerowaš
- wuwijs produktivne píspoznaše zmólkow a jo nałożowaš

05

Zastojnsthove stakowanje bazrujo wěcej na nazgónjenjach a jo fleksibelnejše. Komuna jo na politiskej a administratiwnej rowninje w połoženju, reagérowaš na towarišnostne trendy a wupominanja a ramikowe wuměnjenja fleksibelnje změnjonej situaciji písiměrjowaš. Zastojnsthove procese su tak wugótowane, až mógu komunalna politika a zastojnsta malsnje rozsuší.

- móžnosći płašeje kazni za wuproběrowanie standardow w Bramborskej wěcej wužywaš, w Sakskej taku kazň wobzamkuš a pón tek nałożowaš,
- komuny sensibilizérowaš za móžnosći statkowanja teje kazni
- běrokratiskie pominanja znižyś
- žiwaš na towarišnostne wuwiša a jich wugbaša na zastojnsthovu praksu w strategiskem monitoringu a controlingu, je analyzérowaš a do zastojnskego jadnanja písesajžiš

06

Transparentne zastojnsthove procese písnosuji k tomu, pówušyš akceptancu píswzetych rozsuženjow a zastonjskego jadnanja.

- transparencu wutwóriš píez zjawnostne želo, mjazy drugim k ramikowym wuměnjenjam, pód kótarymiž se rozwězanja za towarišnostne nadawki wuželaju
- formaty stwóriš za njewobšěne zgromadne želo a za wót-wórijenje zastojnsta dowenka

Wugótowanje z finansami

07

Komuny maju spuščobnje wobstawnie nabranki z klu-cowych pšípokazanjow a dankow (wósebnje ze žela-řstwego danka), aby mógali swóje nadawki dopołniś. Města a gmejny su w położenju, zawěścís dobrowólne wugbaša, kenž su za towarišnostnu kšutu zwězanosc̄ trjebne.

- stwóriš jěsno dosć želařstwowe struktury, kenž wuownuju tšuša želowych městnow a dankowych nabrankow z rozš-ryjonego sektora dobywanja wugla a milinarnjow
- stwóriš wuměnjenja za želařstwowe zasedlenja a byd-leiske městnosci a ako strategiske šežyšco wobželaš
- wutwóriš regionalne seši k pódprerowanju zasedlenja góspodařskich pšedewzešow respektiwnje je dalej wu-wijaš, ako na pš. www.lausitz-invest.de ako zgromadna platforma góspodařskich spěchowanjow w Bramborskej a Sakskej
- regulérowanje wuownanja financow pšez kraje tak změniš, až mógu nastawaš rownogódné žywjeńske pomery w regionje
- spěchowaš tak pomjenjone měke faktory městnosćow ako kulturu, sport a turizm, aby se stwórili pšidatne pówabki za zasedlenje inwestorow a bergarjow

08

Komuny su finacielnje dosegajuci wugótowane, aby se mógali procowaš wó spěchowańskae programy a teke swójski póżel pšewzes. Programy w transparentnej spě-chowańskae strukturje su wusměrjone na pótřebnosći regiona.

- wuwišaš zgromadne spěchowańskae platformy za region, aby se spěchowanja transparentne stwórili a koordinero-wali a stakim se zadorało dwójnym abo paralelnym spě-chowanjam
- spěchowańskae pôžedanja jadnorje wugótowaš za pô móž-nosci njekomplikowane wobželanje
- zawěścís swójski póżel pšez pawšalne pšípokazanja abo pšistupy pótřebnosci, ako na pš. pšez fondy abo spěcho-wanja "w padach nuze"
- komunalne nadawki eficientnje dopołniś, aby se swójske sředki za spěchowańskae programy zdobywali
- Inwesticije a management płoninow

Investitionen und Flächenmanagement

09

Komuny maju aktuelne, pô pšawje płaſcece plany wužywania płoninow, kenž su digitalizerowane a geore-fencērowane onlie pšistupne. Wupokazane su se góžece płoniny za želařstwowe wužywane, ale teke za bydlenje. Planы wužywania płoninow mógu se pô pótřebje malsnje aktualizērowaš.

- spěchowańskae programy aktuelnych planow wužywania płoninow nastajaš
- komuny fachojski pódprerowaš a pšewózowaš pšez pšawniski wuznatych pší wažnych pótřebowych planowa-njach

- wótgłosowanie komunow ze zasedlonymi pšedewzešami a góspodařskimi spěchowańskae towaristwami aby se nowe na pšiduce pominanja pšigótowali a wupokazali
- pší wupokazanju płoninow za twař bydlenjow pokazaš na nutšíkowne wuwiše w komunje, pô pótřebje tek na wob-stojecu wobchadowu a infrastrukturę
- stawnje aktuelne, pšawniski kontrolerowane formulary a rozpokazowanja za trjebne zastojnstwowe nadawki k dispoziciji stajaš

10

Komuny su finacielnje w położenju, płoniny sami kupyš, až pótřebowanje pšeplanowaš a samostatne zwikowaš. Eksistēruju mjazykomunalne wótgłosowane zgromadne wuwišowe a planowańskae koncepty.

- zmóčniš mjazykomunalne zgromadne želo pší planowanju a wuwišu
- dojadnaš želenje nadawkow mjazy komunami
- założyš kreditowe fondy za nakup płoninow a zwikowanje swójske grunty pô principje trajnosći natwariš a zdžaržaš, komunalne swójske zawody pô toš tom principje wusměriš

Interkomunalne zgromadne želo

11

Zmóčniło jo se zgromadne želo mjazy komunami we wobceřku jadnakich nadawkow. Wósebnje małe města a gmejny wiże interkomunalne zgromadne želo ako zachopk rozwězana k pšiměrjenju na demografisku změnu.

- optiměrowaš kooperaciju mjazy horizontalnymi a wertikalnymi zastojnskim strukturami, aby se zmóčniło zgromadne želo we wobceřku jadnakich nadawkow
- rozšyriš južo wobstojece modele kooperacije a dalšne komuny zapšegnuš
- kooperacije a kolaboracije mjazy komunami, krajami a zwézkem zmóčniš, na pš. pšez "task forces"

12

Zmócnjone mjazykomunalne a mjazynarodne zgromadne želo jo zmóčniło nowe projekty a jo stwóriło pšidatne móžnosci w teritorije pšesegajuczych statkowańskae wob-ceřkach.

- zmóčniš granice pšekšacujuce planowanja pšez EU, spě-chowanje tšojonarodnych projektow a konceptow

13

Kooperacije wjedu k eficientnym a kosty žarjecym zastoj-nstwowyem procesam pší stupajucej kwališe dopołnenja nadawkow. Něnto liche finacialne sředki se zasajžuju za dobrowólne wugbaša k pôlepszenje žywjeńskej kwality.

- spěchowaš dobrowólne zjadnošenje gmejnow a zastoj-nstwowych zjadnošenstwów k pšewzešu zjawnych nadawkow
- wutwariš zgromadne modele amtow k synergetiskemu

Potencial digitalizacije za eficientne a synergetiske zastojnstwowe zgromadne žělo mjazy komunami se wupócera.

- napóráš zgromadne digitalne rozwézanja a platformy mjazy komunami, pówušyś splešenje a pśistupnosć k datam

Wobydlarjam bliske zastojnsto a wobzelenje wobydlarjow

Wobydlarje su we wšych fazach pśigótowanja, pśewježenja a wótlicenja komunalnych projektow šyroko zapšegnjone. Nazgónjenja a znaša wobydlarjow se wużywaju a se pśiwzeju do rozsuženjow. Akceptanca rozsuženjow jo se stakim pówušyta.

- mócnjej wužywaś napšašowanja a dialogowe formaty ako wobydlaſke zarēdowanja
- zmócníš digitalne móžnosći pśi pśawidłownem carnikařtowem a zjawnostnem žèle
- pśi rozsuženjach zasadnego charaktera pśespytowaś móžnosć pśewježenja wobydlaſkich rozsudow
- wuproběrowaś, nałożowaś a wutwarjowaś wšakorake a moderne formaty wobydlaſkego wobzelenja, aby se rozdželne celowe kupki dojšpili, na pšiklad wobzelenje młodych luži pšez młožinske parlamenty abo digitalne wobzeleniske formaty k městnym planowańskim projektam

Digitalne splešenje zmóžnijo ludnosći w najsańskem rumje wót městna a casa njewótwisne wužywanje zastojnsto wugbašow, dostaś informacie a zajwny diskurs.

- komunalnopolitiske twórjenje wóle a wustajanje rozsuženjow z digitalnymi formatami transparentnje wucyniš
- wutwarjowaś digitalne zastojnsto słužbywugbaša a w najsańskem rumje z mobilnymi beraškimi běrowami wudopoňiš

Wobydlarjam bliske zastojnsto se praticerujo we wšych zastojnsthach a jo lěpšyna městnosći. Sobiželaſerje se woględuju ako kompetentne słužbywugbawarje a jadnaju z wobydlarjami na jadnakej rawninje. Aktívne wobzelenje wobydlarjow a beraški serwis su etablérowane instrumenty k wobstawnemu wobydlarjam pšijaznymu wugotowanju zastojnsta.

- zmócníš sobustatkowanje wobydlarjow w samostatnej zagronitosći, na pś. pšez wobstawnosć a dalejwuwiše beraškego budgeta, ako w Grodku, Zgóřelcu a Chóšebuzu abo pšez Sakski fond Cyń sobu (www.mitmachfonds-sachsen.de)
- wobzelenje wobydlarjow pšez zastojnsto a komunalnu politiku rozglédniwje a z wólu pśesajżowanja pśewózowaś a ako strategiski instrument wužywaś
- wobzelenje bergarjow finacialne w etatu a jogo plano-

8. DODANK

PŠEGLĘD AWTORKOW A AWTOROW

Dipl.-Ing. Ingolf Arnold, *Wasser-Cluster-Lausitz e.V.*

Sandra Bardely, *Entwicklungsgesellschaft Niederschlesische Oberlausitz mbH*

Katja Bolz, *Wirtschaftsförderung Land Brandenburg GmbH*

Thomas Bräse, *Landkreis Spree-Neiße/Wokrjes Sprjewja-Nysa*

Dr. Beata/Beate, Brězanowa/Brězan *Witaj-Sprachzentrum bei der Domowina e.V.*

Joscha Dapper, *Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kultur Brandenburg*

Torsten Drescher, *Regionaler Wachstumskern Westlausitz*

Dr. Erik Federau, *Lausitz Energie Bergbau AG*

Prof. Dr. Alexander Flory, *Staatliche Studienakademie Bautzen*

Dr. Hans-Joachim Gericke, *Sachsen-Verbindungsbüro Brüssel*

Sven Guntermann, *Generationen gehen gemeinsam e.V.*

Julia Günzel, *Spreewaldverein e.V.*

Detlef Haufe, *Landkreis Bautzen/Budyšin*

Dipl.-Ing. Maik Hauzenberger, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Maik Heimann, *Wirtschaftsförderung Land Brandenburg GmbH*

Ralf Henkler, *BVMW*

Christine Herntier, *Stadt Spremberg/Grodk*

Stephan Hornak, *Landkreis Oberspreewald-Lausitz*

Prof. Dr.-Ing. Michael Hübner, *Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg*

Dipl.-Ing. Ilka Hunger, *Verkehrsverbund Oberlausitz-Niederschlesien GmbH*

Sandra Hüttig, *Landkreis Görlitz*

Patrick Iglück, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Dr. Fabian Jacobs, *Sorbisches Institut e.V.*

Gerhard Janßen, *Wirtschaftsförderungsgesellschaft Dahme-Spreewald mbH*

Dipl.-Ing. Stefan Korb, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Sven Koritkowski, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Thomas Kramer, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Dr. Madlena Mahling, *Sächsisches Staatsministerium für Wissenschaft, Kultur und Tourismus*

Ralf Mäkelburg, *Wirtschaftsregion Lausitz GmbH/Projekt Zukunftswerkstatt Lausitz*

Sandy Marschke, *Landkreis Görlitz*

Prof. Dr. Dana Mietzner, *Technische Hochschule Wildau*

Anja Nixdorf-Munkwitz, *Stiftung Kraftwerk Hirschfelde/Regionalinitiative „Ein Korb voll Glück“*

Julian Nyča/Nitsche, *Rat für sorbische Angelegenheiten*

Klaus Oelschläger, *Landkreis Elbe-Elster*

Michael Petschick, *Biosphärenreservat Spreewald*

Torsten Pötzsch, *Stadt Weißwasser/O.L.*

Torsten Roch, *Staatsbetrieb Sachsenforst, UNESCO Biosphärenreservat Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft*

Wilfried Rosenberg, *BVMW*

Dagmar Schmidt, *Lausitzer Perspektiven e.V.*

Thomas Schmidt, *Volksbank Raiffeisenbank Niederschlesien eG*

Matthias Schneller, *Landkreis Elbe-Elster*

Sinziana Schönfelder, *TRAWOS Institut, Hochschule Zittau Görlitz und IHI Zittau, TU Dresden*

Michael Schulz, *Wirtschaftsinitiative Lausitz e.V.*

Ilka Schupp, *Stadt Cottbus/Chóśebuz*

Bärbel Weihmann, *Landkreis Oberspreewald-Lausitz*

Per Wiesner, *Entwicklungsgesellschaft Niederschlesische Oberlausitz mbH*

Dipl.-Ing. Markus Will, *Hochschule Zittau-Görlitz*

Prof. Christian Zöllner, *Constitute Zöllner + Piatza GbR*

PŚEWJEŻONE FORMATY BERGARSKIEGO WOBŻELENJA

Zeitraum	Art der Beteiligung	Landkreis	Ort
6.9.18	1. Start Up Meeting Lausitz (Unterstützung der Wirtschaftsinitiative Lausitz e.V.)	Görlitz	Weißwasser
14.9.18	Gemeinsame Konferenz mit der DOMOWINA	Oberspreewald-Lausitz	Senftenberg
15.9.18	Gemeinsame Konferenz mit der DOMOWINA	Oberspreewald-Lausitz	Senftenberg
2.4.-4.4.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Elbe Elster	Doberlug-Kirchhain
8.6.-7.7.19	50 Infostände, rund 5.000 Kontakte in der ganzen Lausitz	alle	
08.6.-7.7.19	Mitmachaktion "Lausitzschätze", insgesamt 1.200 Einreichungen	alle	online und offline
7.9-19.10.19	Onlinebeteiligung, 100 Beiträge von rund 40 aktiven NutzerInnen		online
7.9.19	Dialogveranstaltung	Görlitz	Görlitz
7.9.19	Dialogveranstaltung	Dahme-Spreewald	Krausnick
14.9.19	Dialogveranstaltung	Bautzen/Budyšin	Knappenrode
19.9.19	2. Start Up Meeting Lausitz - Unterstützung der Wirtschaftsinitiative Lausitz e.V.	Görlitz	Weißwasser
21.9.19	Dialogveranstaltung	Elbe-Elster	Domsdorf
28.9.19	Dialogveranstaltung		Cottbus/Chóśebuz
2./4.10.19	Workshops Ortsentwicklung Boxberg	Görlitz	Boxberg
10.10.19	Bürgerworkshop - Kulturstrategie	Bautzen/Budyšin	Bautzen/Budyšin
21.10.- 23.10.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Görlitz	Löbau
1.11.-3.11.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Bautzen/Budyšin	Bautzen/Budyšin
14.11.19	Workshop Ortsentwicklung Boxberg	Görlitz	Boxberg
11.12.19	Workshop Ortsentwicklung Boxberg	Görlitz	Boxberg
25.11.- 27.11.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Spree-Neiße/ Sprjewja-Nysa	Peitz
10.12.- 12.12.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Oberspreewald-Lausitz	Lübbenau
13.12.- 15.12.19	Zukunftsbus (fabmobil)		Cottbus/Chóśebuz
16.-18.12.19	Zukunftsbus (fabmobil)	Dahme-Spreewald	Königs Wusterhausen
14.1.20	Mobilitätstage - Roadshow zum Thema Mobilität		Cottbus/Chóśebuz
15.1.20	Mobilitätstage - Roadshow zum Thema Mobilität	Görlitz	Görlitz
23.1.20	Workshop Ortsentwicklung Boxberg	Görlitz	Boxberg
2.9.20	Workshop Ortsentwicklung Boxberg	Görlitz	Boxberg
19.09.20	#mission2038	Bautzen/Budyšin, Oberspreewald-Lausitz, Görlitz	Hoyerswerda, Senftenberg, Löbau, Görlitz
19.09.20	Gründungsveranstaltung Netzwerk Bürgerregion	Bautzen/Budyšin	Hoyerswerda
12.11.20	3. Start Up Meeting Lausitz - Unterstützung der Wirtschaftsinitiative Lausitz e.V. (geplant)	Görlitz	Weißwasser

WOBŽELENJE FACHOWEJE ZJAWNOSCI

Zeitraum	Art der Beteiligung	Landkreis	Ort
05.03.18	Auftaktveranstaltung für das Projekt ZWL	Görlitz	Görlitz
25.06.18	Auftaktveranstaltung Bürgerbeteiligung	Spree-Neiße/ Sprjewja-Nysa	Schwarze Pumpe
05.11.18	Workshop - Braunkohlereviere	Görlitz	Görlitz
08.11.18	Workshop - Lenkungsgruppe - KV Studie	Oberspreewald- Lausitz	Schwarzheide
22.03.19	Werkstattgespräch zu effektivem Flächenmanagement und Flächenentwicklung - Flächenpotentialanalyse	Görlitz	Schleife
26.03.19	Workshop der Kreisentwicklungsämter	Görlitz	Bad Muskau
05.04.19	Fachworkshop - Standortpotentiale Lausitz		
15.04.19	Auftaktworkshop / 1. Stakeholderworkshop - Integrierte Verkehrsstudie		Cottbus/Chósebuz
16.04.19	Study Trip (EU Kohleplattform)		gesamte Lausitz
10.05.19	Auftaktworkshop - Kulturstrategie		Potsdam
10.05.19	1. Koordinierungskreis 5G-Testfeld Lausitz		Potsdam
15.05.- 17.06.2019	Persönliche Auftaktgespräche bei allen Kreisentwicklungsämtern der 6 Landkreise sowie der kreisfreien Stadt Cottbus/Chósebuz und den IHK/HWK - Thema 5G, E-Mobilität und Digitalisierungsstrategie	alle	
05.06.19	Treffen auf Landkreis-Ebene zur Abstimmung, Entschluss einen kulturpolitischen Beirat zu gründen - Kulturstrategie	alle	
05.06.19	Gemeinschaftlicher Eröffnungsworkshops - 5G Modellregion Lausitz, E-Mobilität, Digitalisierungsstrategie	Oberspreewald- Lausitz	Großräschen
06.06.19	2. Stakeholderworkshop - Integrierte Verkehrsstudie	Bautzen/Budyšin	Bautzen/Budyšin
13.06.19	Auftaktworkshop - Kulturstrategie		Cottbus/Chósebuz
18.06.19	Networkingevent und Auftaktveranstaltung - Wasserstoffwirtschaft	Oberspreewald- Lausitz	Schipkau
10.07.19	Workshop: Leitbild	Görlitz	Weißwasser
Juli / August 2019	Fokusgespräche - Kulturstrategie	alle	
01.08.- 17.09.2019	Begleitung und fachliche Unterstützung des BMI- Calls 5x5G	alle	
27.08.19	2. Koordinierungskreis 5G-Testfeld Lausitz		Dresden
28.08.19	Fachworkshop - Schienenfahrzeugtestzentrum	Dahme-Spreewald	Lübben
03.09.19	Fachworkshop Kultur &Tourismus - Digitalisierungsstrategie	Elbe-Elster	Uebigau-Wahrenbrück
04.09.19	Begleitgremium - Kulturstrategie		Cottbus/Chósebuz
05.09.19	Fachworkshop "Mobilität und Nahversorgung" - E- Mobilität / Digitalisierungsstrategie	Bautzen/Budyšin	Knappenrode
05.09.19	3. Stakeholderworkshop - Integrierte Verkehrsstudie	Görlitz	Zittau
10.09.19	Sitzung Lausitzboards für Wasserstoff	Görlitz	Bad Muskau
12.09.19	Expertengespräche - Kulturstrategie	Bautzen	Hoyerswerda
25.09.19	Fachworkshop - 5G-Campusnetze und Drohnen	Oberspreewald- Lausitz	Lübbenau
09.10.19	Fachworkshop 5G-Testfeld und Narrow Band IoT	Bautzen/Budyšin	Hoyerswerda
09.10.19	Auswertung des begleiteten BMI-Calls 5x5G	Bautzen/Budyšin	Hoyerswerda

WOBŽELENJE FACHOWEJE ZJAWNOSCI

10.09.19	Lausitzboard für Wasserstoff		Cottbus/Chósebuz
11.10.19	Fachworkshop - Schienenfahrzeugtestzentrum	Dahme-Spreewald	Lübben
24.10.19	Bürgerworkshop - Kulturstrategie		Cottbus/Chósebuz
05.11.19	Fachworkshop "Gesundheit und Pflege" - Digitalisierungsstrategie		Cottbus/Chósebuz
05.11.19	Durchführung des 4. Stakeholder Workshops "Innovative Verkehrs-Projekte" - Integrierte Verkehrsstudie	Spree-Neiße/ Sprjewja-Nysa	Spremberg
05.11.19	Fachworkshop mit polnischen und tschechischen Vertretern der europäischen Kohleplattform sowie mit den Lausitzbeauftragten		Dresden
05.11.19	Workshop - Innovative Verkehrs(infra)strukturen - Integrierte Verkehrsstudie	Spree-Neiße/ Sprjewja-Nysa	Spremberg
05.11.19	3. Koordinierungskreis 5G-Testfeld Lausitz		Cottbus/Chósebuz
06.11.19	Fachworkshops "Wirtschaft und Arbeit" - Digitalisierungsstrategie		Cottbus/Chósebuz
12.11.19	Fachworkshop Mobilität mit öffentlichkeitswirksamer Erprobung		Cottbus/Chósebuz
18.11.19	Fachworkshop - "Betriebliches Mobilitätsmanagement u. Daseinsvorsorge" - E-Mobilität		Cottbus/Chósebuz
18.11.19	Expertenworkshop II - Kulturstrategie	Görlitz	Weißwasser
19.11.19	Expertenworkshop III - Kulturstrategie	Görlitz	Weißwasser
19.11.19	Workshop Wirtschaftszweig Fischerei- und Teichwirtschaft		Cottbus/Chósebuz
26.11.19	Workshop mit anderen Kohleregionen im Rahmen des Study Trips der Europäischen Kohleplattform	Görlitz	Zittau
27.11.19	Hackathon / Hackdays - Digitalisierungsstrategie		Cottbus/Chósebuz
28.11.19	2. Lausitzboard für Wasserstoff		Cottbus/Chósebuz
Dez 19 - Feb 20	Delphi II & III - Online Befragungsrunden - Kommunalfinanzen		online
Dezember 2019 bis 15.02.2020	Fragebogen für Kommunen & Kultureinrichtungen - Kulturstrategie		online
03.12.19	Fachworkshop Nutzhanf (Kollaboration ZWL und Bürgerregion Lausitz)	Spree-Neiße/ Sprjewja-Nysa	Proschim / Welzow
10.12.19	Begleitgremium Kulturstrategie	Elbe-Elster	Elsterwerda
08.01.20	4. Koordinierungskreis 5G-Testfeld Lausitz	Bautzen/Budyšin	Hoyerswerda
28.01.20	Fachexpertenaustausch - Wasserstoff & Elektromobilität in der Lausitz	Görlitz	Görlitz
28./29.1.; 4./5.2.2020	Workshop Mobile Denkräume zur Vorbereitung der Zukunftsmannufaktur	Cottbus, Dahme-Spreewald, Bautzen, Görlitz	Cottbus/Chósebuz, Lübben, Hoyerswerda, Weißwasser
31.01.20	Workshop Zittau - Kulturstrategie	Görlitz	Zittau
31.01.20	Auftaktveranstaltung mit den Gleichstellungsbeauftragten - Frauen als Wirtschaftsfaktor		Cottbus/Chósebuz
03.02.20	Workshop mit Euroregionen		Cottbus/Chósebuz
25.02.20	Gemeindewerkstatt - Letzte Meile	Görlitz	Weißwasser
27.02.20	2. Hackathon		Dresden
05.03.20	1. Projektabstimmung 5x5G		Cottbus/Chósebuz

WOBŽELENJE FACHOWEJE ZJAWNOSĆI

09.03.20	Unternehmensrunde zur letzten Meile	Görlitz	Kodersdorf
17.04.20	1. Fachworkshop - Indikatorik unternehmerische Leistungskraft		Videokonferenz
23.04.20	5. Koordinierungskreis 5G-Testfeld Lausitz		Videokonferenz
27./29.4.20	Prämissenworkshop		Cottbus
26.05.20	Begleitgremium - Kulturstrategie		Videokonferenz
28.05.20	2. Treffen mit den Gleichstellungsbeauftragten der Landkreise		Videokonferenz
03.06.20	Strategiewerkstatt Fischerei- und Teichwirtschaft	Bautzen/Budyšin	Königswartha
09.06.20	Fragebogen (Tourismusstudie) als Ersatz für Werkstätten		Onlinebefragung
02.07.20	Onlineseminar - Leerstandsmanagement		Videokonferenz
06.07.20	3. Treffen mit den Gleichstellungsbeauftragten		Videokonferenz
08.07.20	Fachwerkstatt zum Thema „Erhalt, Entwicklung und Inwertsetzung der Bau- und Industriekultur der Lausitz“	Oberspreewald-Lausitz	Großräschen
15./16.7.20	Workshop - Zukünftige Bürgerbeteiligung in der Lausitz		Videokonferenz
16.07.20	Erstellung Zukunftsvision Weißwasser im Raum Lausitz - Denksalon / Zukunftsworkshop	Görlitz	Weißwasser
31.07.20	Workshop zur Vorstellung eines raumbezogenen Entwicklungsbildes	Görlitz	Bad Muskau
02.10.20	Erprobung eines Zukunftswerkstattformates mit Blick auf ein dauerhaftes Angebot seitens der VHS - Verbandstreffen Sachsen	Bautzen/Budyšin	Bautzen/Budyšin
06.11.20	Symposium mit Workshop zum Thema Care-Arbeit - Frauen als Wirtschaftsfaktor für die Lausitz (geplant)	Görlitz	Weißwasser/O.L.

PŚEGLĘD WÓ STUDIJACH, FACHOWYCH PÓSUZO-WANJACH A DALŚNYCH WÓZJAWJENJACH ŹĘLARNJE PŚICHOD ŁUŻYCA

W ramiku projekta Žělarnja pśichod Łužyca jo dało ceły rěd pśeptytowanjow, slěženjow a dalšnych wědomnostnych žělow, aby se proces wuwiša směrnicow a stwórjenja strategije wuwiša Łužyca 2050 fachowje wobtwaržił. Studije a dalše fachowe wózjawjenja, kenž su pśi tom nastali, stoje zjawnosći na boku www.zw-lausitz.de za wětšy žěl k dispoziciji. Dalej namakajošo lisčinu wšych wózjawjenjow.

Titel der Veröffentlichung	Autoren
Aktivierung durch Beteiligung, Abschlussbericht zum Beteiligungsprojekt „Dialog mit Wirkung – Ortsentwicklung Boxberg/O.L.“	Kompetenzzentrum Forst e.V. und Füller & Krüger GbR
Deregulierungsgutachten zur Gestaltung des Strukturwandels Lausitz	Petersen Hardrath Pruggmayer
Die Lausitz: Potenziale & Perspektiven	Chairlines Medienagentur
Die Lausitz: Zahlen und Fakten	Chairlines Medienagentur
Digital@Lausitz - Die Digitalisierungsstrategie für die Lausitz	PricewaterhouseCoopers GmbH
Elektromobilitätsstrategien für das Lautsitzer Revier - Erstellung einer Studie zur Analyse möglicher Anwendungen und potenzieller Pilotprojekte von Elektromobilität in der Lausitz	Mobilitätswerk GmbH
Entwicklung eines Indikatorensystems für die unternehmerische Leistungskraft des Lautsitzer Mittelstandes	Bietergemeinschaft Prof. Dr. rer. pol. habil. Wolfram Berger, Prof. Dr. oec. habil. Jan Schnellenbach, Dr. rer. pol. Gunther Markwardt
Entwicklungspotenzial der Fischerei- und Teichwirtschaft der Lausitz im Strukturwandel	
Erarbeitung von Konzepten zur nachhaltigen Sicherung des Fachkräftepotential in der Lausitz	isw Institut für Strukturpolitik und Wirtschaftsförderung gemeinnützige Gesellschaft mbH
Erarbeitung von Leitbild und strategischen Handlungsansätzen für den Erhalt, die Entwicklung und Inwertsetzung der Bau- und Industriekultur der Lausitz - Ergebnisbericht -	IBA-Studierhaus Lautsitzer Seenlandschaft e. V.
Frauen als Wirtschaftsfaktor für die Lausitz - Perspektiven von Frauen auf den Strukturwandel in der Lausitz	TRAWOS Institut
Gutachten "Flächenpotenziale in der Lausitz"	Petersen Hardrath Pruggmayer Rechtsanwälte Steuerberater Partnerschaft mbB Rechtsanwälte Steuerberater
Gutachten "Flächenpotenziale in der Lausitz" - Zusammenfassung -	Petersen Hardrath Pruggmayer
Herausforderungen auf der letzten Meile - Entwicklung von Konzepten zur Beförderung von Personen und Kleinstdütern auf der letzten Meile in der Lausitz	Mobilitätswerk GmbH
Indikatoren für das Gute Leben in der Lausitz	Lausitzer Institut Häfner und Laschewski
Innovation durch Tradition - Das sorbische Potenzial für den Strukturwandel in der Lausitz nutzen	Fraunhofer (IAO)
Integrierte Verkehrsstudie Lausitz - Schlussbericht	Wagner & Herbst Management Consultants GmbH & Verkehrsplanung Köhler und Taubmann GmbH
Kulturstrategie Lausitz 2025	Kulturkonzepte Dr. Martina Taubenberger
Lausitz/Lužica/Lužica - Die Sorben/Wenden - Verbinden die Lausitz	Domowina - Bund Lautsitzer Sorben e.V.
Leitbildprozess Lausitz - Ergebnisse des Bürgerdialogs - Dialogveranstaltungen und Online-Beteiligung	IFOK GmbH
Leitbildprozess Lausitz - Ergebnisse des Bürgerdialogs - Dialogveranstaltungen und Online-Beteiligung - Zusammenfassung	IFOK GmbH
Neue Räume. Innovative Mobilität in der Lausitz - Innovative Ideen und Perspektiven für Mobilität – Digitalisierung – Tourismus – Umwelt als Bausteine eines Gesamtkonzeptes für die Zukunftswerkstatt Lausitz	Prof. Dr. Andreas Knie
Potenzialstudie für den intermodalen Güterverkehr in der Wirtschaftsregion Lausitz im Kontext regionaler, nationaler und europäischer Güterverkehre	WAGENER & HERBST Management Consultants GmbH
Potenzialstudie für den intermodalen Güterverkehr in der Wirtschaftsregion Lausitz im Kontext regionaler, nationaler und europäischer Güterverkehre - Zusammenfassung -	WAGENER & HERBST Management Consultants GmbH
Potenzialstudie für ein Schienenfahrzeugtestzentrum Lausitz	TÜV Süd Rail GmbH
Projektskizze: In gute Hände! Entwicklung eines Leerstandmanagementinstrument für die Lausitz mit dem Fokus auf die ländlichen Räume	Blendwerck Arielle Kohlschmidt & Jan Hufnach GbR
Raumbild: Karten - Visualisierung von Entwicklungsmöglichkeiten in der Lausitz	Dr. Johannes von Korff FUTOUR Umwelt-, Tourismus- und Regionalberatung
Standortpotenziale für die Lausitz	Prof. Dr. rer. pol. Wolfram Berger, Sascha Lademann, M.Sc., Prof. Dr. oec. Jan Schnellenbach, Prof. Dr.-Ing. Silke Weidner, Prof. Dr. oec. Stefan Zundel
Studie zur Analyse möglicher und potenzieller Pilotprojekte für die 5G- Modellregion Lausitz	TÜV Rheinland Consulting GmbH
Tourismusstrategie Lausitz 2025	Kulturkonzepte Dr. Martina Taubenberger
Untersuchung der Rolle und Potentiale kommunaler Haushalte im Strukturwandel - Abschlussbericht -	Kompetenzzentrum Öffentliche Wirtschaft, Infrastruktur und Daseinsvorsorge e.V. c/o Universität Leipzig
Wasserstoffwirtschaft in der Lausitz - Perspektiven und Potenziale einer sektoren-übergreifenden Wasserstoffwirtschaft in der Lausitz	Fraunhofer (IWU)

IMPRESUM

Gesamterstellung:

Wirtschaftsregion Lausitz GmbH
Projekt Zukunftswerkstatt Lausitz
Am Turm 14
03046 Cottbus

Magazinstr. 28
03046 Cottbus

www.wirtschaftsregion-lausitz.de
www.zw-lausitz.de

Wir bedanken uns herzlich bei allen Autorinnen und Autoren, den weiteren Beteiligten an der inhaltlichen Erarbeitung der „Entwicklungsstrategie Lausitz 2050“ und bei unseren beauftragten Partnern:

Koordination Prozess Schreibwerkstatt:
WeichertMehner Unternehmensberatung
für Kommunikation GmbH & Co KG
An der Dreikönigskirche 5
01097 Dresden

Technische Umsetzung Schreibwerkstatt:
Plattform Innoecos
inno-focus businessconsulting gmbh
Oranienburger Str. 45
10117 Berlin

Redaktion & Layout
Machtwort
Krüger & Altmann GbR/
Lausitz Matrix e.V.
Obermarkt 7
02826 Görlitz

Druck:
Druckzone GmbH & Co.KG
An der Autobahn 1
03048 Cottbus

Förderung

Gefördert aus Mitteln des Bundes, des Freistaates Sachsen und des Landes Brandenburg im Rahmen der Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsinfrastruktur“.

Gefördert durch:

Redaktionelle Hinweise

Die vorliegende "Entwicklungsstrategie Lausitz 2050" ist das Komprimat der Arbeit von zwölf Autor*innenteams. Ihre ausführlichen Beschreibungen zu Ausgangslage, Zielen und Handlungsansätzen werden als ungetkürztes Begleitmaterial online verfügbar gemacht. Begriffserklärungen und ein Abkürzungsverzeichnis werden ebenfalls in eine Online-Version eingearbeitet.

Aufgrund der engen Zeitschiene, die für die Erstellung der „Entwicklungsstrategie Lausitz 2050“ zur Verfügung stand, konnte nicht durchgehend und konsequent die Verwendung geschlechterneutraler Sprache und deutsch-sorbischer Orts- und Regionsbezeichnungen umgesetzt werden. Hierfür bitten alle Beteiligten am Prozess um Verständnis.

**WIRTSCHAFTS
REGION
LAUSITZ**

www.wirtschaftsregion-lausitz.de

**Zukunfts
werkstatt
Lausitz**

www.zw-lausitz.de